

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

"מנהיגות ואחריות"

קובץ פעילויות ליום הזיכרון ה-12
ליצחק רבין

www.rabincenter.org.il

תשרי, תשס"ח
ספטמבר 2007

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

פתיחה

**“לעולם לא ייתם הוויכוח: מי מעצב את פני ההיסטוריה: המנהיגים –
או הנסיבות?”**

הנה תשובתי לכם: אנחנו כולנו מעצבים את פני ההיסטוריה.
אנחנו – העם: אנחנו - החקלאי ההולך אחרי המחרשה, המורה בבית הספר, הרופא המציל
חיים, המדען מול המחשב, פועל החרושת מול המכונה, פועל הבניין על הפיגוס, אנחנו – האמא
המלווה בדמעות את בנה ביום גיוסו לצבא: אנחנו האב הדואג והחרד בלילות לשלום ילדיו;
אנחנו- יהודים וערבים;....
אנחנו – העם – אנחנו מעצבים את פני ההיסטוריה; ואנחנו המנהיגים, שומעים את הקולות,
מזהים את רחשי הלב של מאות –האלפים והמיליונים ומתרגמים אותם למציאות.....
(יצחק רבין, נאום בקונגרס האמריקני, 1994)

בשנת תשס"ח נציין 12 שנים להירצחו של יצחק רבין ונחוג 60 שנה למדינת ישראל. בשנים
האחרונות שבה ומהדהדת הקריאה למנהיג, והדיון על המשבר המנהיגותי בחברה הישראלית
עומד במרכז השיח הציבורי.

מה בערכה:

הפעילות הפותחת מוקדשת לכרזה לציון יום הזיכרון ה-12 ונושאת את הכותר "יהיה בסדר...."
כציטוט מנאומו של יצחק רבין.

הכרזה עוצבה ע"י סטודנטים [ממכללת שנקר](#) כפרויקט משותף למרכז יצחק רבין ומכללת שנקר.
בחרנו להביא לפניכם מספר פעילויות העוסקות במנהיגות ונוגעות בנושא אחריות ומעורבות
חברתית בחברה דמוקרטית.

חלקה הראשון של הערכה מוקדש ליצחק רבין כמנהיג מעצב שחייו שזורים בקורותיה של
מדינת ישראל.

לבחירתכם מצורפות פעילויות בהן משולב נאמו המפורסם של רבין על הר הצופים לרגל קבלת
תואר ד"ר של כבוד, לאחר מלחמת ששת הימים (מצ"ב מצגת).

פעילויות נוספות נוגעות לרצח פוליטי במצבי מחלוקת בחברה דמוקרטית ובניתוח גזר הדין
במשפטו של הרוצח יגאל עמיר. חלקה השני של הערכה מוקדש למנהיגות מעצבת בחברה
הישראלית, כהכנה לפעילויות לציון 60 שנה למדינת ישראל.

תוכן עניינים

פעילות מספר 1: "יהיה בסדר" – פעילות נלווית לכרזה ליום הזיכרון ה-12.....	4
פעילות מספר 2 – יצחק רבין – מנהיג מעצב.....	13
פעילות מספר 3 – יצחק רבין – אדם תבנית נוף מולדתו.....	20
פעילות מספר 4 – "מעל פסגת הר הצופים...".....	46
פעילות מספר 5 - ירושלים של יצחק רבין -	60
פעילות מספר 6 – חברה במחלוקת ורצח פוליטי של מנהיגים.....	79
פעילות מס' 7 - "הציווי לנהוג כבוד במנהיג הוא מדאורייתא...".....	100
פעילות מספר 8 – מנהיגות מעצבת חברה : 60 שנות מנהיגות ישראלית.....	106

פעילות מספר 1: "יהיה בסדר" – פעילות נלווית לכרזה

ליום הזיכרון ה-12

ביום י"ב בחשוון תשנ"ו, 4 בנובמבר 1995, בסיומה של עצרת שסיימה "כן לשלום – לא לאלימות", נרצח ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין. הרצח הכה בתדהמה את החברה הישראלית והטיל צל כבד על חיינו כחברה דמוקרטית.

מדי שנה מתקיימת תחרות סטודנטים במחלקה לעיצוב גרפי ב"שנקר" - ביה"ס הגבוה להנדסה ולעיצוב ובשיתוף המחלקה לחינוך במרכז רבין, אשר במסגרתה יוצרים הסטודנטים כרזות לציון יום הזיכרון ליצחק רבין. הכרזות מתייחסות לרצח רבין ולהשלכותיו על החברה הישראלית. הן מבטאות סוגיות אלה מנקודת ראות אמנותית אישית ונוגעות באירועים העוברים על החברה הישראלית מאז הרצח.

הכרזה המצורפת "יהיה בסדר" נבחרה ליום הזיכרון ה-12.

לפניכם הצעה לפעילות:

המשתתפים יעלו את הרעיונות והמחשבות שמעוררת בהם הכרזה וידונו בהם על רקע המציאות הישראלית.

הפעילות תתמקד בנושא **אחריות ומנהיגות** העולה מתוך הכרזה ובהתייחס לדבריו של יצחק רבין בנושא זה.

מטרות הפעילות:

1. המשתתפים יביעו רגשות ומחשבות שמעוררת בהם הכרזה.
2. המשתתפים ידונו בהיבטים אישיים וחברתיים של מנהיגות ואחריות לאור הכרזה.
3. המשתתפים ידונו במושג "לקיחת אחריות" על ביטוייו והשלכותיו בחברה הישראלית היום.
4. המשתתפים יציעו דרכים לעידוד אחריות אישית ומעורבות חברתית בקרב בני הנוער.

מהלך הפעילות:

- א. תרגיל פתיחה: (20 דק'): תגובות / מחשבות בעקבות הצגת הכרזה.
- ב. דיון על הכרזה ועל דבריו של יצחק רבין (נספח מספר 1) (25 דק'): בירור המסרים ודיון במשמעותם עבורנו כאזרחי המדינה. (ראה נספח מספר 3)
- ג. אפשרות 1: עיצוב כרזה (30 דק') (נספח מספר 4)
אפשרות 2: היכן האחריות האישית שלי? (30 דק')
- ד. דיון מסכם לאור דבריו של יצחק רבין בנושא: **מנהיגות ואחריות** (נספח מספר 2)

קהל יעד: תלמידי חט"ב וחט"ע

ספחים:

- **נספח מספר 1:** "...הבעיה שלנו – יהיה בסדר" – מנאמו של יצחק רבין בטקס סיום מחזור של בית הספר לפיקוד ומטה – 27.8.92.
- **נספח מספר 2:** "...ומה אני רואה לעצמי זכות וחובה לתבוע מכס?..." – המשך נאמו של יצחק רבין.
- **נספח מספר 3:** קטע מתוך 'מיתוס הצבר' מאת עוז אלמוג.
- **נספח מספר 4:** כרזה – מהי?

הקדמה למנחה:

הפעילות מתמקדת בשני מעגלים:

- **המעגל האישי** – מתי אנחנו מתנערים מאחריות ומתי עלינו כפרטים לקבל אחריות על דברים שמתרחשים סביבנו.
- **המעגל החברתי/מדיני** – תהליכים ואירועים שיש בהם התנערות מאחריות בחיים הציבוריים. חשוב לדון בחשיבותה של קבלת אחריות והסכנות הכרוכות באי הקפדה, זלזול או "זריקת אחריות". שני המעגלים שלובים זה בזה, אך ניתן לבחור להתמקד רק באחד מהם.

חלק א': תרגיל פתיחה - סבב מחשבות בעקבות הכרזה.

1. המנחה ייקח דף עליו כתובות המילים "יהיה בסדר" ויקמט אותו לכדור.
2. המשתתפים ינהלו ביניהם משחק "מסירות" עם כדור הנייר. כל משתתף אליו מגיע הכדור מגיב באמירה אסוציאטיבית לכותרת "יהיה בסדר".
3. המנחה ירכז על הלוח את האסוציאציות שעלו.

חלק ב': דיון

1. מה הרגשתם במהלך המשחק?
 2. לאור האסוציאציות שעלו – מה אומר לנו המשפט "יהיה בסדר"? באיזה הקשר הוא נאמר בדרך-כלל (חיובי או שלילי ומתי)?
 3. מהן המשמעויות העולות מכך שהוא נכתב על נייר מקומט?
- המנחה יראה למשתתפים את הכרזה שעוצבה על-ידי סטודנטים ממכללת שנקר. ניתן לראות כי בתחתית ההכרזה מצוין שהיא עוצבה בהקשר של מנהיגות ולקיחת אחריות. ניתן לשאול:
- כיצד צירוף המילים "יהיה בסדר" מתקשר לנושא של לקיחת אחריות?

- על מה לוקחים אחריות? מי לוקח אחריות?
- מה לדעתכם המסר שמבקש מעצב/ת הכרזה להעביר?
- במה תורם הביטוי האמנותי באמצעות כרזה להעברת המסר?
- כיצד המסר נוגע למנהיגות ואחריות? (ראה, בתחתית הכרזה)

המנחה יספר למשתתפים כי הכרזה הוכנה על יסוד דברים שאמר יצחק רבין בנאומו בטקס סיום פו"ם מ-27.8.92. המנחה יקרא את הקטע הבא המצורף (נספח מספר 1).
בנאומו מדגיש יצחק רבין כי **"הבעיה שלנו – יהיה בסדר"**.

למנחה:

צירוף המילים "יהיה בסדר" הוא ביטוי לאי לקיחת אחריות, זריקתו לחלל האוויר מבטאת התחייבות ללא אסמכתאות. בחברה הישראלית מקור הביטוי קשור לתרבות ה"סמוך" שהייתה נהוגה בתקופת הפלמ"ח בימים שלפני קום המדינה. ההתארגנות המדינית והצבאית הייתה על בסיס וולונטרי ועל כן ההתנהלות התאפיינה לעיתים ב"חפיפניקיות" ולא תמיד הייתה אחראית ומקצועית (ראה להרחבה נספח 3 – "מיתוס הצבר", עוז אלמוג). יצחק רבין בנאומו מדבר על החוליים הנלווים לתופעת ה"סמוך" ודורש מהמפקדים לנהוג במקצועיות ולקחת אחריות.

- מה דעתכם על דבריו של יצחק רבין?
- כיצד דברים אלה מתקשרים לסוגיות שעלו בדיון על הכרזה?
- כיצד תרבות ה"סמוך" באה לידי ביטוי בחיינו היום בחברה ובמדינה? ביה"ס, חברים, קהילה?
- מה תרבות כזו משרתת? באילו מקרים היא מסייעת? מתי מתחילה להיות מסוכנת?
- היכן עובר הקו האדום?
- בהתייחס לנספח מספר 2 – כיצד ממחיש יצחק רבין את חשיבות ההקפדה על הפרטים הקטנים שתכליתה למנוע פגיעה בחיי אדם? (נגיעה בעצב החשוף... מות חיילים בתאונות אימונים...)

ניתן לנתב את הדיון לשני כיוונים:

- **אפשרות א'** - להתמקד במישור חברתי ובתהליכים ובגורמים שמביאים למצב בו ישנה התנערות / זריקת אחריות ותחושת "אין כתובת" בחברה.
- **אפשרות ב'** - הכיוון האישי: היכן אנחנו מתנערים מאחריות? מה הגורמים שיכולים לגרום לקבלת אחריות אישית וחברתית על-ידי פרטים. רצוי, כמובן, לדבר על שני הממדים.

חלק ג' : אפשרות מס' 1

עיצוב כרזה – (עבודה בקבוצות) מומלץ להיעזר בנספח מספר 4 כהכנה לשלב זה של הפעילות.

לאור הסוגיות שהעלנו קודם לכן יבקש המנחה מן המשתתפים לעצב בקבוצות את הכרזה שלהם ליום השנה ה-12 לרצח יצחק רבין. אפשר לבחור את הביטוי "יהיה בסדר" ולעצב כרזה שתבטא את עמדותיכם או לבחור מסרים אחרים אותם מבקשים המשתתפים להביע לציון יום הזיכרון ה-12 על רקע האירועים שמתרחשים היום.

דיון במליאה:

כל קבוצה מציגה את הכרזה שלה ומאפשרת למשתתפים להעלות אסוציאציות שמעוררת בהם הכרזה. לאחר מכן, מציגה הקבוצה את המסר שלה:

- אילו נושאים מופיעים בכרזות? מהם המסרים העיקריים?
- מדוע נושאים אלה מתקשרים ליום הזיכרון לציון רצח יצחק רבין?
- כיצד נושאים אלה מתחברים לנושא של מנהיגות ולקיחת אחריות?
- רבים מצטטים את נאומו של יצחק רבין. מה לדעתכם הסיבות לכך? (נספח מספר 1)
- אילו שינויים חלו בישראל מאז נאומו של יצחק רבין (1992)? באילו מצבים אנו עדיין נפגשים בתופעה הזו? אילו ביטויים יש לה היום?
- מה ניתן לעשות כדי להפחית את ממדי תופעת "יהיה בסדר"? מה אנחנו כבני נוער יכולים לעשות בנושא?

חלק ג' - אפשרות מס' 2

היכן האחריות האישית שלי? מקרי אירוע:

בחלק זה יבקש המנחה מן המשתתפים לחשוב על מקרים של "יהיה בסדר" שהם מכירים מחייהם, אירועים שהתרחשו בסביבתם הקרובה או הרחוקה המתאפיינים ב"התנערות / זריקת אחריות". (למשל: אי-חגירת חגורת בטיחות, יציאה לטיול במדבר ללא כמות מספקת של מים...) בקבוצות יתבקשו המשתתפים להמחיש את המקרה ולהציג כמה תסריטים: את התסריט המקורי (בו לא נלקחה אחריות) ותסריט אלטרנטיבי בו הם יציגו את התנאים שבהם היה ניתן לפעול אחרת, לקחת אחריות על המעשים שלהם.

דיון מסכם:

- מה ניתן ללמוד מן המקרים שהוצגו? באילו תנאים אנו נוהגים "להתנער / לזרוק אחריות" ובאילו תנאים לקבל אחריות? מה הקושי בלקיחת אחריות?
- מדוע חשוב לעודד קבלת אחריות? האם בכלל צריכים פרטים לחוש אחריות כלפי החברה שבה הם חיים? מדוע?
- מה ההשלכות של "יהיה בסדר" על החיים שלנו? על הסובבים אותנו?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

באילו תנאים ניתן לגרום לנו (או לאחרים) לקבל יותר אחריות על דברים שקורים סביבנו?

למנחה:

דגשים לדיון:

1. **מחויבות:** ככל שאנו חשים מחויבים למשהו ומבינים שיש לו נגיעה לחיים האישיים שלנו - אנו לוקחים אחריות.
2. **השפעה:** ככל שנרגיש משפיעים יותר כך ניטה פחות להתנער מאחריות.

חלק ד': דיון מסכם

בנאומו בפני קציני הצבא אומר יצחק רבין בהמשך דבריו: (נספח מספר 2)

מהי משמעותה של אחריות לאור דבריו של יצחק רבין?

כיצד מתקשרים דברים אלה לדיון? לקשר בין אחריות ומנהיגות ולחשיבות המעורבות החברתית של כל אחד מאיתנו?

****פעילות נוספת בנושא ניתן למצוא באתר מינהל חברה ונוער של משרדה חינוך**

נספחים:

נספח מס' 1

"הבעיה שלנו – יהיה בסדר", קטע מנאומו של יצחק רבין בטקס סיום מחזור שלבית הספר לפיקוד ומטה של צה"ל 1992

"...לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה - זהו צירוף שתי המילים "יהיה בסדר". צירוף המילים האלה, שרבים מאיתנו שומעים בחיים היום-יום של מדינת ישראל, הוא בלתי-נסבל. באחורי שתי המילים האלה חבוי בדרך-כלל כל מה שלא "בסדר": יהירות ותחושת ביטחון עצמי מופרז, כוח ושררה, שאין להם מקום. ה"יהיה בסדר" מלווה אותנו כבר זמן רב, שנים, והוא סממן לאווירה הגובלת בחוסר אחריות ברבים מתחומי חיינו. ה"יהיה בסדר", אותה טפיחת כתף חבר'מנית, אותה קריצת עין, אותו "סמוך עלי", הוא סממן לחוסר סדר ומשמעת, למקצועיות שאיננה, לבטלנות שישנה. אווירת ה"חפוף" היא, לצערי הרב, נחלת ציבוריים רבים בישראל, לאו דווקא בצה"ל. היא אוכלת בנו בכל פה. ואנחנו כבר למדנו בדרך הקשה והכואבת ש"יהיה בסדר" פירושו שהרבה מאוד לא "בסדר".

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

◀ נספח מס' 2 – המשך הנאום

מה אני רואה לעצמי זכות וחובה לתבוע מכם?

בראש ובראשונה – אחריות. נותנים בידיכם גורל חיי אנשים אחרים. נותנים בידיכם מסגרות ארגוניות גדולות ביותר, שאנשים בעלי ניסיון של עשרות שנים לא זוכים להיות אחראים לדומות להן. נותנים לאחריותכם ציוד לחימה ששווה עשרות מיליונים, מאות מיליונים. ואנחנו, שנותנים בידיכם את הסמכות והאחריות לחיי אנשים. לחיי הבנים והבנות שלנו, שמים בכם את מבטחנו, אחרי שהוכחתם יכולת וצברתם ניסיון. האחריות שלכם היא מוחלטת, אין לכם אל מי להביט מאחוריהם. האחריות נעצרת אצלכם....."

צבא הולך למלחמות וחוזר מהן פגוע ושכול. במלחמות נופלים קורבנות, חובתנו לעשות הכול כדי לחסוך את המלחמות. אבל לפעמים אין ברירה. נפל בגורלי לבקר בבתי משפחות שכולות רבות בישראל, ואני אומר לכם במלוא האחריות, שאין דומה ביקור תנחומים אצל משפחה ששכלה את בנה במלחמה לביקור אצל משפחה שבנה איבד את חייו רק משום שחברו פלט כדור, רק משום שמפקדו נתן פקודה לא מקצועית ולא נכונה, רק משום שחבריו שיחקו בחומרי נפץ, או ברשת על מסלול המראה. אין ניחומים למשפחה שבנה נפל במלחמה, אבל בני המשפחה יודעים אז שבמותו הציל את חייו. מה תאמר לאם שבנה נהרג רק משום שאחד החיילים לא פעל לפי ההוראות והפקודות? שמישהו פלא כדור? נסע במהירות מופרזת? איך נישיר מבט לעינו של אב, שבנו נהרג בגלל שמישהו חשב ואמר "סמוך עלי" או "יהיה בסדר", ושום דבר לא היה בסדר?

בשנים האחרונות, בעיקר בשנתיים האחרונות, חלה ירידה משמעותית במספר התאונות והנפגעים בצה"ל, אבל את המשפחות לא מעניינת הסטטיסטיקה. מי ששכל את ילדו, שום מספר ושום אחוז אינם מעניינים את ביתו שנחרב. לא התרגלנו ולא נתרגל להרוגים בתאונות בצה"ל, וכל קורבן שכזה מחולל מצב רוח קשה בציבורים רחבים. אני יודע שבתנאים שבהם פועל צה"ל עלולות לקרות גם תאונות. אני יודע שצה"ל עושה כל מאמץ למנוע תאונות ונפגעים. רק מי ששירת כמוני, בשנות החמישים והשישים, יודע להעריך עד כמה השיפור גדול. אני ער למעשים הגדולים למניעת תאונות בצה"ל ואומר לכם: אין די בכך, אל תאמרו: אי-אפשר היה למנוע. אל תאמרו: זו הייתה גזרת גורל. אין זה כך. הרבה מאוד, כמעט הכול, תלוי בכם. אליכם התכוון ראש-הממשלה הראשון, דוד בן-גוריון, כאשר אמר: "תדע כל אם עברייא שמסרה את גורל בנה לידי המפקדים הראויים לכך". אתם הראויים. אתם האחראים....."

◀ נספח מס' 3 - סמוך עלי – ע"פ "מיתוס הצבר" מאת עוז אלמוג, עם עובד, 1997, עמ' 181

"המילה 'סמוך' היא קיצור המשפט: 'אל דאגה, אתה יכול להיות סמוך ובטוח שאני אפתור את הבעיה שלך בעתיד בקלות', 'או: 'אל תיכנס לפאניקה, הכול יסתדר בסופו של דבר.' לוונייה הלשוניים הם: 'יהיה בסדר' גם הוא ביטוי שקשה לתרגמו במדויק, כי התרגום

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

המילולי אינו מוסר את השובל הסמנטי של ידענות וביטחון שהוא נושא, "על הפאטה, (לא חשוב), "מעלש" (אין דבר, לא נורא) "מילא" (לא נורא) ו"דחילק" (בחייד)...
"הסמוך" הוא בראש ובראשונה מילת הרגעה – מעין גלולה מילולית נגד מצבי משבר, שתפקידה הסמוי לעודד ולטעת תקווה ואמונה, בעיקר בימים של חוסר וודאות וחרדה מפני העתיד.....
"ה...סמוך" ביטא גם את יכולת האלתור והתושייה של הצבר – מיתוס שהלך והשתרש הן התודעת הנוער הצברי והן בקרב הציבור הרחב ככל שרבו ניצחונות הלוחם העברי על האויב הערבי וככל שהתעבה הפולקלור הצברי של היחידות הקרביות. מבחינה זו, הוא היה מעין מילת קוד המבטאת את תרבות הגרילה הלא ממוסדת האפופה קסם. הנפטיר בקצרה "סמוך"! כמו מכריז "אינני זקוק להוראות מדויקות מגבוה ולתקנות פורמאליות – אני מסוגל לפעול המהירות וביעילות, בהתראה קצרה,"

(לימים היו שראו בתרבות ה"סמוך" את אחת הרעות החולות של החברה הישראלית).
ה"סמוך" ביטא את התחכום והתחבולנו של הצבר הלוחם. המרגיע ב"סמוך" מתפאר בגמישותו, בפיחחותו וביכולתו להסתגל במהירות למצבים משתנים ולהיחלץ מכל צרה, גם פתאומית.
ה...ה"סמוך" הקצר והבוטח סימן מעין תחושת בוז סמויה כלפי מי שמעז לבקר או לייעץ בענייני צבא למי שהחשיבו את עצמם כ"מקצוענים שבמקצוענים" – ביטוי נרדף ל"אל תגיד לי מה לעשות ואיך לעשות..." האופטימיות והידענות המקופלות ב"סמוך" ביטאו בעקיפין גם את תחושת החסינות מפני פגיעה ואסון (תחושה שגונתה לימים בידי יצחק רבין בהיותו ראש ממשלה)..."

◀ **נספח מספר 4: כרזה – מהי?**

כרזה היא אמצעי תקשורת חזותי. הכרזה משמשת פרסומאים, תעמולנים, מפגינים, אומנים וקבוצות אחרות המבקשות להעביר מסר.

עיצוב כרזה, משמעה נקיטת עמדה והתגייסות פומבית לרעיון מתוך רצון לעורר עניין ולהשפיע על הצופה. **ניתן להגדיר מספר מטרות:**

- רצון של המעצב / יוצר להעביר מסר.
- שאיפה של יוצר הכרזה לגרום למתבונן לפרש את המסר ברוח רעיונותיו.

האמצעים העומדים לרשות יוצר הכרזה הם:

1. **כתב** – הכתב מעביר את המסר, על יד התוכן ואופן העיצוב.
2. **צילום, איור או ציור** – טכניקות להעברה מוחשית, ייחודית של המסר.
3. **צבע** – קו, כתם או צורה ושימוש בטכניקות גראפיות – להבלטת, מיקוד המסר.
4. **צורה** – ניתן להשתמש בצורות, סמלים ומוטיבים להעברת המסר/ים.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

ב"פענוח" הכרזה מספר שלבים:

1. מה אנו רואים בכרזה?
2. מה כתוב בכרזה?
3. באילו טקסטים מילוליים או חזותיים המוכרים לנו נעזר היוצר?
4. באילו צבעים, צורות וסמלים המוכרים לנו, השתמש היוצר?
5. מה פירוש הטקסט הכתוב או המצויר?
6. מה הרעיון העומד מאחורי הכרזה?
7. האם היוצר הצליח להעבירו.
8. האם הרעיון מדבר אל הצופה גם אם אינו מסכים?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

4.11.1995 יב' בחשון תשנ"ו

**"ואנחנו למדנו בדרך הקשה והכואבת ש"יהיה בסדר"
פירושו שהרבה מאוד לא "בסדר"... (יצחק רבין, 1992)**

פעילות מספר 2 – יצחק רבין – מנהיג מעצב

יצחק רבין, לאורך שנות מנהיגותו הצבאית והפוליטית, מגלם מודל לדמותו של מנהיג מעצב, שהשפיע רבות על החברה בה פעל. בפעילות זו נבחן מה ניתן ללמוד מטקסטים ראשוניים אודות מנהיגותו של יצחק רבין, וכיצד מאפיינים אלה תרמו ועיצבו את דמותו ופועלו כמנהיג מעצב ומחולל שינוי.

מטרות הפעילות:

1. המשתתפים ידונו במנהיגותו של יצחק רבין;
2. המשתתפים יעריכו את דמותו של יצחק רבין כמנהיג מעצב;
3. המשתתפים יבחנו כיצד מאפייני מנהיגותו של יצחק רבין תרמו לפועלו כמנהיג.

מהלך פעילות:

1. בירור אישי: בחירת טקסט / תמונה של יצחק רבין המשקפת את מנהיגותו;
2. דיון והצפה של חוויות המשתתפים בעקבות קריאת הטקסטים הראשוניים;
3. עבודה קבוצתית: חיבור נרטיב (סיפור המעשה) למנהיגותו של יצחק רבין לאור הטקסטים השונים;
4. דיון וסיכום (המשגה על פי מונחי המנהיגות המעצבת – ראה נספח מספר 2 בפעילות מספר 8)

משך הפעילות: שעה וחצי.

עזרים:

מצגת "תחנות בזמן" - חייו של יצחק רבין באתר [מרכז יצחק רבין](#), תמונות, ציטוטים, קטעים מתוך שירים (ניתן להשיג באתר [שירונט](#)), דפי נייר עיתון גדולים, טושים, צבעים, סרטים (אם מעוניינים בכך).

ברור אישי

1. המנחה יפזר על הרצפה תמונות, קטעים וציטוטים של יצחק רבין או שנכתבו עליו. כל משתתף יבחר תמונה / ציטוט / שיר שמציג בעיניו פן במנהיגותו של יצחק רבין שאליו הוא מתחבר.
2. כל משתתף יציג את הקטע/תמונה בה בחר, ייתן כותרת לתמונה/קטע, יסביר מדוע בחר בו/ה, מה הוא לומד ממנו/ה על מנהיגותו של רבין.

עבודה בקבוצות

המשתתפים יתחלקו לקבוצות וינסו לבנות סיפור באמצעות ציור או תרשים זרימה על מנהיגותו של יצחק רבין, זאת מתוך הפריטים שבידם של המשתתפים. הסיפור יכול להיות סביב תמה מרכזית העולה מתוך התמונות הקשורה למנהיגותו, סביב מאפיין מסוים של מנהיגותו, או סביב ציר זמן - תהליך שעובר כמנהיג לאורך הזמן. כמו כן, עליהם לתת כותרת-על לתרשים זה שיצרו.

דיון מסכם

- אילו נושאים / תימות מרכזיות עולות בתוצרים שהכנתם?
- אילו תכונות בולטות של יצחק רבין כמנהיג עולות?
- כיצד תכונות אלה סייעו ליצחק רבין כמנהיג להוביל אחריו את המונהגים?
- מה עולה מתוך יחס ציבור המונהגים ליצחק רבין? כיצד נתפס בעיניהם?
- כיצד הדימוי של יצחק רבין בעיני הציבור סייע לו? היכן עמד לו לרועץ?
- יצחק רבין היה מנהיג, שבקדנציה האחרונה שלו כראש ממשלה בחר לטפל בנושאים שנויים במחלוקת בחברה הישראלית. מה במנהיגותו אפשר זאת?
- מה נוכל ללמוד מכך על מנהיג מחולל שינוי? אילו תכונות ותנאים נדרשים לו על מנת שיצליח לחולל שינוי בנושא שנוי במחלוקת?

למנחה: כאן ניתן אולי להביא את הציטוט של עמוס עוז (ראה נספח) על יצחק רבין, כדוגמא טובה לאופן בו סגנון מנהיגות מתאים עצמו לתקופה, ולנהל דיון על התנאים הנדרשים על מנת לאפשר מנהיגות מחוללת שינוי: יש תכונות מסוימות הנדרשות ממנהיג, אך לא פחות-מוכנות של המונהגים ושל הסיטואציה.

הצעה להעשרה

כסיכום לפעילות, ניתן לקרוא/לתת למשתתפים בקבוצות את הקטע הלקוח מתוך נאום יצחק רבין בסיום קורס פו"ם, 1992 (ראה נספח 2). הקטע מציג את ה"אני מאמין" של יצחק רבין וציפיותיו ממנהיגי צה"ל.

שאלות לדיון:

- אילו תכונות / התנהגויות דורש יצחק רבין ממפקדי צה"ל? מדוע?
- מה המשמעות שיצחק רבין מייחס למנהיגות אחראית?
- חישבו בקבוצות, אילו מתכונות אלה רלבנטיות לחיים שלכם? מה אתם מיישמים? מה הייתם רוצים ליישם? (כמנהיגי נוער, כאנשי חינוך...).

➤ נספח 1: רשימת הפריטים

תמונות: (לא ניתן להפיץ באתר, בשל זכויות יוצרים. התמונות ישולבו בסדנאות בלבד) מומלץ לבחור תמונות מאתר מרכז יצחק רבין ומקורות אחרים.

- יצחק רבין יושב באולם הכנסת הריק
- יצחק רבין על רקע תמונה של דוד בן-גוריון
- הרמטכ"ל יצחק רבין בחפירות בגבול עזה ערב מלחמת ששת הימים, אפריל 1967
- תמונה של נוער הנרות
- לחיצת היד עם יאסר עראפת בחתימה על הסכם העקרונות
- יצחק רבין וילד קטן
- שירה עם שמעון פרס בשיר לשלום
- שתי תמונות מתוך אלבום אישי של צילומים אותם צילם יצחק רבין: יונה, ירושלים.
- שרוליק מעניק דרגת לב לרמטכ"ל / איור מאת דוש, יוני 1967.

➤ קטעים שנכתבו עליו:

1. קטע של יונתן גפן: "רבין היה ראש הממשלה הראשון שהיה אחד משלנו. סוף סוף, אחד שדומה לנו.. הוא היה דומה לנו באומץ ובפחד. בפייטריות כדרך חיים שהתחלפה ברדיפת שלום אמיתית.. הוא היה קודם כל אדם, בשר ודם, עם חסרונות ויתרונות.. היה המנהיג הראשון שלא דקלם חזון אלא דיבר כמוך וכמוני. הוא היה אתה ואני, ולכן כשהוא נרצח, מת משהו בך, נרצח משהו בי.." (נובמבר, 1995)
2. "...הוא היה הישר בראשי ממשלות ישראל. ישר, מבחינה זו שפיו וליבו היו שווים. ישר, במובן זה שהסתער בבוטות על כל מה שהרגיז אותו, מבלי להתעסק בשיקולים טקטיים... ציבור הבוחרים אהב את הישירות הזאת, והאמין לה... רבין, גם כשלא היה מוסכם - היה אמין..." (נחום ברנע, ידיעות אחרונות, 5.11.95).
3. "יצחק רבין חי את ההיסטוריה של מדינת ישראל - את מאבקה לעצמאות, את מלחמות ההישרדות שלה, את מאבקה למען השלום - ותמיד היה בקו החזית. בנס זה של דוד ושלמה אחז בנשק עד להגן על עצמאות ישראל, ונתן את חייו כדי להבטיח את עתידה של ארצו..." (מתוך נאום ביל קלינטון בהספד על קברו של יצחק רבין).

4. "...יצחק רבין אינו איש של מסר יוצא דופן וחזון. הוא גנרל לשעבר שהפילוסופיה שלו, אם מותר לקרוא לה כך, היא פרגמטיזם (פרגמטיסט = איש מעשה). אין לו נטייה אידיאולוגית, ואיזה הבדל יש כאן. רוב הזמן, בעשר השנים האחרונות, נשלטת ישראל על ידי קנאים..." (אנתוני לואיס, ניו-יורק טיימס, 1992).
5. "...היה ברבין משהו שעשה אותו למנהיג. יסוד שקשה להגדירו... לא היה בו "קסם", התנהגותו לא הייתה נעימה, אבל הוא היה שקדן, חרוץ ואחראי. הוא הקרין אחריות וזו העניקה לו סמכות..." (יורם פרי, "יד איש באחיו", 2005)
6. "...בהיותו מהנדס זהיר ונווט דייקן, גילם רבין את רוחה של ישראל החדשה, זו שאינה מחפשת גאולה, כי אם פתרונות..." (עמוס עוז, 1996).
7. "...מנהיג חייב ללכת לפני המחנה, אבל לא במרחק רב מדי. אחרת, כשיביט לאחור יגלה שאין איש מאחוריו..." (בתוך: יורם פרי עמ' 339).

שירים:

1. **האיש ההוא**, מילים: נתן יונתן, לחן: שלמה ארצי
2. **רב חובל**, מילים: וולט ויטמן, לחן: נעמי שמר
3. **שיר לשלום**, מילים: יענקל'ה רוטבליט, לחן: יאיר רוזנבלום
4. **שיר הרעות**, מילים: חיים גורי, לחן: סשה ארגוב
5. **נאצר מחכה לרבין**, מילים: חיים חפר, לחן: עממי
6. **הקטע של חיים נחמן ביאליק שהוקרא בגזר הדין**

ציטוטים מדברי יצחק רבין

1. "...זהו שינוי עמוק ויסודי, שינוי שישפיע על כל אורחות חיינו: מהמשאית שתצא מחיפה ועליה מטען לרבת עמון... אנשי עסקים שיטוסו בבוקר לסגור עסקה ויחזרו בערב לירושלים, ומשפחות שיצאו לטייל עם ילדיהן בפטרה, שלוש שעות נסיעה מתל-אביב. השינוי הזה ישפיע על חיי כל אחד ואחת מאתנו בחיי היומיום..." (נאום בעת חתימת הסכמי השלום עם ירדן).
2. "...יש להגיב בכוח המתאים נגד כל אחת ואחת מצורות הפעולה האלימה נגדנו..." (נאום בכנסת, 1988-1989, תקופת האינתיפאדה הראשונה).
3. "...עם המרצחים בשום אופן לא נדבר - עמם ניפגש רק בשדה הקרב..." (כנ"ל)
4. "...השלום - טמונות בו גם סכנות... אולם אין בליבי ספק, כי סיכוני השלום עדיפים אלף מונים על וודאותה הקודרת של המלחמה..." (יצחק רבין, פנקס שירות, עמ' 585).
5. "לעולם לא ייתם הויכוח מי מעצב את פני ההיסטוריה: המנהיגים או הנסיבות. הנה תשובתי לכם. אנחנו מעצבים את פני ההיסטוריה. אנחנו, העם... ואנו המנהיגים שומעים

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

- את הקולות... כי אלמלא רצו בני עמי בשלום, לא הייתי עומד כאן היום במעמד היסטורי זה..." (נאומו של יצחק רבין בקונגרס אמריקאי, 1994)
6. "...עם סיום המלחמה היה עליי להחליט על המשך דרכי... עתה, על פרשת דרכים של דרכי האישית, הייתה בלבי תחושה עמוקה של אחריות מוסרית, מעיין חוב של כבוד כלפי הלוחמים... נטלתי על עצמי התחייבות פנימית, שאקדיש את חיי שישראל לא תמצא עוד לעולם בלתי - מוכנה לקדם את פניהם של תוקפים... לא באה שעתו של החלום שלי ללמוד הנדסת מים להתממש. נשארתי בצבא..." (מתוך: פנקס שירות, עמ' 83).
7. "...לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה. זהו צירוף שתי המילים "יהיה בסדר". צירוף המילים האלה הוא בלתי נסבל... מה אני רואה לעצמי זכות וחובה לתבוע מכם? בראש ובראשונה - אחריות... האחריות שלכם היא מוחלטת. אין לכם אל מי להביט מאחוריכם. האחריות נעצרת אצלכם..." (מתוך: נאום יצחק רבין בטקס סיום מחזור של בית הספר פו"מ בצה"ל, 27.8.92).
8. "...אני לא באתי לשבת בכסא הזה על מנת למצוא חן בעיני X או Y או Z... אני רואה בזה מעיין גולת הכותרת של חיי..." (מתוך: ראיון טלוויזיוני עם ניסים משעל, 1994, מועד משוער)
9. "ואם יש משהו שצריך ליחד נוער זו מרדנות נגד מוסכמות, לא מרדנות לשם מרדנות אלא מרדנות לשם שינוי." (מתוך: הועידה ה-9 של תנועת הנוער העובד והלומד 1994)

נספח מספר 2

יצחק רבין, נאום בטקס סיום ביה"ס לפיקוד ומטה של צה"ל, 27 באוגוסט 1992

"לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה, זהו צירוף שתי המילים "יהיה בסדר". צירוף המילים האלה, שרבים מאיתנו שומעים בחיי היום-יום של מדינת ישראל, הוא בלתי-נסבל. באחורי שתי המילים האלה חבוי בדרך-כלל כל מה שלא "בסדר": יהירות ותחושת ביטחון עצמי מופרז, כוח ושררה, שאין להם מקום. ה"יהיה בסדר" מלווה אותנו כבר זמן רב, שנים, והוא סממן לאווירה הגובלת בחוסר אחריות ברבים מתחומי חיינו. ה"יהיה בסדר", אותה טפיחת כתף חבר'מנית, אותה קריצת עין, אותו "סמוך עלי", הוא סממן לחוסר סדר ומשמעת, למקצועיות שאיננה, לבטלנות שישנה.

אווירת ה"חפוף" היא, לצערי הרב, נחלת ציבוריים רבים בישראל, לאו דווקא בצה"ל. היא אוכלת בנו בכל פה. ואנחנו כבר למדנו בדרך הקשה והכואבת ש"יהיה בסדר" פירושו שהרבה מאוד לא "בסדר".....

....מה אני רואה לעצמי זכות וחובה לתבוע מכם?

בראש ובראשונה – אחריות. נותנים בידיכם גורל חיי אנשים אחרים. נותנים בידיכם מסגרות ארגוניות גדולות ביותר, שאנשים בעלי ניסיון של עשרות שנים לא זוכים להיות אחראים לדומות

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

להן. נותנים לאחריותכם ציוד לחימה ששווה עשרות מיליונים, מאות מיליונים. ואנחנו, שנותנים בידיכם את הסמכות והאחריות לחיי אנשים. לחיי הבנים והבנות שלנו, שמים בכס את מבטחנו, אחרי שהוכחתם יכולת וצברתם ניסיון. האחריות שלכם היא מוחלטת, אין לכם אל מי להביט מאחוריכם. האחריות נעצרת אצלכם.

אין כבדה וחשובה יותר מאחריותכם לחיי האחרים. רובם המכריע של בני הנוער מגיעים אלינו בהתלהבות, ועם זאת, בלתי-אפשרי, כמעט בלתי-אנושי, שלא יהיה משבר כלשהו במעבר מהבית החם, המלטף, אל הטרונות הקשה ואוהל הסיירים בחורף, ברגעי המשבר הללו, אחריותכם כפולה ומכופלת.

צבא הולך למלחמות וחוזר מהן פגוע ושכול. במלחמות נופלים קורבנות, חובתנו לעשות הכול כדי לחסוך את המלחמות. אבל לפעמים אין ברירה. נפל בגורלי לבקר בבתי משפחות שכולות רבות בישראל, ואני אומר לכם במלוא האחריות, שאין דומה ביקור תנחומים אצל משפחה ששכלה את בנה במלחמה לביקור אצל משפחה שבנה איבד את חייו רק משום שחברו פלט כדור, רק משום שמפקדו נתן פקודה לא מקצועית ולא נכונה, רק משום שחבריו שיחקו בחומרי נפץ, או ברשת על מסלול המראה. אין ניחומים למשפחה שבנה נפל במלחמה, אבל בני המשפחה יודעים אז שבמותו הציל את חייו. מה תאמר לאם שבנה נהרג רק משום שאחד החיילים לא פעל לפי ההוראות והפקודות? שמישהו פלא כדור? נסע במהירות מופרזת? איך נישיר מבט לעינו של אב, שבנו נהרג בגלל שמישהו חשב ואמר "סמוך עלי" או "יהיה בסדר", ושום דבר לא היה בסדר?

בשנים האחרונות, בעיקר בשנתיים האחרונות, חלה ירידה משמעותית במספר התאונות והנפגעים בצה"ל, אבל את המשפחות לא מעניינת הסטטיסטיקה. מי ששכל את ילדו, שום מספר ושום אחוז אינם מעניינים את ביתו שנחרב. לא התרגלנו ולא נתרגל להרוגים בתאונות בצה"ל, וכל קורבן שכזה מחולל מצב רוח קשה בציבורים רחבים. אני יודע שבתנאים שבהם פועל צה"ל עלולות לקרות גם תאונות. אני יודע שצה"ל עושה כל מאמץ למנוע תאונות ונפגעים. רק מי ששירת כמוני, בשנות החמישים והשישים, יודע להעריך עד כמה השיפור גדול. אני ער למעשים הגדולים למניעת תאונות בצה"ל ואומר לכם: אין די בכך, אל תאמרו: אי-אפשר היה למנוע. אל תאמרו: זו היתה גזרת גורל. אין זה כך. הרבה מאוד, כמעט הכול, תלוי בכם. אליכם התכוון ראש-הממשלה הראשון, דוד בן-גוריון, כאשר אמר: "תדע כל אם עברייא שמסרה את גורל בנה לידי המפקדים הראויים לכך". אתם הראויים. אתם האחראים.

מה עוד אנחנו תובעים מכם?

אנחנו תובעים מכם מקצועיות, מפקד, בכל דרגה, חייב להיות בעל המקצוע הטוב ביותר ביחידתו. אין פשרות בעניין הזה. מפקד שאינו מקצועי דיו מאבד את סמכותו מהרגע הראשון. חייליו מבחינים בכך מיד, ואפילו אם אינם אומרים לו, הם לא ילכו אחריו לשום מקום. להיות חייל מקצועי לקראת שנות האלפיים פירושו, מבחינתכם, ללמוד ללא הרף, להתעדכן, לדעת הכול, להטמיע את החומר, להתאמן, לתרגל, לא להרפות.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

אנחנו תובעים מכם יוזמה ותושייה. מפקד בצה"ל אינו יכול לחכות שאחרים יעשו עבורו את המלאכה, שאחרים יבואו עם הרעיונות הנכונים, מפקד בצה"ל חייב להתסיס את מוחו ללא הרף, לחפש פתרונות, להציע רעיונות, לפעול ולהפעיל כדי להיות ראשון – ואם אפשר גם מקורי – בכל תחום פעילות. בשנות האלפיים חייב צה"ל במפקדים וקציני מטה שמוחם פורה. אני מכיר אתכם ושכמותכם: אתם כאלה.

אנחנו תובעים מכם שכל ישר. צה"ל בנוי על פקודות ונהלים. אי-אפשר אחרת. אבל גם במסגרת הפקודות והנהלים יש מקום להפעיל את השכל הישר לנוכח הנסיבות המשתנות. מפקד טוב הוא זה שרואה את הדברים נכוחה, מנתח את המצב בצורה הנכונה ביותר ומוצא את הפתרון הטוב והפשוט ביותר.

אנחנו תובעים מכם להיות בני-אדם. קל מאוד להשתכר משררה וכוח. הבנים והבנות שלנו, החיילים שלכם, הם כחומר ביד היוצר – ואתם היוצרים. חובתכם כמפקדים למצות את המקסימום מחיילכם, לאמן ולתרגל אותם כדי שיהיו החיילים הטובים ביותר, להוציא מהם ליטרים של זיעה ואף לא טיפה אחת של דם, אבל גם לדאוג לכסות אותם בלילה, להמתין להם אחרי מסע מפרך עם הסנדוויצ'ים והשתייה, להיות איתם ברגעים הקשים, להיות אב וחבר כשצריך.

אנו תובעים מכם דיווח אמת. אין תחליף לדיווח אמת – ובזמן, כדי להגיב ולפעול נכון. חובתו הראשונה של כל מפקד בכל עת היא לדווח אמת, גם אם היא מרה, בין שהיא לטובתו ובין שהיא לא לטובתו. דיווח שאינו אמת גורר אחריו החלטות שגויות שסופן קשה, עד כדי סיכון המשימה והחיים.

אנו תובעים מכם דוגמה אישית, משמעת, וגאווה, ומוטיבציה, ויש לכם מכל זה, והגעתם לכאן עם כל אלה.

בוגרים,

משפחות,

אורחים,

בפרוס תקופת החגים, לקראת השנה החדשה, אני מאחל לכולכם מכל הלב שנה טובה שנישען עליכם בהחלטותינו, שתדעו מלאכתכם ותעשו אותה היטב.

שנה טובה..."

פעילות מספר 3 – יצחק רבין – אדם תבנית נוף מולדתו

רציונל:

הביוגרפיה של יצחק רבין פוגשת את זו של מדינת ישראל בצמתים חשובים – בחייו ובחייה. יצחק רבין, מנהיג ומפקד, שבמעשיו ובדמותו סימל את ישראל המתחדשת והעצמאית, עיצב ותרם רבות למדינה. בפעילות זו נחקור ונכיר את הצמתים בהן נפגשו, נעמוד על תרומתו הייחודית של יצחק רבין למדינת ישראל כמנהיג בצמתים מכריעות אלה ועל עיצובה והשפעתה של תרומה זו על מנהיגותו בתפקידיו השונים.

מטרות:

1. המשתתפים יכירו את קורות חייו של יצחק רבין ;
2. המשתתפים ילמדו על צמתים חשובות בדרכה של מדינת ישראל ;
3. המשתתפים יעמדו על האופן בו עיצבו צמתים אלו את מנהיגותו של יצחק רבין.

מהלך הפעילות:

1. למידה על אירועים הסטורים הקשורים ליצחק רבין : טקסטים ותרשימי זרימה ;
2. הבניית האירועים על ציר הזמן ;
3. חידון טריוויה ;
4. דיון מסכם.

משך הפעילות: שעה וחצי

עזרים:

תרשימי זרימה וציטוטים לכל קבוצה, ציר זמן.

נספחים:

➤ **נספח 1: קטעי מידע ותרשימי זרימה**

➤ **נספח 2: ציטוטים של יצחק רבין**

א. היכרות עם הביוגרפיה של יצחק רבין דרך צמתים מרכזיות בחיי המדינה

- המשתתפים יתחלקו לקבוצות עבודה בנות שמונה משתתפים בכל קבוצה.
 - כל שני משתתפים בכל קבוצה יהוו זוג לעבודה על החלק הראשון.
 - המשתתפים יקבלו קטעי מידע אודות נקודות ציון שונות בדרכה של המדינה (ראה נספח 1) לאחר הקריאה, יהיה עליהם למלא תרשים זרימה. כל זוג משתתפים בקבוצה ימלא שני קטעים.
 - לאחר שיסימו, יקבלו המשתתפים ציטוטים שונים שנאמרו על ידי יצחק רבין בהקשר של כל אחד מהאירועים: ציטוט לכל אירוע (ראה נספח 2). כקבוצה, יהא עליהם להתאים בין הציטוט שנאמר על ידי יצחק רבין לאירוע בו נאמר.
 - בשלב הבא, יקבלו המשתתפים ציר זמן, (ראה נספח 3), עליו יצטרכו למקם את האירועים והציטוטים.
- למנחה:** כדאי לנהל את כל העבודה בקבוצות במתכונת של תחרות, כך שעל כל תרשים זרימה עליו עונים המשתתפים נכונה מקבלים נקודות. כמו כן, יקבלו נקודות גם על סידור נכון של האירועים על ציר הזמן והתאמתם לציטוטיו של יצחק רבין.

ב. חידון מסכם

בחלק זה, אשר ינוהל כאשר המשתתפים מחולקים לקבוצות, כל קבוצה תישאל בתורה שאלת בקיאות הבאה לבחון את הידע אותו למדו ביחידה הקודמת. השאלות יילקחו מתוך חידון הטריוויה המצורף למערך (ראה נספח 4). המנחה יקרא לכל קבוצה בתורה שאלה ובה היגד אמת והיגד שקר. על הקבוצה לבחור איזהו ההיגד הנכון. במידה וענתה נכונה, תזכה הקבוצה בחמש נקודות.

בתום המשחק יסוכמו הנקודות ותוכרז הקבוצה המנצחת.

ג. דיון

- באילו מקומות ואירועים נפגש יצחק רבין בחיי המדינה?
- אילו תפקידים הוא ממלא במקומות אלה? כיצד התפקיד אותו מילא השפיע על האופן בו חווה יצחק רבין את הסיטואציה?
- כיצד השפיעו האירועים שחווה על תפיסת עולמו?
- אילו השפעות היו ליצחק רבין על צמתים בחיי המדינה?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

בנאומו האחרון אמר יצחק רבין: "...הייתי איש צבא עשרים ושבע שנים. נלחמתי כל עוד לא היה סיכוי לשלום. היום אני מאמין שיש סיכוי לשלום, סיכוי גדול. חייבים לנצל אותו למען העומדים פה, ולמען אלה שאינם עומדים פה. והם רבים בעם... עדיפה דרך השלום מאשר דרך המלחמה. אומר לכם את זאת מי שהיה איש צבא ושר ביטחון, ורואה את כאבי המשפחות של חיילי צה"ל. למענם, למען בנינו ונכדינו, אני רוצה שהממשלה הזאת תמצה כל שמץ, כל אפשרות, לקדם ולהגיע לשלום כולל..." (4.11.1995)

➤ **מה לדעתכם הביא את יצחק רבין לומר מילים אלה בנאומו האחרון בכיכר מלכי ישראל ב-4.11.95?**

➤ **יצחק רבין מייצג בעיני רבים, בעיקר בביוגרפיה שלו, את דמות הצבר, הלוחם והאידיאל הישראלי אליו שואפים. במותו, הייתה תחושה של משהו בארץ-ישראל של פעם שהלך לאיבוד. מה ידוע לכם על האווירה בארץ אחרי הרצח? מה דעתכם על כך ממרחק זמן (12 שנה אחרי?)**

➤ **כיצד משפיע דימויו של יצחק רבין ומקומו בקורותיה של החברה הישראלית על עיצוב זכרו והנצחתו בחברה?**

➤ **נספח 1: קטעי מידע**

האירועים

- ילדות ונערות בתקופת היישוב
- תקופת ההגנה והפלמ"ח
- כ"ט בנובמבר
- מלחמת העצמאות
- פרשת "אלטלנה"
- מלחמת ששת הימים
- הסכמי אוסלו
- רצח יצחק רבין

בית הספר כדורי

בית הספר החקלאי כדורי הוא בית ספר חקלאי הממוקם לרגלי הר תבור בגליל התחתון, כשני קילומטר צפונית לכפר תבור.

"כדורי" הינו אחד משני בתי ספר חקלאיים שנוסדו בשנת 1933 בתור בתי ספר חקלאיים פנימיים על ידי המנדט הבריטי בעקבות תרומה של איש העסקים היהודי יליד עיראק סיר אליס (אליהו) כדורי.

בית הספר החקלאי כדורי נחשב לאחד מבתי הספר הטובים בארץ בתקופת המנדט הבריטי ורבים מראשי היישוב שלחו אליו את בניהם שהתקבלו רק לאחר מיון קפדני. המטרה העיקרית של הלימודים הייתה מתן אפשרות להמשך לימודי חקלאות באירופה. בית הספר נודע בזכות פועלו של מנהלו הראשון נתן פיאת שהנהיג "בחינות כבוד" (ללא נוכחות המורים) והתרכז בנושאי חקלאות וביטחון. בית הספר היה מוקף כפרים ערבים, ושגרת בית הספר כללה שמירות וסיורים. בתקופת מלחמת השחרור היו רבים מבין תלמידיו ובוגריו בפלמ"ח והיוו חלק נכבד משרשרת הפיקוד בו. רבים מבוגריו נטלו חלק פעיל בפעולות ההתיישבות, המאבק והביטחון של המדינה.

בשנת 1975 הפך בית הספר מבית ספר פנימתי לבית ספר אזורי בעיקרו (הגם שהפנימיה בו עדיין פעילה). בשנים האחרונות הוקמו בו מגמות רבות חדשות ומספר תלמידיו גדל באופן ניכר. כיום לומדים בכדורי כ-1500 תלמידים מהם כ-200 תלמידי פנימיה מכל רחבי הארץ והשאר תלמידי אזור הגליל התחתון (כפר תבור, גבעת אבני, כפר קמא, יבנאל, שדמות דבורה, שרונה, כפר קיש, מסד, מצפה ועוד). כמו כן נמצא במקום משק חקלאי פעיל (המשמש ללימודי התלמידים), מכללה טכנולוגית לתלמידי כיתות י"ג-י"ד. מסביב לבית הספר התפתח המרכז האזורי כדורי וחלק ממגורי הסגל הפכו עם השנים לישוב נפרד.

בין בוגריו המפורסמים של בית הספר נמצאים יגאל אלון, יצחק רבין (שאף קיבל מלגת הצטיינות בלימודים), חיים גורי ואלי יצפאן.

בית הספר כדורי מיוחד במינו במגוון התלמידים השונים, הבאים כמעט מכל מגזרי החברה הישראלית: אם אלו צ'רקסים מכפר קמא, יהודים מיישובי האזור, ערבים-נוצרים ומוסלמים כאחד שחיים במסגרת הפנימיה. כמו כן פועל בבית הספר פרויקט נעל"ה (נוער עולה לפני הורים), בו מגיעים אליו כל שנה קבוצת תלמידים יהודים מרחבי העולם, ובמיוחד מאזור רוסיה וברית המועצות לשעבר, ומתגוררים בפנימיה, אלו מחליטים בסוף תקופת לימודם אם לחזור לארץ מולדתם או להישאר בארץ ולהתגייס לצבא.

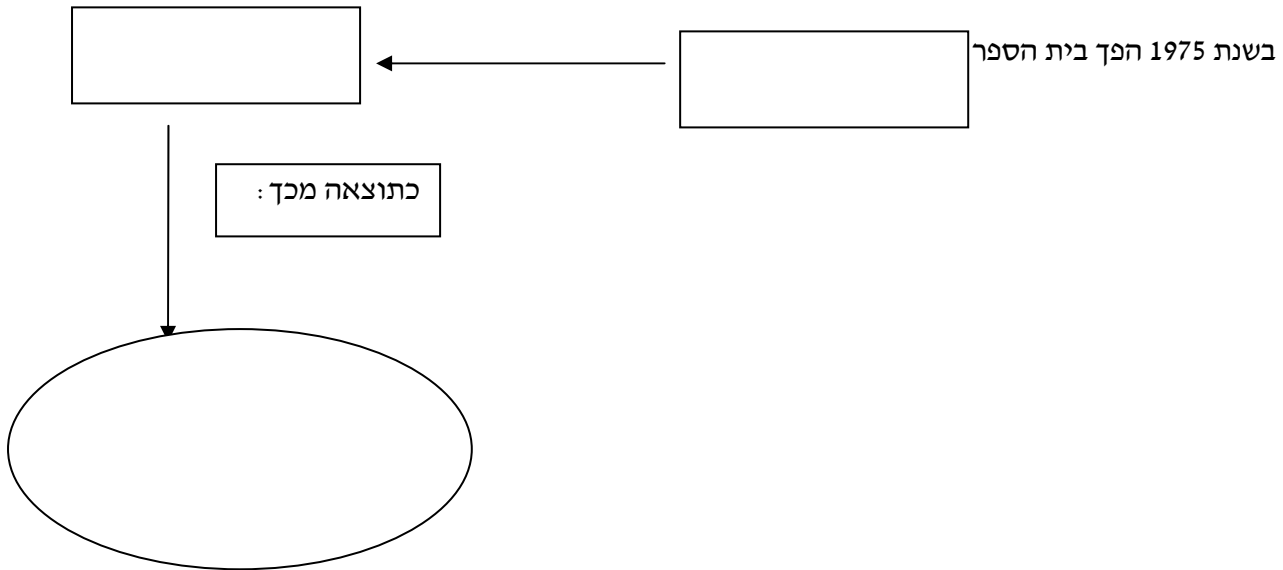
לאחר קריאת הקטע, מלא את תרשים הזרימה הבא:

בית הספר כדורי הוקם בשנת _____ על ידי _____ בעקבות _____.

תחומי הלימודים בבית הספר בתקופת היישוב היו:

1. _____
2. _____

בחינת כבוד היא - _____.

שני מאפיינים ייחודיים של בית הספר כיום:

1. _____
2. _____

בין בוגריו של בית הספר ניתן למצוא את:

_____.

הפלמ"ח

פלמ"ח-ראשי תיבות של 'פלוגות מחץ'. הוקם במאי 1941 כזרוע המגויסת של ארגון "ההגנה", מפקדה הראשון היה יצחק שדה. הפלמ"ח נוסד בזמן מלחמת העולם השנייה, בסיוע של הבריטים, שכן היה חשש שהגרמנים יפלו לא"י. לאחר מפלת הצבא הגרמני, השתנה היחס של הבריטים לפלמ"ח, והארגון המשיך לפעול בתנאי מחתרת. חברי הפלמ"ח, מחולקים לפלוגות, פוזרו בקיבוצים השונים שם חילקו את זמנם בין עבודה חקלאית, שמירה ואימונים. ב-1945, לאחר תום מלחמת העולם השנייה החל היישוב היהודי בארץ ישראל במאבק פעיל כנגד הבריטים. פעילותו של הפלמ"ח בשלב זה הייתה בעיקרה קליטה של מעפילים בלתי-לגלים (לא חוקיים על פי המנדט הבריטי), וסיכול ניסיונות של הבריטים למנוע עלייה כזו.

בספטמבר 1945 הוחלט לארגן את המאבק בבריטים בתנועה מאוחדת של כל הגורמים הציוניים, שתיקרא תנועת המרי העברי. בתנועה זו לקחו חלק כלל המחתרות שפעלו בא"י: האצ"ל, הלח"י והפלמ"ח.

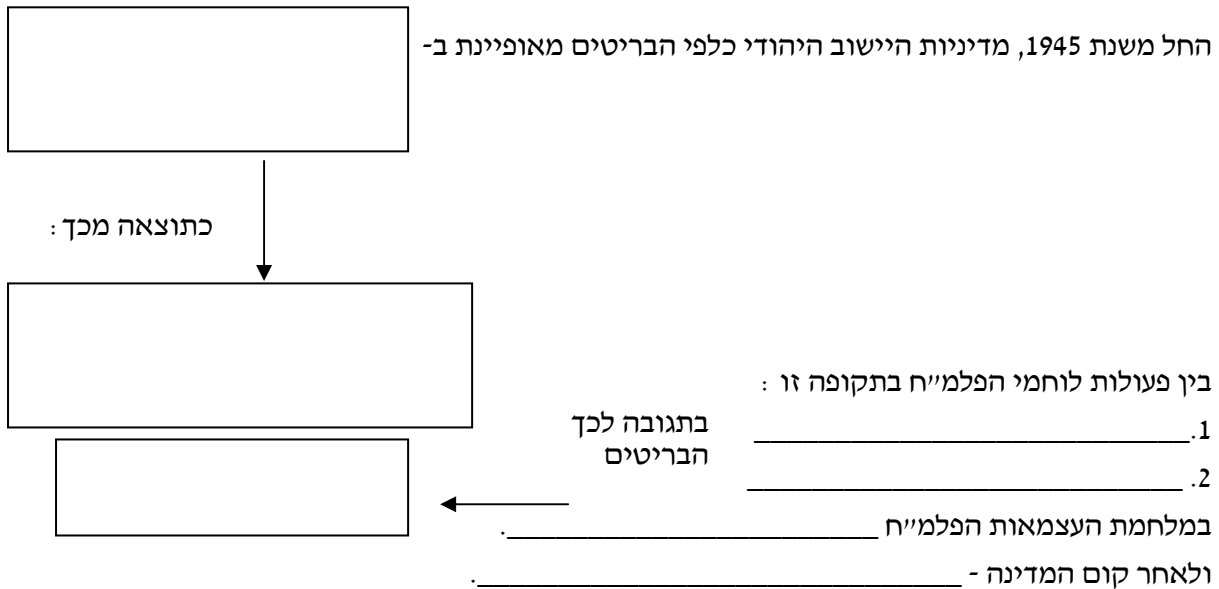
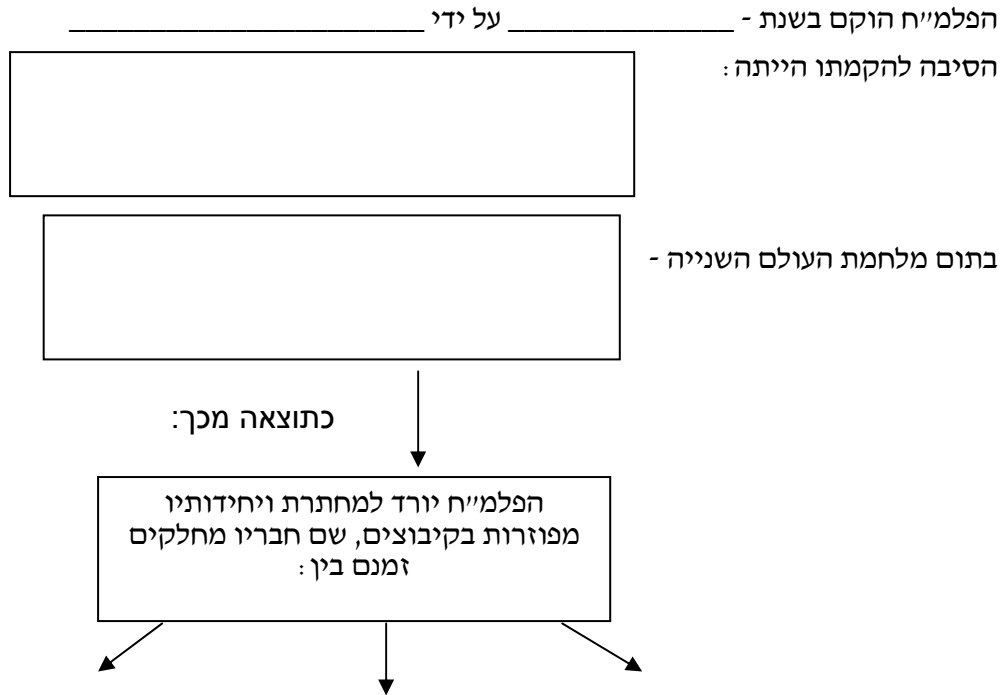
בתקופה זו לקח חלק הפלמ"ח בפעולות רבות, בהן מבצע לשחרור מאתיים עולים בלתי חוקיים שהיו כלואים בתחנת מעצר של הבריטים בעתלית, ו'ליל הגשרים'- מבצע שבמהלכו פוצצו אחד עשר גשרים בו זמנית בכל גבולות ארץ ישראל על ידי לוחמי הפלמ"ח. רוב הגשרים פוצצו ובעקבות כך נהרסו או נפגעו בצורה קשה. הצלחת הפעולה גרמה לניתוק זמני בנתיבי האספקה שהיו בשימוש הבריטים. התגובה הבריטית לפעולות אלה לא אחרה לבוא, וכתגובה לליל הגשרים פשטו הבריטים על יישובים יהודים, החרומו נשק רב ועצרו רבים ממנהיגי היישוב בשבת שנקראה 'השבת השחורה'.

עם פרוץ מלחמת העצמאות, יום למחרת ההצבעה באו"ם ב-כ"ט בנובמבר, היווה הפלמ"ח הכוח העיקרי ללחימה. לאחר ההכרזה על עצמאות מדינת ישראל, החליט בן-גוריון, ראש הממשלה כי יש לאחד את כל המחתרות לגוף אחד ממלכתי- צבא הגנה לישראל. החלטה זו עוררה התנגדות רבה, ובמשך שנים רבות הדהדה בארץ השאלה "למה פירקו את הפלמ"ח?". החלטה זו הייתה חלק ממדיניותו של בן-גוריון ליצור צבא אחד ויחיד למדינה הצעירה.

יוצאי הפלמ"ח היוו בסיס לסגל הפיקוד של צה"ל למשך שנים רבות. מן הפלמ"ח יצאו רמטכ"לים, אלופי פיקוד, מפקדי חיל האוויר וחיל הים, ראש שירות הביטחון הכללי, ראש המוסד, ואחרים, אשר היו לימים אף לשרים בכירים, ואחד מהם, יצחק רבין, אף היה לראש הממשלה. רובו של המטה הכללי בצה"ל, במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום הכיפורים היה מורכב מיוצאי הפלמ"ח. מטבע הדברים, השפעת הפלמ"ח על אישים אלו השפיעה רבות על החשיבה הצבאית של צה"ל.

לאחר קריאת הקטע, מלאו את תרשים הזרימה שלפניכם :

כ"ט בנובמבר

כ"ט בנובמבר הוא ה-29 בנובמבר 1947, היום בו החליטה עצרת האומות המאוחדות (האו"ם) על סיום המנדט הבריטי בארץ ישראל, ועל הקמת שתי מדינות עצמאיות בארץ ישראל – מדינה יהודית ומדינה ערבית (תוכנית החלוקה). עוד נקבע כי ירושלים וסביבתה יוכרזו כשטח תחת פיקוח בינלאומי.

החלטה זו נתקבלה בעקבות ועדה שנתמנתה על ידי האו"ם במאי 1947 (ועדת אונסקו"פ) על מנת לקבוע מה יהא גורל א"י בתום המנדט הבריטי. ועדה זו ביקרה בא"י על מנת לקבוע מה יהיה בגורל השטח. בארץ ישראל שררה אווירה קשה של מתח ואלימות בין היישוב היהודי לממשלת המנדט הבריטי ובין היישוב היהודי לבין הקהילה הערבית הפלסטינית. באירופה החלו להתברר ממדי השואה, וכמיליון פליטים יהודים המתונו במחנות לפתרון, כיוון שלא יכלו לחזור לבתייהם הישנים. התנועה הציונית עשתה מאמצים רבים להעלות פליטים לארץ ישראל באמצעות מבצעי העפלה, דבר שהגביר את המתח בין היישוב העברי לבין ממשלת המנדט.

לאחר בדיקה שנמשכה כחצי שנה, המליצה הועדה על חלוקת שטח א"י לשתי מדינות, להלן 'תוכנית החלוקה'. על תכנית זו נערכה ההצבעה בכ"ט בנובמבר.

למרות האופי המקוטע והמוגבל של השטח שהוקצה ליישוב היהודי בתוכנית החלוקה, קיבלה הנהגת היישוב את התוכנית, ויהודים רקדו משמחה בחוצות הערים והיישובים בכל רחבי ארץ-ישראל. גם בחוץ-לארץ חגגו היהודים. ברומא התאספו לתפילת הודיה מול שער טיטוס, המקום המסמל את החורבן שאירע אלפיים שנה קודם.

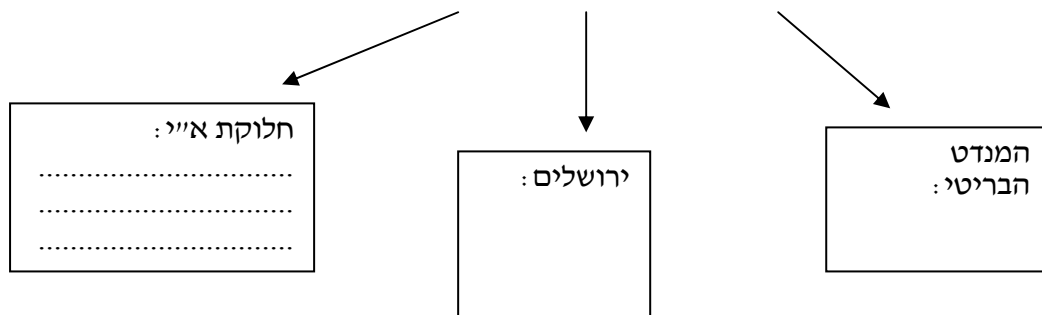
נשיא העצרת, ידיד הציונים שסייע להם בדחיית הדיון עד השגת הרוב, אוסוולדו ארניה מברזיל, הקריא את שמות המדינות בזו אחר זו לפי הא"ב האנגלי. 33 מדינות הצביעו בעד החלוקה, 13 נגד, 10 נמנעו ואחת נעדרה מההצבעה.

לעומת שמחת היהודים דחו הערבים לחלוטין את התוכנית. למחרת ההצבעה באו"ם פתחו הערבים במעשי איבה נגד היהודים, וכך פרצה מלחמת העצמאות.

לאחר קריאת הקטע, מלאו את תרשים הזרימה שלפניכם :

ב- _____ הוחלטה באומות המאוחדות החלטה שנגעה בשלושה נושאים :

החלטה זו התקבלה בעקבות ועדת אונסקו"פ, שביקרה בא"י על רקע האירועים הבאים :

1. _____
2. _____
3. _____

בעקבות החלטת האו"ם

פורצת מלחמת ה- _____.

מלחמת העצמאות

מלחמת העצמאות של היישוב היהודי בארץ-ישראל, פרצה למחרת החלטת עצרת האו"ם ב- 29.11.1947, כתוצאה מהתנגדות ערביי ארץ ישראל להחלטת העצרת על חלוקת הארץ למדינה ערבית ומדינה יהודית.

בשלב ראשון (30.11.1947 עד 3.4.48) חטיבת הפלמ"ח וחטיבות ה"הגנה" ניהלו פעולות מגננה כנגד פעילות יזומה של צבאות לא סדירים של ערביי א"י. ארגוני האצ"ל והלח"י, בצעו פעולות תגמול בקנה מידה מצומצם. עיקר המאמץ לקיום התעבורה ושמירת הקשר עם היישובים המרוחקים. בשלב שני (4.4.1948 עד 14.5.1948) כוחות ה"הגנה" נטלו את היוזמה ופעלו בהצלחה כנגד ערביי ארץ-ישראל והמתנדבים. בסיום השלב חוסל כוחם של ערביי הארץ.

ב-14 במאי 1948, ערב עזיבת המנדט הבריטי את ארץ ישראל, מכריזים ראשי היישוב היהודי ובראשם בן-גוריון על הקמת מדינת ישראל.

השלב שלישי פורץ למחרת ההכרזה על עצמאות. חמישה צבאות סדירים של מדינות ערב פולשים לתוך המדינה שזה עתה הוקמה, ובלימתם על ידי הכוח היהודי ההופך לצה"ל. (לאחר שאוחדו המחלקות).

שלב רביעי - קרבות "עשרת הימים" (9.7.1948 עד 19.7.1948) צה"ל עובר למתקפה לאחר חודש הפוגה, במטרה לעקור את האחיזה של הצבאות הערביים בארץ.

ובשלב החמישי - המתקפות הגדולות. מבצעים אחרונים כאשר היוזמה בידי צה"ל בלבד, המעביר את הלחימה אל שטחי האויב, בעיקר בחזית המצרית.

סיומה הרשמי של המלחמה בהסכמי שביתת-הנשק בין ישראל למדינות הערביות שנטלו חלק בלחימה, שנחתמו בחדשים פברואר-יוני 1949.

בתום המלחמה נכבש רוב שטחה של ארץ-ישראל וחלקים גדולים שהיו כלולים בצד הערבי בתכנית החלוקה היוו כעת חלק ממדינת ישראל. העיר ירושלים נותרה חצויה לשתיים: הצד המזרחי-רובו הרובע היהודי והכותל המערבי בידי הירדנים, והצד המערבי-בידי ישראל. ישראל הכריזה על ירושלים כבירתה, והעבירה אל ירושלים המערבית את מוסדות השלטון.

כמו כן, רוב תושביה הערבים של א"י מצאו עצמם כעת פליטים במדינות ערב השונות, בגדה המערבית וברצועת עזה, ללא יכולת לחזור לבתיהם שהיו כעת שטחה של מדינת ישראל. האוכלוסייה היהודית הפכה ממיעוט לרוב בשטח מדינת ישראל.

המלחמה הסתיימה בניצחונו של צה"ל, שהדף את צבאות ערב והרחיב את תחום המדינה מעבר לגבולות שנקבעו למדינה היהודית בהחלטת עצרת האו"ם.

לאחר קריאת הקטע, מלאו את תרשים הזרימה שלפניכם:

מלחמת העצמאות פרצה בעקבות: _____ שהתרחשה בתאריך: _____.

הכוחות הלוחמים
בשליבים אלה הם:

השלב הראשון של המלחמה מאופיין ב: _____

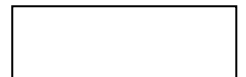
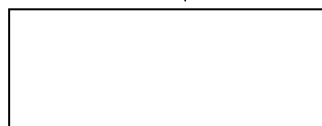
השלב השני של המלחמה מאופיין ב: _____

במהלך המלחמה מחליטים ראשי היישוב היהודי:

כתוצאה מכך:

הכוח הלוחם
בשלב זה הוא:

תוצאות המלחמה היו:

פרשת אלטלנה

פרשת אלטלנה התרחשה במהלך ההפוגה הראשונה של מלחמת העצמאות, סמוך להקמת מדינת ישראל. אותה תקופה אופיינה במשבר בטחוני חריף ומחסור רב בנשק. לאחר קום המדינה, החליט בן-גוריון לפרק את המחתרות ולאחדן לגוף ממלכתי אחד- צה"ל. לתהליך זה התנגדו ראשי המחתרות השונות, שכל אחת מהן ייצגה ערכים והשקפת עולם שונה שכן לפני קום המדינה, היישוב היהודי היה מפולג ומפוצל למפלגות שונות ולכוחות צבאיים שפעלו באופן עצמאי. פרשת אלטלנה היוותה את שיא המתח בין הרצון של בן-גוריון ליצור אחדות וממלכתיות ורצון של המחתרות השונות לעצמאות. האונייה אלטלנה נרכשה על ידי האצ"ל לפני פירוק המחתרות. האונייה, עמוסת נשק יצאה לדרכה באחור, ב-15 במאי, לאחר איחוד המחתרות. לאחר שנודע למנחם בגין, מפקד האצ"ל כי האונייה יצאה, הוא מודיע על כך לממשלה. בן-גוריון מורה כי האונייה תגיע במהירות ותעגון בחוף כפר ויתקין. למרות הסיכום על חוף היעד, התעורר ויכוח באשר לחלוקת הנשק שעל האונייה: דרישותיו הראשוניות של בגין היו כי חמישית מנשק זה יועבר ל"גדוד הירושלמי", ויתרתו ליחידות האצ"ל אשר הוכפפו לצה"ל, בעוד בן גוריון הסכים כי חלק מהנשק יועבר לירושלים, אך בניגוד לבגין, התעקש כי שאר הנשק יופקד ישירות בידי צה"ל. בן-גוריון דרש למנוע את פריקת הנשק בכל מחיר, והציב אולטימטום של 10 דקות למסירת האונייה על כל תכולתה לצה"ל. בגין לא רצה להיענות לאולטימטום הדחוק. דן אבן, מפקד הכוח בכפר ויתקין פירש זאת כסירוב להיענות לאולטימטום והחלו חילופי-אש, שבהם מצאו את מותם שישה אנשי אצ"ל ושני חיילי צה"ל. הפרשה נמשכה כאשר המשיכה האונייה להפליג לתל אביב ועל סיפונה כ-100 אנשי אצ"ל ובגין עצמו, מתוך ציפייה למצוא תומכים רבים יותר ולהגיע לפשרה.

כאשר האונייה הגיע לחוף פרישמן בתל-אביב, התפתח קרב יריות בין לוחמי צה"ל על החוף לבין לוחמי האצ"ל.

הקרב הוכרע כאשר קידם בן-גוריון את אחד מתותחי צה"ל, והורה בסביבות ארבע אחר-הצהריים להפעילו. פגז התותח העלה את "אלטלנה" באש, שאילצה את רב-החובל לפקוד על נטישתה מחשש להתפוצצות חומרי הנפץ שבמחסני האונייה. האנשים קפצו אל המים, וחבריהם, שהיו על החוף, יצאו לקראתם.

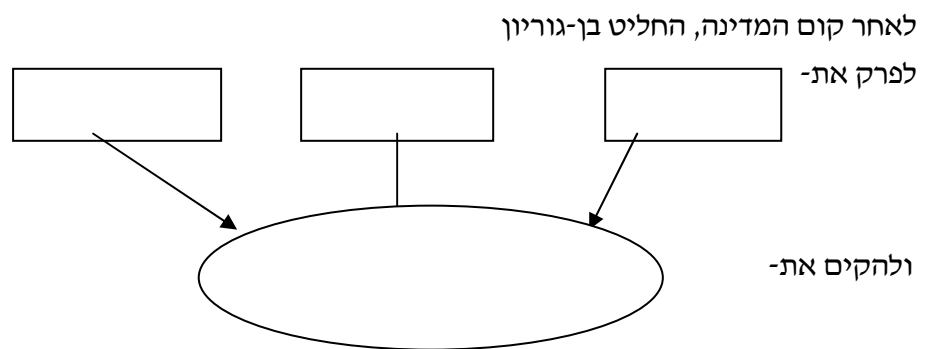
בקרב זה נהרגו עשרה חברי אצ"ל נוספים, וחייל צה"ל (סה"כ: 16 אנשי אצ"ל ושלושה חיילי צה"ל).

הפרשה עוררה הדים רבים, ונחשבת לציון דרך חשוב אך שנוי במחלוקת, בתולדות מדינת ישראל. המאורעות המדויקים, ומניעי הצדדים המעורבים, ובמרכזם בגין ובן-גוריון, נתונים לפרשנויות רבות וסותרות. בשידור רדיו מחתרתי לאחר המקרה, קרא בגין לאנשיו שלא להרים יד כנגד לוחמים יהודים. "אלטלנה לימדתנו כי הכרח הוא שהדמע יבוא במקום הדם...לעתים מוטב שאחד

ייתן דמעות-לב על תועבה שנעשתה בישראל, מאשר רבים יבכו על תוצאותיה."בדיעבד, מקובל להאמין כי עקב האירועים עלולה הייתה לפרוץ מלחמת אחים, וזאת על רקע המתיחות הרבה ששררה באותה תקופה. מחיר הפרשה נודע כמחיר יקר וחסר תקדים, ויצר סערה בקרב הציבור הישראלי.

לאחר קריאת הקטע, מלא את תרשים הזרימה שלפניך :

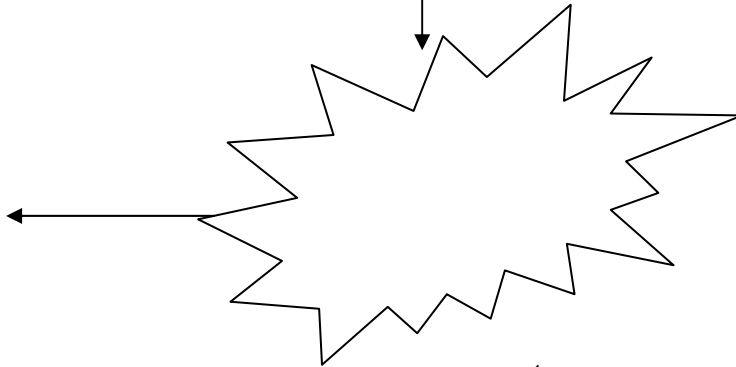
הסיבה : _____
האונייה אלטלינה מגיעה לחופי ישראל ביוזמתו של ארגון ה- _____
תגובתו של בן-גוריון לשמע הידיעה שהאנייה מגיעה לארץ היתה : _____

המחלוקת בין האצ"ל למדינה		המדינה, בראשה בן-גוריון דרשה כי הנשק שעל האנייה-
		ואילו האצ"ל דרש כי-

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

בשל מחלוקת זו,
עם עגינת האנייה
בכפר -ויתקין

כתוצאה מכך, האוניה
ממשיכה ל: _____

מסתיימת

הפרשה

דבר,

של

בסופו

בזכות

כאשר: _____

מסתיימת הפרשה ללא מלחמת

אחים.

מלחמת ששת הימים

ב-15.5.67 ריכזו כוחותיהם של מדינות ערב השכנות-מצרים, סוריה וירדן – כוחות צבא גדולים בסמוך לכל גבולות ישראל. בכך הכניסו את ישראל למצב חירום של שלושה שבועות שזכה לשם 'תקופת ההמתנה'. שבועות אלה התאפיינו במתח וחוסר וודאות ובהתלבטות קשה של הדרג המדיני והצבאי כיצד לנהוג. מצד אחד, השאיפה להימנע ממלחמה שתביא לקורבנות רבים ושסופה אינו ידוע דחפה את ישראל לנקוט באמצעים דיפלומטיים על מנת להחזיר את השקט לאיזור. כמו כן היה חשש שעצם הכנת ישראל למלחמה תדרדר עוד יותר את המצב באיזור. מצד שני, אי תגובה תתפרש כחולשה של ישראל על ידי מדינות ערב, ויגרום לאבדן כושר ההרתעה שלה. צה"ל מצדו מגייס את מערך המילואים ועורך את כל ההכנות לקראת המלחמה. לאחר דיונים והתייעצויות ארוכות, ובלחץ של הדרג הצבאי הוחלט על פתיחת התקפה ישראלית יזומה. ב-5 ביוני 1967 יצאה ישראל במתקפת מנע מפתיעה וזכתה בניצחון מזהיר על צבאות ערב בשישה ימים בלבד. בשעות הראשונות של המלחמה תקפו כ-185 מטוסי חיל האוויר הישראלי, בסיסים צבאיים ושדות תעופה במצרים, סוריה, ירדן ועיראק במבצע שנקרא "מבצע מוקד". תקיפות אלה היוו הפתעה מוחלטת ולמעשה הכריעו את המלחמה מראשיתה בהשמידם את עיקר חילות האוויר של צבאות ערב. בניגוד למתקפה היבשתית שכוונה תחילה רק נגד החזית המצרית, ההתקפה האווירית כוונה להשגת עליונות אווירית במשך כל ימי הלחימה. כ-350 מטוסים הושמדו ביום הראשון למלחמה מתוך כ-600 המטוסים שהיו למדינות הערביות הלוחמות. צה"ל זכה לעליונות אווירית מוחלטת, שאפשרה לחיל האוויר הישראלי להגיש סיוע התקפי נמרץ לכוחות היבשה הישראליים, בצורה הולכת וגוברת במשך כל ימי הלחימה. ביומה השלישי של המלחמה פרצו חיילי חטיבת הצנחנים בפקודו של מוטה גור לעיר העתיקה בירושלים וכובשים אותה. במלחמה זו, צה"ל כבש גם את שטחי הגדה המערבית: שכם, חברון, ראמלה ובית לחם. כמו גם את שטח חצי האי סיני, רצועת עזה ורמת הגולן. שטחה של המדינה גדל פי שלושה וחצי. כיבוש זה של שטחים המאוכלסים באלפי תושבים פלסטיניים עתיד להוות בעיה מבחינות רבות: צבאית, פוליטית, חברתית ומוסרית, בעיה מורכבת ומתמשכת משידעה ישראל מעודה, ולהשפיע על האזור כולו לאורך שנים. ב-10 ביוני 1967 נכנסה לתקפה הפסקת האש שנקבעה על ידי האו"ם. ישראל נחלה ניצחון מזהיר במלחמת ששת הימים והציבור בישראל נמלא גאווה ותחושה של עוצמה.

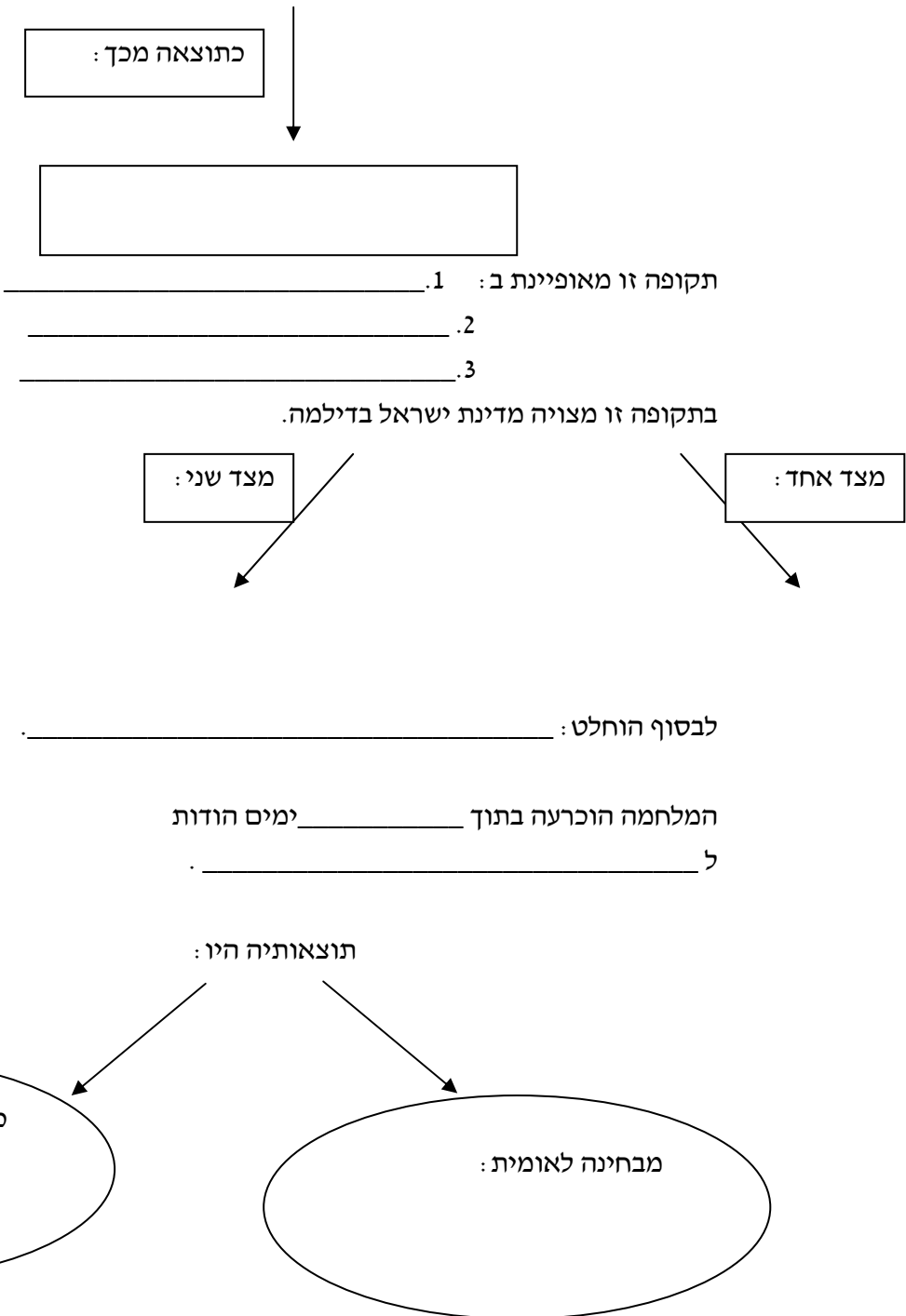
מבחינה לאומית, הביאו תוצאות המלחמה להסרת תחושת האיום הקיומי, והיוו תמריץ לפיתוח כלכלי לאחר שנות מיתון רבות. הקמת יישובים, בסיסי צבא ושדות תעופה, פיתוח התיירות והשימוש בשדות הנפט בסיני האיצו את צמיחת המשק הישראלי בשיעור חסר תקדים עד אז לשגשוג שלא היה כמותו בארץ. המוראל הלאומי הרקיע שחקים ואלבומי תהילה לטייסים ולמשחררי ירושלים תפסו מקום של כבוד בכוננית הספרים הביתית. בייחוד זכו להערצה הרמטכ"ל יצחק רבין, שר הביטחון משה דיין, סגן הרמטכ"ל עזר ויצמן, מפקד חיל האוויר מוטי הוד.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

לאחר קריאת הקטע, מלא את תרשים הזרימה שלפניך:

ב-15.5.67 מרכזים צבאות ערב כוחות גדולים בסמוך לגבול ישראל.

הסכמי אוסלו

הסכמי אוסלו הם סדרה של הסכמים שנחתמו בין מדינת ישראל ובין אש"ף - הארגון לשחרור פלסטין, כחלק מתהליך השלום בין ישראל לפלסטינים. השם הרשמי של הסכמים אלה הוא "הסכם העקרונות".

הפעם הראשונה בה נפגשו נציגים ישראליים ופלסטינים בוועידה בינלאומית מוכרת הייתה בוועידת השלום במדריד (1991). בוועידה סוכם כי ייפתחו בדצמבר של אותה שנה שיחות דו-צדדיות בווינגטון. השיחות שהתקיימו בווינגטון בין משלחת ישראלית ובין משלחת ירדנית-פלסטינית, לא הביאו להתקדמות של ממש.

במערכת הבחירות בשנת 1992, יצחק רבין עולה לשלטון בראשותה של מפלגת העבודה, ומעמיד בראש סדר העדיפויות את הסכם השלום עם הפלסטינים. שיחות ישראל עם הפלסטינים החלו בחשאי, כאשר הגוף מולו התנהלו שיחות אלה היה אש"ף ובראשו עמד יאסר ערפאת. בספטמבר 1993, נחתם בווינגטון הסכם עקרונות בין ישראל לבין אש"ף ("הסכם אוסלו א'"), שעיקרו מתן שלטון עצמי לפלסטינים בשטחים לתקופה של חמש שנים. הוסכם שבשלב הראשון תצא ישראל מעזה ומיריחו, ולאחר מכן תיסוג גם משטחים בגדה המערבית. מרכיב בולט בהסכם זה הוא נסיגה של ישראל מהיישובים הפלסטיניים ביהודה ושומרון וברצועת עזה, והקמתה של הרשות הפלסטינית. הסכם אוסלו לא עסק במפורש בעתידה של הרשות, אך הייתה הכרה באש"ף כנציג העם הפלסטיני והקמתה של ישות פלסטינית כצעד בדרך להקמתה של מדינה פלסטינית במסגרת הסדר הקבע של הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

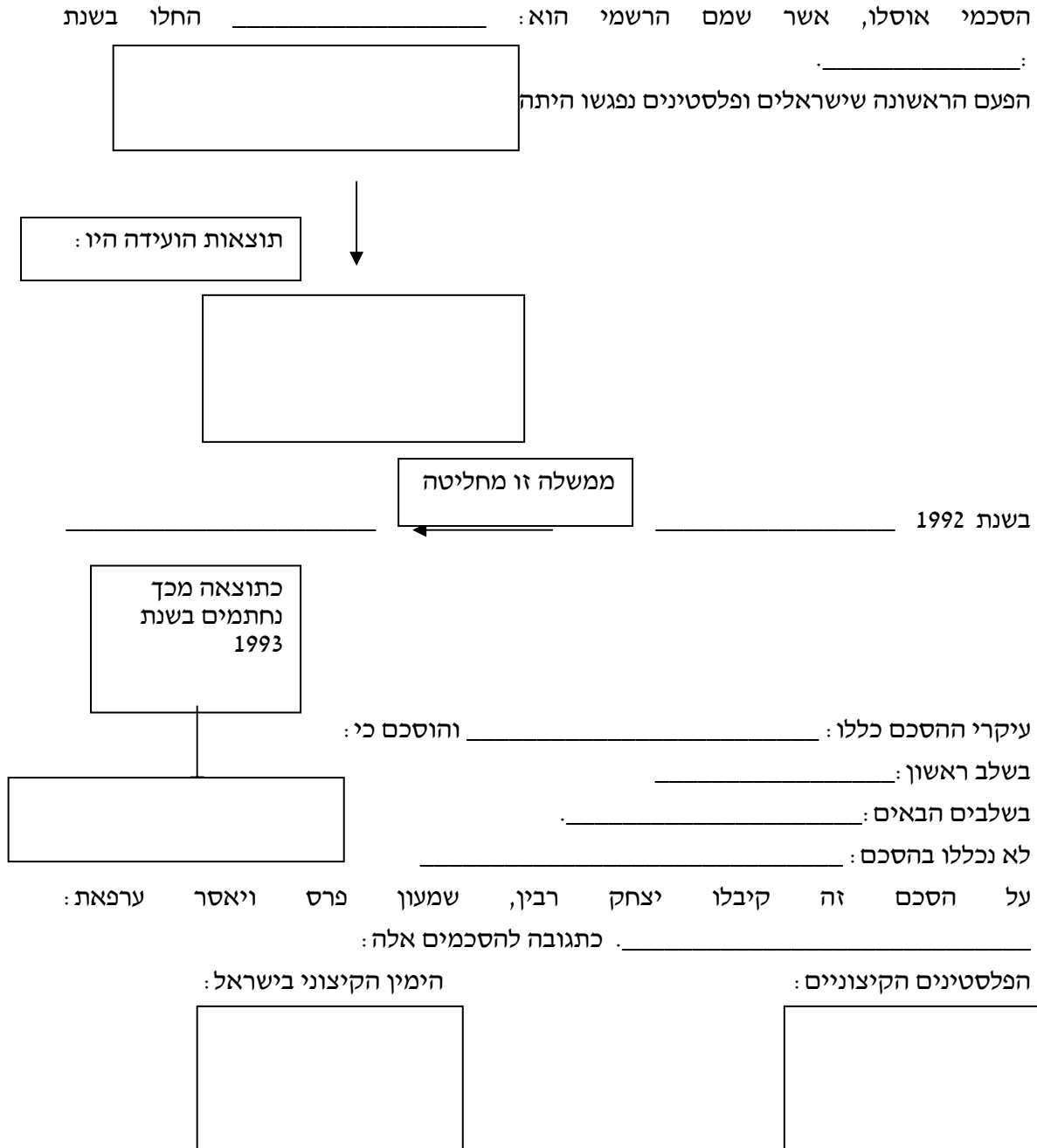
נושאים כבדי משקל, ובהם שאלת מעמדה של ירושלים, בעיית הפליטים, גורל ההתנחלויות וגבולות הקבע, לא נכללו בהסכם.

על צעד נועז זה, שנותר שנוי במחלוקת עד ימים אלו, ניתן פרס נובל לשלום ליצחק רבין, שמעון פרס ויאסר ערפאת. במקביל לחתימת ההסכמים גברו מעשי הטרור של המחבלים הקיצוניים. רוב הפיגועים בוצעו על ידי היחמאס-זרוע קיצונית שהתנגדה להסכמי השלום. חלה עלייה במספר פיגועי ההתאבדות בישראל. בעקבות הסכמים אלה והעלייה במספר הפיגועים, התעוררה התנגדות עזה בקרב מחנה הימין ובראשם המתנחלים, והימין הקיצוני, ובצד מחאה דמוקרטית נעשו גם פעולות הסתה כנגד יצחק רבין ושמעון פרס, כשעיקר ההתקפות כווננו נגד ראש הממשלה ומטרתן הייתה לפגוע באישיותו ולהציגו כ'בוגד'.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

לאחר קריאת קטע הקריאה, מלא את תרשים הזרימה הבא:

רצח יצחק רבין

רצח יצחק רבין אירע ב- 4 בנובמבר 1995 בתל אביב, בתום עצרת תמיכה בהסכמי אוסלו. הרוצח, יגאל עמיר, יהודי שדגל באידיאולוגיה ימנית קיצונית, סבר שהסכמי אוסלו הם סכנה קיומית למדינת ישראל וכי רצח יצחק רבין, ראש ממשלת ישראל דאז, ימנע את מימושם. לרצח היו השלכות רבות על המצב הפוליטי בישראל, והוא נחווה בידי רבים כנקודת שבר ביחסים בין ימין ושמאל במדינה.

הרצח אירע בתום עצרת תמיכה בהסכמי אוסלו תחת השם "כן לשלום, לא לאלימות" בכיכר מלכי ישראל בתל-אביב. העצרת הסתיימה בביצוע "שיר לשלום" בו השתתף גם רבין. הדף ובו מילות השיר, שנותר בחולצתו של רבין והוכתם בדמו, הפך מאוחר יותר לאחד מסמלי האירוע. בעת שצעד מהמדרגות היורדות מן הכיכר אל עבר דלת מכוניתו הפתוחה, נורו לעבר יצחק רבין שלוש יריות. רבין הוחש אל מכוניתו והובל במהירות לבית החולים איכילוב, שם נפטר מפצעיו כעבור 40 דקות. הרוצח, יגאל עמיר, נעצר מיד במקום הרצח. לאחר שהוכרז מותו של רבין, קרא מנהל לשכתו, איתן הבר, את הודעת הממשלה מחוץ לשערי בית החולים:

"ממשלת ישראל מודיעה בתדהמה, בצער רב, וביגון עמוק על מותו של ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין, אשר נרצח בידי מתנקש, הערב בתל אביב. יהי זכרו ברוך".

רבים טענו שהרוצח שאב הצדקה למעשהו מהביקורת החריפה וההסתה הפרועה שכוונה כנגד רבין במשך התהליך המדיני עם הפלסטינים והפיגועים שהתרחשו באותה תקופה. בהפגנות הימין היה שימוש בקריאות כמו "בוגד" ו"רוצח", ופוסטרים עם תמונות של רבין בכאפיה מתחבק עם ערפאת. היו גם מקרים של הפגנות חריפות אף יותר בהם אף טולטלה מכוניתו של השר בנימין בן אליעזר ובמקרה אחד חולקו מספר תמונות פוטומונטאז' של רבין במדי קצין אס-אס נאצי. בנוסף, רבנים קיצוניים קראו 'דין רודף' ו'דין מוסר' על יצחק רבין, שמשמעותם היא קריאה כי דמו של רבין מותר.

ההפגנה שלאחריה נרצח רבין נערכה תחת הכותרת "די לאלימות" ואורגנה כמשקל נגד להפגנות מימין.

ארונו של רבין הוצב ברחבה שלפני משכן הכנסת בירושלים ואנשים רבים הגיעו מכל רחבי הארץ כדי לעבור על פני הארון. מרבית גופי החדשות העריכו את מספר העוברים על פני הארון במאות אלפים. רבין נקבר בחלקת גדולי האומה בהר הרצל בירושלים.

בהלווייתו השתתפו כ-80 ראשי מדינות. זכורות במיוחד מילות הפרידה שאמר הנשיא קלינטון (בעברית): "שלום חבר" וההספד הנרגש של הנכדה נועה בן-ארצי.

האבל הקיף רבים בעם: נוסף על ההמונים שעברו על פני הארון והשתתפו בהלוויה, אלפי בני נוער התאספו במקום הרצח כדי להתייחד עם זכרו של רבין בשירים ובהדלקת נרות זיכרון, וזכו לכינוי 'נוער הנרות'. לאחר מכן עלו רבים לקברו ועשרות אלפים השתתפו בעצרת זיכרון לזכרו. שמה של

כיכר מלכי ישראל שונה ל"כיכר רבין" ובמקום הרצח הוקמה אנדרטה לזכר רבין. חוק יום הזיכרון ליצחק רבין קובע את יום י"ב בחשון, מועד הרצח לפי הלוח העברי, כיום זיכרון ממלכתי, שיצוין במוסדות המדינה, במחנות צה"ל ובבתי הספר.

לאחר קריאת קטע הקריאה מלא את תרשים הזרימה הבא :

יצחק רבין נרצח ב- _____ במהלך עצרת שהתקיימה ב- _____
במסגרת _____.
הרצח, _____, טען כי רצח את רבין בשל _____.

הרקע לרצח, והדבר שהביא את יגאל עמיר לרצוח את ראש הממשלה

כתגובה לאירועים אלה, נערכה העצרת 'כן לשלום לא אלימות' בכיכר מלכי ישראל

1. _____
2. _____

לאחר הרצח, האובדן והשבר הכבד בא לידי ביטוי

האבל:

זיכרון:

טקס ההלוויה:

ההשלכות על החברה הישראלית:

◀ נספח 2: קטעי ציטוט מדבריו של יצחק רבין

"היה זה אתגר להסתגל לאורח החיים של הפנימייה ב"כדורי". גרנו באולם גדול, 20 תלמידים... האווירה הייתה טובה. הפרטיות – מקופחת. נורמות של כבוד עצמי היו מקובלות על הכול. העתקה בבחינות הייתה מחוץ לנורמה. המורה היה יוצא מן הכיתה בשעת הבחינה. על אָמון השבנו באָמון. על יחס של כבוד – בכבוד... נדרשנו למאמץ מרבי, אך הייתה לנו הרגשה של חרות מפני שניהול העניינים הפנימיים היה מופקד בידי ועד התלמידים. השתדלנו להפיק מעצמנו את הטוב ביותר." (פנקס שירות, א, עמ' 17)

"...בגיל שבו תלמידים מנסים לפענח את סודות המתמטיקה ואת מסתרי התנ"ך, בגיל שבו פורחות אהבות ראשונות, בגיל שש-עשרה, נתנו בידי רובה כדי להגן על חיי-ולמרבה הצער, גם כדי להרוג בשעת סכנה." (טקס הענקת פרס נובל לשלום, 1994)

"...נתמנתי לקצין המבצעים של הפלמ"ח. המאמץ העיקרי היה בגידול הכוח: הקצאת תקציבים, הגברת קצב הגיוס, מאמצי רכש וייצור עצמאי... ב-29 בנובמבר נגרפה הארץ בשמחה סוחפת: עצרת האו"ם החליטה על החלוקה ועל הקמת מדינת היהודים. בכיכר מגן דוד בתל-אביב – לאה חברתי (לבית שלוסברג) ואני חוגגים עם ההמונים, אבל אין אשליות בליבי: לאחר שהמאבק המדיני הוכתר בהצלחה-יחל המאבק הצבאי, והוא יגבה את המחיר הדמים שלו..." (פנקס שירות)

"...הניסיון לפתוח את הדרך לירושלים לא הושג במלואו. חטיבת 'הראל' הבטיחה את השליטה על הדרך מירושלים ועד שער-הגיא... קרב זה היה אחד הקשים והממושכים של חטיבת הראל בעת המצור על ירושלים. סבלנו ממחסור בנשק, הלוחמים המעטים נופלים מהרגליים. אבדותינו קשות. כל לילה, כל ניסיון נוסף, מביא עמו בשורת איוב... במצוקת לב זו נמהלה מרידות בבשורה הגדולה על הכרזת המדינה. מקלט רדיו ישן, בבית פפרמן, במעלה החמישה, שילח לחלל את קולו של דוד בן גוריון המכריז על הקמת מדינת ישראל.. פנקס שירות."

"...מודיעים לי, כי הוחלט להפגז את האונייה בתותח... פגז ראשון לא הרחב מהאנייה, הפגז השני או השלישי פגע באנייה. תותח מיושן-ואיזו פגיעה מדויקת.. ללא חיסול האנייה לא הייתה פרשה זו מסתיימת... אני יודע שהאנייה בוערת, שהפרשה מחוסלת ואין צורך בנפגעים נוספים. אני עושה כל מאמץ, יחד עם מפקדי הפלמ"ח האחרים, להפסיק את האש.. אני הייתי שם. והזיכרון הטראגי של המאורעות האלה מלווה אותי עד היום, נוקב בלקחו: התנאי לקיום לאומי-יהודי-מרות מרכזית אחת. לא עוד "פרישה", לא עוד מלחמות יהודים ביהודים..."

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

"...הידיעה שחטיבת הצנחנים חדרה דרך שער האריות העיר העתיקה, הגיעה לכותל המערבי והשלימה את ההשתלטות על העיר העתיקה של ירושלים...באותה שעה ישבתי במוצב בפיקוד של צה"ל, ב'בור' כרמטכ"ל צה"ל.. נתבקשתי להצטרף אל שר הביטחון, משה דיין, להיכנס עמו לעיר העתיקה של ירושלים..במלחמת העצמאות נאלצנו להשאיר את ירושלים המזרחית בידי האויב. מאז פרוץ המלחמה הייתה רוחנו קצרה: לא להחמיץ הפעם את ההזדמנות ההיסטורית. יצאנו לשער האריות. עברנו דרך שער מנדלבאום ההרוס והפרוץ. שרידי הקרב הקשה ניכרו בכל..הגענו לכותל. נשימתי נעתקה. לא ידעתי מעולם התרגשות כזאת..הרגשתי, שזו שעה של ניצחון אדיר. התפללתי לשלום." (פנקס שרות, 1979)

"..באנו היום מירושלים, בירת הנצח של עם ישראל, באנו מארץ מיוסרת, באנו מעם, מבית, ממשפחה, שלא ידעו אפילו שנה אחת, חודש אחד בחייהן, שבו לא בנו אמהות על בניהן...אומר לכם, הפלסטינאים: נגזר עלינו ועליכם לחיות במשותף, על אותה כברת אדמה, באותה ארץ. אנו החיילים, שחזרנו משדות הקרב חמוצי בגדים מדם, אנו שראינו את בני משפחותינו וחברינו הטובים מתים..אנו אומרים לכם היום בקול צלול: די לדמעות ולדם. די, אין בנו שנאה כלפיכם, אין אנו תאבי נקמה. אנו כמוכם, רוצים לבנות בית, לטעת עץ, לאהוב, לחיות לצדכם, בכבוד, באהדה, כבני אדם, כבני חורין..היום, כאן בבית הלבן בוושינגטון, מתחילה ספירה חדשה ביחסים בין העמים, בין ההורים העייפים מן המלחמות, בין הילדים שלנו שלא ידעו עוד מלחמות.." (חתימת הסכם העקרונות הישראלי פלסטיני, 1993)

הרשו לי לומר, אני גם מתרגש. אני רוצה להודות לכל אחד ואחת מכם, שהתייצב כאן כנגד האלימות ובעד השלום...הממשלה זו החליטה לתת הזדמנות לשלום..שלום שיפתור את מרבית בעיות מדינת ישראל..הייתי איש צבא 27 שנה. נלחמתי כל עוד לא היה סיכוי לשלום. היום אני מאמין כי יש סיכוי לשלום. סיכוי גדול...תמיד האמנתי כי מרבית העם רוצה בשלום, מוכן ליטול סיכון לשלום. ואתם כאן, בהתייצבותכם בעצרת זו, מוכחים זאת...אלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של מדינת ישראל..." (הנאום האחרון, 1995)

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

◀ **נספח 3 - ציר הזמן**

נספח 4: שאלות לחידון טריוויה

הפלמ"ח

1. מהן ראשי התיבות פלמ"ח?

- א. פלוגות מחץ (אמת)
- ב. פלוגות מיוחדות (שקר)

2. מדוע הוקם הפלמ"ח?

- א. הפלמ"ח הוקם על ידי אנשי היישוב היהודי במטרה להילחם במנדט הבריטי ששלט בארץ (שקר)
- ב. הפלמ"ח הוקם על ידי הבריטים בזמן מלחמת העולם השנייה עקב חשש מפלישה גרמנית לא"י. (אמת)

3. מה אירע ב"שבת השחורה"?

- א. שבת בה נערכו פרעות וביזות ביישובים יהודיים על ידי פורעים ערבים (שקר)
- ב. בשבת זו פלשו כוחות בריטים ליישובים יהודים, החרימו נשק ועצרו בכירים רבים בפלמ"ח ובהגנה, בהם יצחק רבין. (אמת)

כ"ט בנובמבר

1. על מה נערכה ההצבעה בכ"ט בנובמבר?

- א. על תכנית החלוקה אותה הציעה ועדת האו"ם, לחלוקת א"י לשתי מדינות: יהודית וערבית (אמת)

- ב. על סיומו של המנדט הבריטי והקמתה של מדינה יהודית בא"י (שקר)

2. איזה תפקיד מילא יצחק רבין בעת ההכרזה בכ"ט בנובמבר?

- א. יצחק רבין היה ראש מטה ההגנה (שקר)
- ב. קצין מבצעים בפלמ"ח (אמת)

3. מי הצביע בכ"ט בנובמבר?

- א. נציגי אומות העולם החברים באו"ם (אמת)
- ב. חברי מועצת העם, הכנסת הזמנית שהוקמה על ידי היישוב היהודי (שקר)

4. למחרת ההצבעה בכ"ט בנובמבר-

- א. פורצת מלחמת העצמאות (אמת)
- ב. מוקמת מדינה ליהודים (שקר)

מלחמת העצמאות

1. בשלב הראשון של המלחמה, הכוחות היהודיים-

- א. מתקיפים את הכפרים הערביים שהחלו במלחמה (שקר)
- ב. נוקטים בעיקר בפעולות של הגנה על יישובים ודרכים ולא בהתקפה (אמת)

2. במלחמה זו, יצחק רבין-

- א. מפקד על חטיבת "הראל", שהגנה ולחמה בקרבות על ירושלים (אמת)
- ב. מפקד חטיבת "הראל", שהגנה ולחמה בחזית הדרום (שקר)

3. לאחר הכרזת המדינה-

- א. מסתיימת מלחמת העצמאות בניצחון של מדינת ישראל על שכנותיה (שקר)
- ב. פולשים צבאות ערב למדינה הקטנה ומתחילה לחימה בצבאות סדירים (אמת)

4. הכוח הלוחם בשלב שלאחר ההכרזה על המדינה הוא:

- א. בעיקר הפלמ"ח, עם סיוע של האצ"ל והלח"י
- ב. צה"ל-צבא הגנה לישראל (אמת)

פרשת "אלטלנה"

1. המחלוקת בעניין "אלטלנה" הייתה על כך ש-

- א. האצ"ל רצו שרוב הנשק שעל האנייה יועבר לכוחותיהם ורק מעט יועבר לכלל צה"ל, ואילו בן-גוריון דרש כי רוב הנשק יועבר לצה"ל. (אמת)
- ב. בן-גוריון התנגד לכך שהאונייה תגיע לארץ ישראל ואנשי האצ"ל החליטו להביאה על אף זאת. (שקר)

2. הרקע לפרשת אלטלנה היה:

- א. המחלוקת בין בן-גוריון, שעמד בראש מפלגת השמאל לבין בגין, שעמד בראש מפלגת הימין (שקר)
- ב. פירוק המחתרות ואיחוד צה"ל לאחר קום המדינה על ידי בן גוריון (אמת)

3. הסיבה העיקרית שבגינה לא פרצה מלחמת אחים לאחר פיצוץ האונייה הייתה:

- א. קריאתו של מנחם בגין ברדיו של האצ"ל ללוחמי האצ"ל לא להרים יד על אחיהם היהודים (אמת)
- ב. העובדה כי מדינת ישראל נתונה במלחמה(מלחמת העצמאות) (שקר)

מלחמת ששת הימים

1. תקופת ההמתנה מתחילה כאשר-

- א. מדינות ערב מקרבים את כוחותיהם לגבול ישראל (אמת)
- ב. צה"ל מגייס כוחות מילואים בהיקף גדול (שקר)

2. בזמן מלחמה זו, משמש יצחק רבין בתפקיד-

- א. שר ביטחון (שקר)
 - ב. רמטכ"ל (אמת)
- ## 3. המלחמה התנהלה ב-3 חזיתות והן:
- א. סוריה, לבנון וירדן (שקר)
 - ב. סוריה, מצרים וירדן (אמת)

הסכמי אוסלו

1. הסכמי אוסלו הם:

- א. הסכמים שנחתמו בין מדינת ישראל לבין ארגון אש"ף כחלק מתהליך השלום בין ישראל לפלסטינים (אמת)
 - ב. הסכמים שנחתמו בין ישראל לנורווגיה (שאוסלו היא בירתה), לפיהם מתחייבת ישראל להקים מדינה פלסטינית. (שקר)
- ### 2. הסכמים אלה עסקו ב:
- א. נסיגה של ישראל משטחים בגדה המערבית והקמתה של מדינה פלסטינית (שקר)
 - ב. נסיגה של ישראל משטחים בגדה המערבית והכרה באש"ף כנציג העם הפלסטיני
- ### 3. בעקבות הסכמים אלה הוחלט
- א. לגנות את ישראל באו"ם (שקר)
 - ב. להעניק ליצחק רבין, ראש הממשלה ולסגנו שמעון פרס פרס נובל לשלום

רצח יצחק רבין

1. רצח יצחק רבין אירע בתום-

- א. עצרת תמיכה גדולה בעד השלום ונגד האלימות שנערכה בכיכר מלכי ישראל (אמת)
 - ב. הפגנה אלימה בה הסיתו המונים כנגד ראש הממשלה (שקר)
- ### 2. היו רבים שטענו לאחר הרצח כי-
- א. הרוצח היה מטורף שביצע את הרצח על דעת עצמו בלבד ברגע של אי-שפיות (שקר)
 - ב. הרוצח הושפע והביקורת וההסתה הפרועה שכוונה כנגד ראש הממשלה בתקופה בה נחתמו הסכמי השלום (אמת)
- ### 3. נוער הנרות הוא כינוי ל:
- א. בני נוער שהיו נוהגים להתכנס בכיכר רבין לאחר הרצח, להתאבל ולהדליק נרות לזכרו (אמת)
 - ב. בני נוער שהיו נוהגים לערוך משמרות מחאה מול בין ראש הממשלה שבידיהם נרות (שקר)

פעילות מספר 4 – "מעל פסגת הר הצופים.."

רוח צה"ל בנאומו של יצחק רבין

רציונל:

התגשמותו של חלום איחוד ירושלים היה משיאי מלחמת ששת הימים. בנאומו המפורסם עם קבלת תואר דוקטור של כבוד מהאוניברסיטה העברית מתייחס יצחק רבין לערכים המנחים את צה"ל וחייליו בצאתם לקרב, וטומן בחובו תפיסות וערכים שליוו את היחסים שבין צה"ל והחברה הישראלית באותה תקופה. בפעילות זו נדון בנאום זה, ונעמוד על המסרים העיקריים העולם מתוכו, תוך בחינת מקומו של צה"ל בחברה הישראלית מפרספקטיבה של זמן.

מטרות:

1. המשתתפים יכירו את נאום הר הצופים של יצחק רבין.
2. המשתתפים יבחנו את המסרים והערכים העולים מתוך נאום זה.
3. המשתתפים ידונו ביחסים בין צה"ל לחברה הישראלית כפי שעולים מתוך הנאום.

מהלך פעילות:

1. מתן רקע לתקופה והקדמה לנאום.
2. נאום הר הצופים : צפייה במצגת ועבודה בקבוצות.
3. סיכום המסרים העולים מתוך הנאום תוך דיאלוג עם ההווה.

משך: שעה וחצי

קהל יעד: חטיבות הביניים

עזרים: מצגת נאום הר הצופים 1967, מחשב נייד ומקרן.

א. הקדמה לפעילות:

1. המנחה יספר על תוצאותיה של מלחמת ששת הימים ועל האווירה ששררה במדינה לאחר הניצחון (ראה נספח 1).
2. המנחה ייתן את ההקדמה הבאה לנאומו של יצחק רבין. (ראה נספח 2).
ניתן גם לחלק למשתתפים את הנאום המלא (ראה נספחים לערכה).

ב. נאום הר הצופים:

1. המנחה ישמיע למשתתפים את נאומו של יצחק רבין המלווה במצגת (ראה נספח לערכה).
2. לפניכם מבחר קטעים מתוך הנאום. (ראה נספח 3).
להלן שתי דרכי פעולה:
 - בקבוצות, ידונו המשתתפים בנאומו של יצחק רבין. כל קבוצה תקבל כרטיסיה ובה ציטוט מתוך הנאום, ושאלות מנחות לדיון. הקבוצות יעבירו ביניהן את הכרטיסיות כשיסיימו.
 - במליאה, כל משתתף יבחר קטע אליו הוא מתחבר, יציגו בפני המליאה ויסביר מדוע בחר בו.

ג. דיון מסכם:

- ◀ **מה המשמעות עבור צה"ל והחברה הישראלית שהרמטכ"ל, מנהיג הצבא, מקבל תואר כבוד? על אילו הלכי רוח של התקופה הדבר מצביע?**
למנחה: ניתן להציג לתלמידים את איורו של דוש, בה מעניק 'שרוליק' דרגת לב לרמטכ"ל (ראה נספח 4).
- ◀ **מה לדעתכם מבטאת הקריקטורה?**
- ◀ **מה המסר העולה מתוכה?**
- ◀ **אילו ערכים מנחים את צה"ל על פי הנאום?**
- ◀ **מהי דמות החייל כפי שמצטיירת בדבריו של יצחק רבין?**
- ◀ **נסו להעלות קוים של דמיון ושוני בין הצבא כפי שמצטייר מתוך הנאום לבין הצבא של היום.**
- ◀ **לאור הנאום, ועל פי ההחלטה לתת לקצין צבא תואר דוקטור, מה מקומו של צה"ל בחברה הישראלית בשנת 67'?**
- ◀ **מתוך פרספקטיבה של זמן, מהם השינויים שחלו לדעתכם בצבא? מה מקומו של הצבא כיום בחברה הישראלית?**
- ◀ **מה צריך להיות מקומו של הצבא בחברה בעיניכם?**

◀ **נספח 1: קטע מידע אודות מלחמת ששת הימים**

הקטעים לקוחים מתוך אתר [ויקיפדיה](#).

קטע 1: תקופת ההמתנה

ב-15 במאי, בעיצומו של יום העצמאות תשכ"ז, צלחו כוחות יבשה מצריים את תעלת סואץ ונכנסו למרחבי סיני. בכך הכניס נשיא מצרים, גמאל עבד אל נאצר, את ישראל למצב חירום, שכונה "תקופת ההמתנה", והסתיים ביציאתה של ישראל למלחמה. רבים מעריכים כי המשבר החל מבלי שתהייה כוונה אצל איש מן הצדדים להביא למלחמה כוללת, אך שורה של צעדים שלא ניתן היה לחזותם מראש, הביאו את האזור אל המלחמה.

צעדים צבאיים

ב-17 במאי דרש נשיא מצרים ממפקד כוח החירום של האו"ם בסיני וברצועת עזה שכוחותיו יעזבו את קווי הגבול ויתרכזו במחנותיהם. כוחות האו"ם חיכו להוראה ממזכיר האו"ם ונאצר פנה למזכיר האו"ם, או טאנט, בבקשה שיוורה על פינוי כללי של כוח החירום של האו"ם מאדמת מצרים. ב-22 במאי נענתה דרישתו של נאצר בחיוב, ואז הצהיר שלמחרת היום ייסגרו מצרי טיראן בפני כלי שיט ישראלים, ושהוא מוכן ליציאת ישראל למלחמה נגדו. ב-23 במאי סגרה מצרים את מצרי טיראן למעבר ספינות ישראליות. סגירת מצרי טיראן הייתה עילה למלחמה. מעשהו של נאצר זכה לאהדה רבה בעולם הערבי. במדינות ערב החלו הפגנות המוניות שקראו למלחמה בישראל וחיסולה.

בסוף חודש מאי ובימים הראשונים של חודש יוני 1967 נחתמו הסכמים לשיתוף פעולה צבאי בין מצרים לבין ירדן, סוריה ועיראק, וגנרל מצרי מונה למפקד החזית המזרחית. למרות רצונו של חוסיין מלך ירדן שלא להיגרר למלחמה, ירדן ומצרים חתמו על ברית צבאית. ימים אחדים לאחר מכן הכוחות הירדנים היו תחת פיקודו של הגנרל המצרי. ישראל קראה לירדן שלא להיגרר לעימות והמלך חוסיין עמד בדילמה קשה, מצד אחד אם ייגרר למלחמה ירדן יכולה לספוג מהלומה כואבת מצד ישראל, אך מצד שני אם לא ייגרר למלחמה תהיה סכנה למרד.

נוצר איום ממשי של פלישה לישראל ממזרח. ישראל חששה שכוחות ירדנים שהיו בגדה המערבית, רק 17 קילומטר מהחוף הישראלי, יבתרו את ישראל לשני חלקים. בתוך יומיים, מ-19 במאי ואילך, גויס כוח המילואים של מדינת ישראל והועמד בכוננות. החלה תקופת המתנה, במהלכה שותק המשק הישראלי, עקב שהיית כל הגברים הכשירים בשירות מילואים, וחרדה קיומית ירדה על המדינה. הציבור הישראלי לא חש ביטחון בראש הממשלה, לוי אשכול. ככל שהתמשכה תקופת ההמתנה, ואשכול לא הורה על יציאה למלחמה, גבר החשש כי מדינות ערב יקדימו את מדינת ישראל, ויפתחו ראשונות במתקפה.

צעדים מדיניים

תקופת ההמתנה הייתה תקופה של חרדה עצומה בציבור הישראלי מפני המלחמה המתקרבת. בשיא תקופת ההמתנה, הממשלה ולוי אשכול בראשה נתפסו כנוהגים בהססנות בסוגיה האם לצאת למתקפת מנע מול האיום המתגבר לכשיכלו כל הקיצין. בהצבעה שנערכה בממשלה בשעות הלילה של 27 במאי, היו הדעות חלוקות ביציאה למלחמה. תשעה שרים תמכו ביציאה מיידיית למלחמה, ותשעה תמכו בהמתנה. אשכול לא הצליח להכריע בין המחנות, ודחה את המשך הדיון ליום אחר.

הקמת ממשלת הליכוד הלאומי

ב-28 במאי 1967 נשא אשכול נאום לאומה ברדיו. במהלך הכנת הנאום נוצרו כמה נוסחים, לאחר שאשכול העביר את הנאום המודפס הגהה מהירה. הנאום שודר בשידור ישיר. כאשר הגיע אשכול לפסקה, שבה בוצע תיקון, הוא לא הבין את התיקון שנעשה, ובשידור חי, החל מגמגם אל המיקרופון. פעולה זו יצרה את הרושם בעיני הציבור כי בראש הממשלה יושב אדם הססן וגמגמן, אשר אינו מסוגל להכריע, וכי המדינה נמצאת בסכנה גדולה.

ב-1 ביוני לא ראה אשכול ברירה והביע הסכמה למנות את יגאל אלון לתפקיד שר הביטחון, אך אלון היה אז בדיוק בכנס בברית המועצות ואשכול נאלץ למסור את תיק הביטחון לידיו של משה דיין (שהיה אז איש האופוזיציה מסיעת רפ"י). כן צורפו לממשלה החדשה שהוקמה נציגי גח"ל מנחם בגין ויוסף ספיר, ומונו לשרים בלי תיק. הייתה זו ממשלת האחדות הראשונה שהוקמה במדינת ישראל, ובאותו הזמן כונתה "ממשלת ליכוד לאומי".

בראשית יוני התברר כי הפעילות המדינית למניעת המלחמה נכשלה ואין מנוס מפעולה צבאית. ב־3 ביוני הביעו האמריקאים הסכמה שבשתיקה לפעולה כנגד מצרים.

העורף האזרחי בתקופת ההמתנה

בתקופת ההמתנה שונו כליל פניה של מדינת ישראל. רוב הגברים בגילאי כושר העבודה היו מגויסים לצה"ל במסגרת שירות המילואים. בעורף נותרו הנשים, הילדים והקשישים. עבודת מפעלים ושירותים רבים שובשה. חלק גדול מן האוטובוסים של אגד היו מגויסים למטרת הובלת גייסות. תנועת האוטובוסים בקווים העירוניים והבין עירוניים נתמעטה באופן משמעותי, לוחות הנסיעות לא נשמרו והמונים המתינו בתחנות לאוטובוסים, שהופיעו באקראי ובהפרשי זמן ניכרים. שני עיתוני הערב של המדינה מעריב וידיעות אחרונות הופיעו בשני דפים (ארבעה עמודים) בלבד, מפאת גיוסם של פועלי הדפוס. חלוקת העיתונים ודברי הדואר נעשתה על ידי תלמידי בתי הספר התיכוניים.

הידיעות מן החזית המדינית ומן ההכנות הצבאיות רדפו זו את זו במהירות ובכל פינה ניתן היה לראות אזרחים צמודים למכשירי רדיו טרנזיסטור ומאזינים בדומיה לכל פיסת מידע,

ולפרשנותו המשודרת של חיים הרצוג, שהרים תרומה מכרעת לחיזוק רוחו של הציבור. במעט מכשירי הטלוויזיה שהיו אז במדינה ניתן היה לקלוט את שידורי הטלוויזיה המצרית, על תהלוכות הראווה שנערכו בערי מצרים ועל הנאומים חוצבי הלהבות של מנהיגה ששודרו בהם.

קטע 2: מהלך המלחמה

המלחמה נפתחה ב-5 ביוני 1967 בשעה 7:45 בבוקר במהלומה אווירית מקיפה, לאחר ימי ההמתנה מורטי העצבים בעקבות חסימת נתיבים בים סוף למעבר ספינות מישראל עליה החליט גמאל עבד אל-נאצר, שליט מצרים.

בשעות הראשונות של המלחמה תקפו כ-185 מטוסי חיל האוויר הישראלי, בפיקודו של מרדכי הוד, בסיסים צבאיים ושדות תעופה במצרים, סוריה, ירדן ועיראק במבצע שנקרא "מבצע מוקד" (מערך מטוסי הקרב של חיל האוויר דאז מנה כ-203 מטוסים, שישה מהם מקורקעים, ו-12 מטוסים בלבד נשארו בכוננות יירוט על הקרקע, להגנת שמי המדינה בשעת המבצע). תקיפות אלה היו הפתעה מוחלטת ולמעשה הכריעו את המלחמה מראשיתה בהשמידם את עיקר חילות האוויר של צבאות ערב. חיל האוויר הישראלי הנחית מכה אווירית, בו זמנית כמעט, על כל שדות התעופה המצריים. שדות התעופה הותקפו פעמים אחדות באותו יום וחיל האוויר המצרי שותק כמעט לגמרי למשך שארית המלחמה. מייד לאחר המכה הראשונה, הותקפו גם שדות התעופה שממזרח למדינה והונחתה מכה קשה לשדות התעופה של חיל האוויר הסורי והירדני והופצץ גם שדה התעופה העיראקי המערבי ביותר. בניגוד למתקפה היבשתית שכוונה תחילה רק נגד החזית המצרית, ההתקפה האווירית כוונה להשגת עליונות אווירית במשך כל ימי הלחימה. כ-350 מטוסים הושמדו ביום הראשון למלחמה מתוך כ-600 המטוסים שהיו למדינות הערביות הלוחמות.

צה"ל זכה לעליונות אווירית מוחלטת, שאפשרה לחיל האוויר הישראלי להגיש סיוע התקפי נמרץ לכוחות היבשה הישראליים, בצורה הולכת וגוברת במשך כל ימי הלחימה. השליטה במרחב האווירי והסיוע של הכוחות המוטסים שינו לחלוטין את כללי המלחמה הידועים ומול כוחות שריון וארטילריה של צבאות ערב היוו הפצצות מן האוויר את כוח השחיקה בעל העוצמה הרבה ביותר והחישו במידה מכרעת את קצב המלחמה. העורף הישראלי היה מוגן כמעט לחלוטין מהתקפות אוויר במשך כל ימי המלחמה.

קטע 3: תוצאות והשלכות המלחמה

גיבושים

בתום המלחמה כבש צה"ל מידי הסורים את מרבית רמת הגולן וברכס החרמון השתלט על שטחים עד רום של 2,200 מטר מעל פני הים. מידי המצרים נכבשו רצועת עזה וחצי האי סיני

בשנית על ידי ישראל לאחר שהושבו במלואם בתום "מבצע קדש". מידי ממלכת ירדן נכבשה הגדה המערבית כולל מזרח ירושלים (ובתוכו העיר העתיקה).

אבידות

ישראל: כ-800 חללים איבדה ישראל במלחמה וכ-3000 פצועים. לפי משרד החוץ 776 חיילים ישראלים נהרגו בקרבות.

צבאות ערב: צבאות ערב שילמו במחיר כבד של אלפים רבים של חללים, פצועים ושבויים. לפי אחת ההערכות האבדות של צבאות ערב הן:

- מצרים: בין 10,000 ל 15,000 הרוגים
- סוריה: בין 1,000 ל 2,500 הרוגים
- ירדן: כ 6,000 הרוגים
- סה"כ: בין 17,000 ל 23,500 הרוגים.

השלכות מדיניות

ישראל השיגה הישג מדיני וצבאי עצום בכך שלא הופעל עליה לחץ מצד שתי המעצמות הגדולות כמו לאחר מבצע סיני - לסגת מיד מכל השטחים שכבשה, שלא במסגרת הסדר שלום. רבים חשבו כי השטחים שנכבשו מהווים קלף מיקוח חשוב בדיוני השלום. הדיונים באו"ם בעניין זה נמשכו מספר חודשים עד שב-20 בנובמבר 1967 התקבלה במועצת הביטחון החלטה מס' 242 ששימשה בסיס לפעילות המדינית במשך העשור שלאחר מלחמה זו, ולמעשה עד היום.

מבחינה דיפלומטית, היו תוצאות המלחמה מעורבות: מדינות רבות האשימו את ישראל בתוקפנות וניתקו עימה את כל הקשרים, בעיקר בגוש הסובייטי ובאפריקה. צרפת, בעלת ברית וספקית נשק עיקרית של ישראל עד אז, ציננה את היחסים והטילה אמברגו (חרם) על משלוחי נשק עוד ערב המלחמה, ובשנים הבאות החלה ארצות הברית להחליף את מקומה. רוב עמי המערב חשו אהדה עצומה לעם היושב בציון על גודל ניצחונו וזאת בעיקר בשל המלחמה הקרה ותמיכתה של ברית המועצות, אויבתם הגדולה, בערבים דווקא. מדינות ערב ספגו השפלה קשה, בעיקר המשטר המצרי ונאצר, שאיבד רבות מיוקרתו כמנהיג האומה הערבית, יזם את מלחמת ההתשה אך מת ב-1970. מייד לאחר המלחמה הכריזו מדינות ערב בוועידת חרטום על "שלושת הלאוים": לא שלום עם ישראל, לא משא ומתן עמה, ולא הכרה בה.

מבחינה לאומית, הביאו תוצאות המלחמה להסרת תחושת האיום הקיומי, והיוו תמריץ לפיתוח כלכלי לאחר שנות מיתון רבות. הקמת יישובים, בסיסי צבא ושדות תעופה, פיתוח התיירות והשימוש בשדות הנפט בסיני האיצו את צמיחת המשק הישראלי בשיעור חסר תקדים עד אז לשגשוג שלא היה כמותו בארץ. המוראל הלאומי הרקיע שחקים ואלבומי

תהילה לטייסים ולמשחררי ירושלים תפסו מקום של כבוד בכוננית הספרים הביתית. בייחוד זכה להערצה שר הביטחון משה דיין, ראש המטה הכללי, יצחק רבין, סגנו עזר ויצמן, וכמובן מפקד חיל האוויר עצמו (מוטי הוד).

הניצחון הגדול סימא עיני רבים בעם ובצבא. משתמה מלחמת ההתשה, שבאה בעקבות מלחמת ששת הימים, נפער הפער בין חלום ארץ ישראל השלמה לבין תקוות הערבים להשיב אליהם את השטחים שנכבשו ויהי מה. היטיב לבטא את התחושה הישראלית משה דיין, כשאמר כי עדיפה שארם א שייך בלי שלום מאשר שלום ללא שארם א שייך. אמירתו והגיבוי לה זכתה מקרב העם והנהגתו הביאו את מדינות ערב להחלטה על פתיחת המלחמה הבאה. בימינו נהיר כי השאננות ששרתה בארץ לאחר המלחמה והקיפה את הממשלה, הצבא והעם כולו היא שהובילה לאחר מכן להפתעת מלחמת יום הכיפורים.

תוצאות המלחמה מבחינה מדינית נמצאות במחלוקת עד עצם היום הזה. חצי האי סיני הושב למצרים במסגרת הסכם השלום בין ישראל למצרים. שטחים בערבה שנכבשו מירדן הושבו לה במסגרת הסכם השלום עמה אך הוחכרו לישראל, במסגרת ההסכם, ל-99 שנים. ברמת הגולן הוחל, באמצעות חוק רמת הגולן, המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל. רצועת עזה נותרה בידי ישראל לאחר שנשיא מצרים, אנואר סאדאת, סירב לקבלה. הגדה המערבית נותרה בשליטת ישראל לאחר שחוסיין, מלך ירדן, ויתר על השליטה בה.

במסגרת הסכמי אוסלו נמסרו חלק מן השטחים המוחזקים ברצועת עזה ובגדה המערבית לידי הרשות הפלסטינית שהוקמה בעקבות אותם הסכמים. בשנת 2005, במסגרת מהלך ההתנתקות שביצעה ממשלת ישראל בראשותו של אריאל שרון נמסרו מרבית שטחי רצועת עזה לידי הרשות הפלסטינית. ביתר השטחים נותר שלטון ישראלי והתפתחה בהם התיישבות רחבה של יישובים ישראלים.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

◀ נספח 2: רקע לנאום הר הצופים

"...ימים אחדים לאחר המלחמה, החליטה הנהלת האוניברסיטה העברית להעניק לרמטכ"ל יצחק רבין תואר דוקטור לפילוסופיה לשם כבוד. באגרת ההכתרה, שעליה חתמו נשיא האוניברסיטה והרקטור פרופ' נתן רוטנשטרייך, נאמר שסנט האוניברסיטה ביקש להביע לרמטכ"ל ולפיקודיו "את הוקרתו על חירוף נפשם ומסירותם בחילוץ של מדינת ישראל מסכנות שארבו לה מתקפיה...אף תודה על השבת ירושלים כולה לגבולה של מדינת ישראל והחזרת הר הצופים לאוניברסיטה..."

יצחק רבין, לאחר התלבטות קצרה נענה להצעה "מתוך כוונה לבטא במעמד זה את ייחודו של צה"ל". הוא הסכים לשאת דברים בשם מקבלי התארים.. את טיוטת הנאום הכין על פי הנחיותיו של רבין קצין חינוך ראשי דאז-האלוף מרדכי בר-און. לדברי בר-און הנחה אותו רבין להתרכז בהיבטים הערכיים של המלחמה... דבריו של רבין הושמעו ברדיו ועוררו התרגשות רבה...". (מתוך: 'יצחק רבין'/ימימה רוזנטל, גנזך המדינה, כרך 1 עמ' 522).

◀ נספח 3: כרטיסיות לעבודה בקבוצות

כרטיסיה מס' 1

"...יכולה להישאל השאלה: מה ראתה האוניברסיטה להעניק תואר דוקטור של כבוד לפילוסופיה דווקא לחייל, כאות הוקרה על פעולותיו במלחמה? מה לאנשי צבא ולעולמה של האקדמיה, המסמלת את חיי התרבות? מה לאלו שעוסקים לפי מקצועם באלימות ולערכי הרוח? אלא שרואה אני בכבוד זה, שהנכם חולקים באמצעותי לחברי אנשי הצבא, הכרה עמוקה שלכם בייחודו של צה"ל, שאינו אלא ביטוי לייחודו של עם ישראל כולו..."

מדוע לדעתכם מחליטה האוניברסיטה, המייצגת את עולם הרוח, להעניק תואר לאיש צבא?

מה לאנשי צבא ולעולם התרבות והרוח?

מה ניתן ללמוד מכוונה זו של אנשי האוניברסיטה על היחס למנהיגים הצבאיים בכלל וליצחק

רבין בפרט בתקופה שלאחר המלחמה?

מהי תשובתו של יצחק רבין לכך? מדוע מסכים לקבל על עצמו ועל צה"ל תואר זה?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

כרטיסיה מס' 2

"...מוסכם ומקובל בעולם, שצה"ל שונה מצבאות רבים אחרים. אף על פי שמשימתו הראשונה במעלה היא המשימה הצבאית והביטחונית, הוא נוטל על עצמו שורה ארוכה של משימות, המכוונות לענייני שלום, לא לחורבן-כי אם לבניין ולהאדרת כוחה התרבותי והמוסרי של האומה. מפעלנו החינוכי ידוע לשבח ואף זכה להוקרת האומה כולה בהעניקה לצה"ל את פרס ישראל לחינוך בשנת תשכ"ו. הנח"ל, המשלב את עבודת הצבא עם עבודת האדמה, מורות הספר הנרתמות למפעלי פיתוח חברתי וכיוצא באלו. הללו הן רק דוגמאות מספר לייחודו של צה"ל בתחום זה.."

✎ מהן המשימות שלדעתו של יצחק רבין מייחדות את הצבא?

✎ מדוע חשוב ליצחק רבין להזכיר משימות אלה בנאומו?

✎ האם חשוב לדעתכם כי צה"ל ימלא אחר משימות מסוג זה?

כרטיסיה מס' 3

"...אולם היום באה האוניברסיטה ומעניקה לנו תואר של כבוד כאות הכרה ביתרונו הרוחני והמוסרי של צה"ל דווקא בלחימה עצמה, שהרי הגענו למעמד זה כתוצאה מן המערכה הכבדה... דווקא במלחמה זו שעברה עלינו, בא לידי ביטוי גילויים מופלאים ונדירים של אומץ לב וגבורה, בצידם של גילויים אנושיים של אחווה ורעות ואפילו שאר רוח... מי שלא ראה אני צוותו של טנק הממשיכים במתקפת הסתערות כאשר מפקדם הרוג ורכבת פגוע קשה, חבלנים שסיכנו חייהם למלט חברים הפצוע בשדה מוקשים... אינו יודע מסירות של חבר לחבר מהי..."

✎ מדוע, לדבריו של יצחק רבין, האוניברסיטה מעניקה לו היום את התואר?

✎ באיזה אופן בא לידי ביטוי מוסריותו וכוחו הרוחני של הצבא במלחמה?

✎ האם לדעתכם, דברים אלה שמציין יצחק רבין מצביעות על כך שהצבא מוסרי? אילו דברים

לדעתכם הופכים צבא למוסרי?

כרטיסיה מס' 4

"...העם כולו עמד נפעם ורבים אף בכו לשמע הבשורה על כיבוש העיר העתיקה. הנוער הצברי, קל וחומר החיילים, אינם נוטים לסנטימנטאליות או מתביישים לגלותה ברבים. אולם מאמץ הלחימה, החרדות שקדמו לה - תחושת הישועה והנגיעה שנגעו הלוחמים הישר לתוך לב ליבה של ההיסטוריה היהודית, הבקיעו את קליפת הבושה והנוקשות ועוררו מעיינות של רגש והתגלות רוחנית. הצנחנים שכבשו את הכותל עמדו נשענים עליו ובכו. סמלית, זוהי תופעה נדירה, שספק אם יש רבים כמותה בתולדות העמים..."

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

המשך לכרטיסיה מס' 4

- ✎ כיצד רואה יצחק רבין את חווית הכניסה לעיר העתיקה?
- ✎ כיצד השפיעה הבשורה על כיבוש העיר העתיקה על העם והחיילים?
- ✎ מדוע מדובר באירוע נדיר בתולדותיו של העם היהודי?

כרטיסיה מס' 5

"...צהלת ניצחון אחזה בעם כולו... אנו נתקלים בתופעה מוזרה בקרב עדת הלוחמים עצמם. אין הם יכולים לשמוח בלב שלם, ויותר מקב של עצב ותדהמה נמסכים בחגיגתם, ויש אפילו שאינם חוגגים כלל... יתכן שהעם היהודי לא חונך לחוש את שמחת הכיבוש והמנצח. לכן הדבר מתקבל ברגשות מעורבים... תמיד תבענו את הטובים ביותר לשורותיו של צה"ל... התכוונו לכך שעל מנת שיהיו טייסינו מסוגלים להביס את כל חילות האויב של ארבע מדינות תוך שעות ספורות, חייבים הם להיות דבקים בערכים של טוב מוסרי, ערכים של טוב אנושי..."

- ✎ איזו דמות של חייל ישראלי / צבר עולה מתוך הקטע?
- ✎ מה הדבר מלמד אותנו על חיילי צה"ל כפי שנתפסו באותם ימים?
- ✎ האם אתם חושבים שדימוי זה מתאים גם להיום?

כרטיסיה מס' 6:

"...התעלותם של לוחמינו לא בזכות הברזל באה, אלא בזכות התודעה של שליחות עליונה, של הכרה בצדקת ענייננו, של אהבה עמוקה למולדת ושל הכרת התפקיד הקשה שהוטל עליהם - להבטיח קיום האומה במולדתה; לקיים - ואפילו יהיה זה במחיר חייהם - זכותו של עם ישראל לחיות במדינתו - חופשי, עצמאי, בשלום ובשלווה. צבא זה, שעמדה לי הזכות לעמוד בראשו בעת המלחמה הזאת, מהעם בא ואל העם חוזר, עם המתעלה בשעת דחק ואשר יכול לכל אויב בזכות רמתו המוסרית, הרוחנית, והנפשית בעת מבחן."

- ✎ מהם הגורמים שהביאו, לדברי יצחק רבין, לניצחונו של צה"ל במלחמה?
- ✎ האם לדעתכם דברים אלה עומדים לצד הצבא ועם ישראל גם היום?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

◀ נספח 4: דרגה נוספת לרמטכ"ל/ קריקטורה מאת קריאל גרדוש (דוש)

◀ נאום הר הצופים

**בטקס קבלת ד"ר כבוד מטעם האוניברסיטה העברית לאחר ניצחון צה"ל במלחמת ששת הימים,
28 ביוני 1967**

כבוד נשיא המדינה, ראש הממשלה, נשיא האוניברסיטה העברית,
רקטור האוניברסיטה, חבר הנאמנים, מורי ורבותי.
בירת כבוד עומד אני לפניכם, מורי הדור, כאן, במקום הקדום ומלא ההוד הנשקף, אל בירת
הנצח שלנו, וצופה אל פני במוותיהן של קדמוניות עמנו.
יחד עם אנשים דגולים אחרים, שבוודאי ראויים הם לכך מאוד, מבקשים אתם לחלוק לי את
הכבוד הגדול בהעניקכם לי את התואר דוקטור לפילוסופיה. הרשו לי לומר את אשר עם לבי:
רואה אני את עצמי כאן כנציגם של אלפי המפקדים ורבבות החיילים שהביאו למדינה את הניצחון
במלחמת ששת הימים; הנני נציגו של צה"ל כולו.
יכולה להישאל השאלה: מה ראתה האוניברסיטה להעניק דוקטור של כבוד לפילוסופיה דווקא
לחייל, כאות הוקרה על פעולותיו במלחמה? מה לאנשי צבא ולעולמה של האקדמיה המסמלת את
חיי התרבות? מה לאלו העוסקים לפי מקצועם באלומות ולערכי הרוח?
אך אני רואה בכבוד זה שהנכם חולקים באמצעותי לחברי אנשי הצבא, הכרה עמוקה, שלכם,
בייחודו של צה"ל, שאינו אלא ביטוי לייחודו של עם ישראל כולו.
מוסכם ומקובל בעולם שצה"ל שונה מצבאות רבים אחרים. אף על פי שמשימתו הראשונה במעלה
היא המשימה הצבאית והביטחונית, נוטל הוא על עצמו שורה ארוכה של משימות המכוונות
לענייני שלום; לא לחורבן כי אם לבניין ולהאדרת כוחה התרבותי והמוסרי של האומה.
מפעלנו החינוכי ידוע לשבח ואף זכה להוקרת האומה כולה בהעניקה לצה"ל את פרס ישראל
לחינוך לשנת תשכ"ו; הנח"ל, המשלב את עבודת הצבא עם עבודת האדמה, מורות הספר
הנרתמות למפעלי פיתוח חברתי וכיוצא באלו. הללו הן רק דוגמאות מספר לייחודו של צה"ל
בתחום זה.
אולם היום באה האוניברסיטה העברית ומעניקה לנו תואר של כבוד כאות הכרה ביתרוננו הרוחני
והמוסרי של צה"ל דווקא בלחימה עצמה, שהרי הגענו למעמד זה כתוצאה מן המערכה הכבדה,
שאף כי נכפתה עלינו, יצאנו ממנה בניצחון שהפך כבר היום לפלא.
המלחמה היא עניין קשה ואכזרי בעיקרו, מלווה בהרבה דם ודמעות. אך דווקא במלחמה זו
שעברה עלינו באו לידי ביטוי גילויים מופלאים ונדירים של אומץ לב וגבורה, בצד של גילויים
אנושיים של אחווה ורעות ואפילו של שאר רוח. מי שלא ראה אנשי צוותו של טנק הממשיכים
בתקיפת ההסתערות כאשר מפקדם הרוג ורכבם פגוע קשה, חבלנים שסיכנו חייהם למלט חברים
הפצוע בשדה מוקשים, מי שלא ראה את הדאגה ותזזית המאמץ שמגלה חיל האוויר כולו כדי
לחלץ טייס שצנח בשטח אויב – אינו יודע מסירות של חבר לחבר מהי. העם כולו עמד נפעם ורבים
אף בכו לשמע הבשורה על כיבוש העיר העתיקה. הנוער הצברי, קל וחומר החיילים, אינם נוטים

לסנטימנטאליות או מתביישים לגלותה ברבים. אולם מאמץ הלחימה, החרדות שקדמו לה – תחושת הישועה והנגיעה שנגעו הלוחמים הישר לתוך לב לבה של ההיסטוריה היהודית, הבקיעו את קליפת הבושה והנוקשות ועוררו מעיינות של רגש והתגלות רוחנית. הצנחנים שכבשו את הכותל עמדו נשענים עליו ובכו. וסמלית זוהי תופעה נדירה, שספק אם יש רבים כמותה בתולדות העמים. אין מרבים בצה"ל לדבר בנוסחאות נמלצות כאלה, אך ההתגלות של השעה הזאת בהר הבית, גדולה מהרגלי הלשון, שהרי היא הבליטה אמת עמוקה זו כבר.

זאת ועוד. צהלת ניצחון אחזה בעם כולו. אף על פי כן, נתקלים אנו יותר ויותר בתופעה מוזרה בקרב עדת הלוחמים עצמם. אין הם יכולה לשמוח בלב שלם, ויותר מקב של עצב ותדהמה נמסכים בחגיגתם, ויש אפילו שאינם חוגגים כלל. הלוחמים בקווים הקדמיים ראו במו עיניהם לא רק את תפארת הניצחון, אלא גם את מחירו – חבריהם נפלו לידם, מתבוססים בדמם. ויודע אני שהמחיר הנורא ששילם האויב נגע אף הוא עמוק בלבם של רבים מהם. ייתכן שהעם היהודי לא חונק ולא הורגל מעולם לחוש את שמחת הכיבוש והמנצח. לכן מתקבל הדבר ברגשות מעורבים. במלחמת ששת הימים היו גילויי גבורה מעבר להסתערות החד-פעמית הנועזת, המתפרצת ללא הרבה חשבונות. במקומות רבים מאוד התחוללו קרבות ארוכים ונאשים. ברפיח, באל-עריש, באום כתף, בירושלים, ברמת הגולן, במקומות אלו ורבים אחרים, התגלה הלוחם של צה"ל בגבורת רוח ובאומץ שבהתמדה. אין איש שלא יעמוד משתאה מול התופעה האנושית המדהימה והמרהיבה הזו.

מרבים לדבר אנו על מעטים מול רבים. במלחמה זו, אולי לראשונה מאז פלישת צבאות ערב באביב תש"ח ומלחמות נגבה ודגניה, עמדו יחידות צה"ל בכל הגזרות, מעטים מול רבים, ומשמעותה של עובדה זו היא שקבוצות קטנות יחסית של לוחמים נקלעו לעתים לתוך ים של ביצורים ערוכים ועמוקים. משמעה שמאות מחיילינו נתקלו לא אחת באלפי חיילי אויב, והיה עליהם לחזור, לחתוך ולהבקיע בתוך ים סכנות זה שעות רבות גם לאחר שתנופת ההסתערות הראשונה, התנופה המלהיבה, נפוגה. בשעות אלה נשאר רק ההכרח להאמין בכוחו, ובלית ברירה שלפנינו, להאמין ביעודה של המלחמה, ולהערות את כל משאבי הכוח הרוחני כדי להמשיך וללחום עד סוף המסילה.

כך הבקיעו ופרצו השריונאים בכל הגזרות, כך לחמו הצנחנים ברפיח ובירושלים, כך פינו אנשי חיל ההנדסה שדות מוקשים עמוקים תחת אש האויב. הפלוגות שבקעו את הקווים והגיעו לסוף הדרך, לאחר לחימה של שעות על שעות, כשהם חותרים הלאה והלאה ומימינם ומשמאלם נופלים חברים רבים והם הולכים הלאה קדימה – רק קדימה! פלוגות אלה נישאו על גבי ערכים מוסריים, על גבי מאגרים רוחניים, ולא על גבי הנשק או הטכניקה הקרבית.

תמיד תבענו את הטובים ביותר לשורותיו של צה"ל כשאמרנו הטובים לטיס. בביטוי זה שהפך למושג, לא התכוונו רק לבחינה הטכנית ולכישרון הכפיים. התכוונו לכך שעל מנת שיהיו טייסינו מסוגלים להביס את כל חילות האויב של ארבע מדינות תוך שעות ספורות, חייבים הם להיות דבקים בערכים של טוב מוסרי, ערכים של טוב אנושי. הטייסים שפגעו במטוסי האויב במידה רבה

כזאת של דייקנות עד שאין איש בעולם מבין איך זה קרה ומחפשים לדבר פירושים טכנולוגיים בתחומי הנשק הסודי, השריונאים שעמדו והכו באויב אף כשאר איכות ציודם נחותה הייתה, הלוחמים בזרועות האחרות של צה"ל שיכלו לאויב בכל מקום על אף עדיפותו וביצוריו – כל אלו לא רק גילו אומץ קרב וקור רוח. הם גילו גם אמונה עזה בצדקתם, ידיעה שרק היחלצותם האישית על הגדולה שבסכנות תביא לארצם ולמשפחתם את הניצחון, שאם לא יושג פירוש של הדבר יהיה כליה. ועוד, בכל הגזרות בלטו בעדיפותם המפקדים של צה"ל בכל הדרגים על פני מפקדי האויב. התושייה, התבונה, הנכונות, כושר האלתור, הדאגה לחייל, ובעיקר ההליכה לפני פיקודיהם – כל אלה אינם טכניקה או עניינים של חומר. אין להם הסבר סביר אלא במונחים של הכרה עמוקה במוסריותה של מלחמתם. גילויים אלה ראשיתם ברוח וסופם ברוח, התעלותם של לוחמינו לא בזכות הברזל באה אלא בזכות התודעה של שליחות עליונה, של הכרה בצדקת ענייננו, של אהבה עמוקה למולדת ושל הכרת התפקיד הקשה שהוטל עליהם – להבטיח קיום האומה במולדתה, לקיים, ואפילו יהיה זה במחיר חייהם, זכותו של עם ישראל לחיות את חייו במדינתו בשלום ובשלווה, כעם חופשי ועצמאי. צבא זה, שעמדה לי הזכות לעמוד בראשו בעת המלחמה הזאת, מהעם בא ואל העם חוזר. עם המתעלה בשעת דחק והיכול לכל אויב בזכות רמתו המוסרית, הרוחנית והנפשית העומדת לו בעת מבחן. כמייצגו של צה"ל, בשם החיילים כולם, מקבל אני בגאווה את הוקרתם.

פעילות מספר 5 - ירושלים של יצחק רבין -

סיפורה של עיר, סיפורו של מנהיג

רציונל:

חיינו של יצחק רבין שזורים בחייה של ירושלים. בפעילות זו יכירו המשתתפים את ירושלים של יצחק רבין, יליד ירושלים, מפקד בתש"ח ורמטכ"ל ששת הימים. באמצעות דבריו יתוודעו לסיפורה של העיר בתקופות שונות בחייה, ובתקופות שונות בחייו.

מטרות:

1. המשתתפים יתוודעו לצמתים מרכזיים ותקופות שונות בחייו של יצחק רבין ושל העיר ירושלים.
2. המשתתפים ידונו בהלך הרוח שליווה תקופות אלו, כפי שעולה מתוך זיכרונותיו של יצחק רבין.
3. המשתתפים יבחנו את הקשר בין התקופות השונות, וכיצד אלה עיצבו את דרכו ויחסו של יצחק רבין לירושלים.

מהלך פעילות:

1. בירור אישי – מהי ירושלים בשבילי?
2. מהי ירושלים עבור יצחק רבין: עיון בנאומו של יצחק רבין בחגיגות 3,000 שנה לעיר ירושלים.
3. תחנות בחייו של יצחק רבין והעיר ירושלים: חידות בחרוזים ודיון בקטעים ראשוניים.
4. סיכום הפעילות.

משך הפעילות: שעה וחצי.

קהל יעד: חט"ב + חט"ע.

א. הפעלת פתיחה - מהי ירושלים בשבילי?

- **אפשרות א' -** המנחה יאמר למשתתפים כי בידיהם מצלמה דמיונית, בעזרתה הם יכולים לצלם תמונה אחת שהם זוכרים מטיול עם בית הספר, הורים וכו' של העיר ירושלים, שמציגה את משמעותה של ירושלים עבורם ויסבירו את בחירתם.
- **אפשרות ב' -** ניתן לבקש מן המשתתפים להביא תמונות של ירושלים. המנחה יפזר בכיתה את התמונות וכל משתתף יבחר את התמונה שהוא מתחבר אליה במיוחד.
- **מספר משתתפים יציגו את התמונה בה בחרו ויסבירו מדוע בחרו תמונה זו.**
- **המנחה יערוך דיון קצר:**

- ✎ איזו ירושלים עולה מתוך התמונות בהן בחרתם?
- ✎ במה דומות ובמה שונות זו מזו התמונות שבחרו המשתתפים?
- ✎ אילו "תמונות" שונות של ירושלים עולות? (לנסות למפות עם המשתתפים את התמונות שנבחרו: היסטוריה, תרבות, דת, נופים ועוד).
- ✎ מה ניתן ללמוד מתוך התמונות שעולות על ירושלים שלנו?
- ✎ **למנחה:** כאן חשוב להעלות דימויים ותפיסות שיש למשתתפים באשר לעיר ירושלים.
- ✎ כיצד תפיסות אלה של ירושלים מעצבות את ההתייחסות שלנו אליה? (האם היא חשובה לנו, איזה מקום יש לה בחיינו אם בכלל...).

ב. ירושלים של יצחק רבין:

1. **עבודה בקבוצות:** המשתתפים יקבלו היגדים מתוך נאומו של יצחק רבין בפתיחת חגיגות 3,000 שנה לירושלים (ראה נספח 1). כל קבוצה תקבל היגד שונה. על הקבוצה להציג את ההיגד בפני המליאה, תוך התייחסות למשמעות של ירושלים עבור יצחק רבין כפי שעולה מתוכו. ניתן להמחיש ולהציג באמצעות דרמה / פנטומימה כאשר על שאר המשתתפים האחרים להבין מהי ירושלים עבור יצחק רבין מתוך היגד זה.
2. המנחה יסכם על הלוח את המשמעויות השונות העולות מתוך הנאום.
3. **דיון במליאה:**
 - ✎ מהי ירושלים עבור יצחק רבין?
 - ✎ אילו אירועים מרכזיים עיצבו את המשמעות של ירושלים עבורו? (כאן ניתן להעלות מושגים כגון: מלחמת העצמאות, מלחמת ששת הימים, תהליך השלום והסכמי אוסלו).
 - ✎ אילו דגשים בעלי משמעות אישית עולים מתוך הנאום? אילו דגשים בעלי משמעות קולקטיבית?

למנחה: חשוב לדבר על ההבדל בין חוויה אישית לחוויה קולקטיבית: בין חוויות אישיות - הולדתו בעיר, לחימה ואובדן של חברים רבים בקרבות, לעומת חוויה קולקטיבית- מוקד כמיהה לעם היהודי, עיר של מלחמות בתולדות המדינה, עיר של שלום ועל נקודות ההשקפה בין פרטי לקולקטיבי.

סיכום

אם כן, ראינו מתוך הנאום כי דרכיו של יצחק רבין פוגשות את העיר ירושלים בכמה צמתים מרכזיים. אנו נתמקד בארבע מהן: תקופת היישוב, מלחמת העצמאות, מלחמת ששת הימים ושנות ה-90 והסכמי אוסלו. ננסה להכיר את ירושלים בתקופות שונות מתוך דבריו של יצחק רבין.

ג. תחנות בחייו של יצחק רבין והעיר ירושלים - פעילות קבוצתית

1. הפעילות תיערך במתכונת של משחק תחרותי בין הקבוצות, כאשר כל קבוצה תתבקש למלא אחר מספר משימות המחולקות לארבע תחנות (ראה נספח 2).
2. התחנות עוסקות בצמתים מרכזיים בחייו של יצחק רבין והעיר ירושלים לפי סדר כרונולוגי, והן מכילות שני חלקים: חידה בחרוזים וציטוט.
3. הקבוצות יבצעו את המשימות בתחנות לפי הסדר.
4. קבוצה שסיימה ראשונה את כל ארבע התחנות היא הקבוצה המנצחת.

ד. דיון מסכם של הפעילות

- ✎ לאורך חייו, מלווה יצחק רבין את העיר ירושלים. כילד, כמפקד בפלמ"ח, רמטכ"ל וראש ממשלה. כיצד כל תפקיד עיצב והשפיע על תפיסתו ביחס לירושלים?
- ✎ בנאומו בחגיגות 3,000 שנה לירושלים אומר רבין את הדברים הבאים: "...ירושלים היא עיר השלום, שממנה תצא הבשורה לכל הדתות, לכל העמים: "כי מציון תצא תורה ודבר השם מירושלים"..."
- ✎ מה לדעתכם מביא את יצחק רבין, כלוחם ומפקד שנלחם למען ירושלים בתקופות שונות, לראות בירושלים כעיר השלום? מה מסמלת אמירה זו בעיניכם?

◀ **נספח 1: הנאום "ירושלים שלי" שנשא יצחק רבין בפתיחת חגיגות 3,000 שנה לירושלים, ושינגטון, 25 אוקטובר 1995**

ירושלים היא לבו ובבת עינו של העם היהודי ושל המעמד החגיגי הזה. אלפי מילין מן הבית, נעלה שוב את ירושלים על ראש שמחתנו – כפי שנהגו אבותינו ואבות-אבותינו. אלף פנים לירושלים – ולכל אחד מאיתנו ירושלים שלו. ירושלים שלי היא דוקטור משה ואלאך מגרמניה, רופא חולי עם ישראל וירושלים, שבנה בית חולים, "שערי צדק", וקבע את דירתו בחצר בית החולים כדי להיות קרוב לחולים יומם ולילה, בבית החולים שבו נולדתי.

אני ירושלמי.

ירושלים שלי היא מוקד געגועיו, מחוז חלומותיו, של העם היהודי. היא החלום להגיע. היא השם שמיליונים מלמלו על שפתותיהם, גם על ערש מותם. היא המקום שאליו נושאים עיניים ואליו נושאים תפילה.

ירושלים שלי היא ג'ריקן המים שחולק במשורה לנצורים במלחמת העצמאות והיא גם פני התושבים הדואגים בתורים לחלוקת מנת הלחם, והשמים האפלים בירושלים שפגזי התאורה קרעו את צבעם השחור. ירושלים שלי היא הדרך אל העיר. היא פניהם האפורים של החברים המתים שלי, והקו הצורב של המשוריינים החלודים בצל האורנים בצד הדרך.

ירושלים שלי היא ההר הגדול. בית-הקברות הצבאי בהר הרצל, קריית הדממה שאוצרת באדמתה את האלפים אשר הלכו אל המלחמות הכבדות – ולא חזרו מהן.

ירושלים שלי היא הדמעות של הצנחנים בכותל ב-67', והדגל שחזר להתנוסס על שריד המקדש.

ירושלים שלי היא הצבעים המשתנים של החומות והריחות של השווקים, ומראה פניהם של בני כל העדות, וכל הדתות, שלכולם חופש דעה ולכולם חופש פולחן בעיר שהקדושה עוטפת כל אבן שלה, כל מלה, כל מבט.

ירושלים שלי היא עיר השלום, שממנה תצא הבשורה הגדולה לכל הדתות, לכל העמים: "כי מציון תצא תורה ודבר השם מירושלים", וגם: "יהי שלום בחילך, שלווה בארמונותיך".

אנחנו חלוקים בדעותינו מימין ומשמאל. יש לנו ויכוחים על דרך ועל מטרה. בישראל אין לנו ויכוח בנושא אחד: שלמותה של ירושלים והמשך כינונה וביסוסה כבירתה של מדינת ישראל. אין שתי ירושלים. יש רק ירושלים אחת. מבחינתנו, ירושלים אינה נושא לפשרה – ואין שלום בלי ירושלים.

ירושלים שנחרבה שמונה פעמים, שמשך שנים לא הייתה לנו גישה אל שריד מקדשנו, הייתה שלנו, תהיה שלנו, היא שלנו, וכך תהיה לעולמי-עד.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

"הדמעות כאן אינן מרככות את העיניים", כתב משורר ירושלים, יהודה עמיחי, "הן רק
מלטשות ומבריקות את קשי הפנים כמו סלע".
ירושלים היא הסלע.
חג שמח לך. שלום לך ירושלים.

"אין שתי ירושלים" – יום ירושלים, 29 במאי 1995

כבוד נשיא המדינה,
אדוני היושב-ראש,
כנסת נכבדה,
הלוחמים על גורל ירושלים היושבים באולם והנמצאים ביציע,
בן שלושים ואחת היה גיורא אשכנזי במותו. לא הכרתי אותו. כל שידוע לי עליו הוא מסיפורי חבריו לאחר מותו ומן הכתוב בספר "יזכור".
גיורא אשכנזי, יליד קיבוץ ניר-דוד, בעמק בית שאן, היה אב לילדה. היו לו חלומות.
גיורא נפל במרחק שלושה-ארבעה קילומטרים מכאן, בקרב על ירושלים, לפני עשרים ושמונה שנים. חייו תמו בדרך אוגוסטה ויקטוריה.
שמונה-מאות חיילי צה"ל נפלו במלחמת ששת-הימים, מאה-ושמונים-ואחד מהם בקרב על ירושלים וסביבתה. כל אחד מהם היה – לעצמו, להוריו, לבני משפחתו, לילדיו – עולם מלא. לכל אחד מהם היה חלום שנקטע בדרך ההולכת אל העיר העתיקה.
מלחמת ששת-הימים היתה מלחמה שפרצה רק כאשר לא יכולנו עוד, כאשר לא היתה ברירה אחרת. עשינו אז הכול – הכול – כדי למנוע מלחמה.
ואולם, כאשר לא היה מנוס מכך, ירדה הפקודה אל הכוחות: "סדין אדום", אותה פקודה שהניעה את הכוחות אל המלחמה. ידענו שתחושת ה"אין ברירה" אשר חדרה אל החיילים תביא הישגים צבאיים, אך גם ידענו שיהיו לוחמים רבים שלא יחזרו הביתה. אין מלחמות שמחות. כמו בכל המלחמות שנכפו עלינו, תרועות הניצחון במלחמת ששת-הימים נמהלו בצער על מות הבנים. אם גברו קולות הצהלה על דמעות השכול, היה זה רק משום תחושת ההקלה שבאה אחרי הרבה ימי מועקה ולילות של חרדה. לא יצאנו למלחמת ששת-הימים כדי לכבוש ולא כדי לספח. יצאנו למלחמה – כדי לחיות ולהנחיל חיים לדורות הבאים. על-פי הוראת הממשלה, לא יזמנו אז את המלחמה נגד ירדן. רק כאשר הצטרפה ירדן למלחמה, ניתן האות. רק אז ניתנה הפקודה לאלוף הפיקוד, עוזי נרקיס, ולמפקדי החטיבות, מוטה גור, אורי בן-ארי, אליעזר אמיתי – והם וחייליהם שיחררו ואיחדו את ירושלים. היה רגע אחד במלחמת ששת-הימים שסימל את הניצחון הגדול: זה הרגע שבו הגיעו ראשוני הצנחנים, בפיקודו של מוטה גור, אל אבני הכותל המערבי, נרגשים מסופת המעמד – שכמותו לא היה וגם לא יחזור לעולם.
איש לא ביים את הרגע הזה. איש לא תכנן אותו מראש. איש לא הכין אותו ואיש לא התכוון לקראתו, כאילו היתה זו ההשגחה העליונה שכיוונה את המעמד כולו: הצנחנים הבוכים בקול ובכאב על חבריהם שנפלו בדרך, קולות "יתגדל ויתקדש שמה רבא" ששמעו אבני הכותל אחרי תשע-עשרה שנות דממה, דמעות האבל וקריאות השמחה, ושירת "התקווה".
אודה, מבחינתי האישית, באותו יום, היתה זו סגירת מעגל אישי, ואילו זיכו אותי רק בכך – די היה לי.

תשע-עשרה שנים קודם לכן, במלחמת העצמאות, היתה לי הזכות הגדולה לפקד על לוחמי חטיבת הפלמ"ח, הראל, אשר יחד עם לוחמי צה"ל של יחידות אחרות לחמו בירושלים הנצורה ושברו את המצור על ירושלים. בירושלים ובהרים סביב לה נפלו מאות לוחמים. גם היום אנו נושאים עמנו את הזיכרון שלדי המכוניות השרופות מול בית מחסיר, את המשאיות הבוערות בבאב-אל-ואד, ואת אלפי בני ירושלים, היוצאים אל הרחובות המופצצים והמופגזים לקבל את מנות המזון המעטות.

לא הצלחנו אז לשחרר את העיר העתיקה, ובמשך שנים חיינו בתחושת כאב כי העיר חצויה, כי שריד המקדש נשבה בידי זרים. תשע-עשרה שנים היו הדרכים שלנו אל הכותל שוממות, "כיכר השוק ריקה, ואין פוקד את הר הבית, בעיר העתיקה" – כמאמר המשוררת נעמי שמר. אבות הניצחון בירושלים במלחמת ששת-הימים הם בראש וראשונה, ומעל כולם, 181 חיילי צה"ל – מחטיבת הצנחנים של מוטה גור, שריונאים מחטיבה 10 הראל, וחיילי חטיבת ירושלים, שחייהם תמו כאן, מול חומות העיר. שותפים לניצחון גם הורי הנופלים, הרעיות, הבנים והבנות, האחים והאחיות.

ברצוני להעלות זכרם של אלה שהובילו את המדינה לניצחון ואינם עמנו היום – ראש הממשלה דאז, לוי אשכול, ושר הביטחון דאז, משה דיין, זכרם לברכה. כן נעלה היום זכרם של השרים מנחם בגין ויגאל אלון, זכרם לברכה, אשר חלקם רב בהחלטה על שחרורה של ירושלים. אנו חבים להם חוב של כבוד גדול.

חברי כנסת,

אנו חלוקים בדעותינו מימין ומשמאל. יש לנו ויכוחים על דרך ועל מטרה. אני מאמין שאין לנו ויכוח בנושא אחד: שלמותה של ירושלים והמשך כינונה וביסוסה כבירתה של מדינת ישראל. אמרתי אתמול ואחזור על כך היום: אין שתי ירושלים. יש רק ירושלים אחת. מבחינתנו, ירושלים אינה נושא לפשרה. ירושלים היתה שלנו, תהיה שלנו, היא שלנו, וכך תהיה לעולמי-עד. ועם זאת, חובה עליונה מוטלת עלינו כיהודים וכישראלים לחלוק כבוד אמת לבני שתי הדתות שירושלים היא חלק מחייהן ואמונתן, לאפשר חופש פולחן וחופש גישה דתי לכל הבא בשעריה, בכל המקומות הקדושים, לגלות סובלנות, לממש את האמרה: "איש באמונתו יחיה".

חברי הכנסת,

ירושלים אוחדה, כיכר השוק הומה וחוצות העיר מלאים אדם. מאז איחודה של ירושלים הוקמו בה עשר שכונות מגורים חדשות על שטח של 21 אלף דונם שהופקעו לצורכי ציבור. בשכונות אלה נבנו כ-42 אלף יחידות דיור ואוכלסו כ-150 אלף נפש. בנייה זו איפשרה את גידולה של האוכלוסייה בירושלים. לפי האומדן של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מונה אוכלוסיית העיר כ-570 אלף נפשות. רבבות עולים חדשים נקלטו בירושלים. בשנת 2000 צפויה ירושלים להגיע

להיקף של 650-680 אלף תושבים. אבל לא נכחד, יש גם צללים. בשנים האחרונות נרשם בירושלים מאזן הגירה שלילי.

ירושלים אינה רק מוקד לתפילות וגעגועים. צריך לבנות אותה. כל ממשלות ישראל השקיעו הרבה בירושלים, וכל ממשלות ישראל ראויות לשבח על כך. גם הממשלה הנוכחית השקיעה ותשקיע הרבה בתשתיות ובפיתוח ירושלים.

בבנייתה של ירושלים במשך שנות דור היה חלק נכבד לראש העיר טדי קולק, שעמד בראש העיר, וברוב תבונה ידע לנווט את החיים בעיר הסוערת הזאת. אנחנו מאחלים לראש העיר הנוכחי, חבר-הכנסת אהוד אולמרט, שימשיך בפיתוחה, בבנייניה, בשמירת שלמותה, בקביעת אורחות החיים בתוך העיר הזאת כדי שאכן תתפתח, תגדל ותהיה עיר שלמה.

חברי כנסת,

סיפרתי אתמול באחד מטקסי יום ירושלים כי כאשר הגיעו ראשוני הצנחנים אל ראש גבעת התחמושת, מצאו משפחות ערביות שהתגוררו ב"בית האנטנה" מטרים ספורים מקו האש. השכנים לאותו קרב, הקרב על גבעת התחמושת, היו מאז שכנינו לחיים. זו גם מציאות חיינו היום בירושלים. אנו והתושבים הערבים בירושלים חיים וצריכים לחיות זה לצד זה, כולנו יחד, מנסים לבנות בית, לבנות עיר, לבנות ארץ, לבנות עם. אני פונה אל בני כל העמים החיים בירושלים לא לחסום כל מאמץ, לעשות הכול כדי לחיות בשלום, כי זו גזירת הגורל בירושלים, לחיות ביחד. כי אין, ולא יהיו, שתי ירושלים. כל המנסים לייזר גורל על העיר הזאת לא יעלה הדבר בידם.

פתחתי דברי היום בסיפור חיינו ונפילתנו בקרב על ירושלים של הצנחן גיורא אשכנזי זיכרונו לברכה. ביום 26 באוקטובר 1994 נחתם ברוב עם בערבה חוזה השלום בין מדינת ישראל לבין הממלכה ההאשמית של ירדן, אותה ממלכה, אותו מלך, אותו צבא שפעל נגדנו בירושלים. את הפרחים למלך חוסיין בטקס השלום הגישה ילדה בת עשר, לי לוטן. לי לוטן היא נכדתו של הצנחן מקרב ירושלים, גיורא אשכנזי. הסבא לא זכה. נכדתו ראתה שלום. הדור שראה מלחמה מעביר לנכדיו את מימושו של השלום.

◀ נספח 2: תחנות בחייו של יצחק רבין

למנחה: לכל תחנה שני חלקים-החלק הראשון מורכב מחידה בחרוזים ושאלות, עליהן נדרשים המשתתפים לענות באמצעות קטע המידע. החלק השני מכיל ציטוטים מדבריו של יצחק רבין אותם על המשתתפים לקרוא ולדון בשאלות המצורפות אליהם.

תחנה מס' 1: הולדתו של יצחק רבין - ירושלים בשנות ה-20

כתב חידה:

קראו בעיון את כתב החידה ולאחר מכן ענו על השאלות. (יש להיעזר בקטע המידע המצורף)

"...היה זה לילה ירושלמי קר... רוזה האחות מגיעה לרובע היהודי המותקף

על מנת לסייע למשפחות.

באותה עת, החייל מגיע עם גדודיו

כדי להגן על הרובע מפני צורריו.

כשהאחות והחייל נפגשו – היה להם ברור כי זה לזה נועדו

ושנתיים אחר-כך, את יצחק הקטן הולידו..."

מי הי רוזה האחות?

מי היו הלוחם? מהם הגדודים שעמם מגיע?

מי מתקיף את הרובע היהודי בירושלים?

מי היו יצחק הקטן? באיזו שנה נולד?

קטע מידע: שנות ה-20

יצחק רבין נולד בירושלים ב-1 במארכ 1922. אביו של יצחק, נחמיה רוביצוב, שלימים שינה את שם משפחתו לרבין, נולד באוקראינה ועלה לארץ ישראל בשנת 1917. אמו של יצחק, רוזה, נולדה ברוסיה ועלתה לארץ ישראל בשנת 1919.

בשנות ה-20 נמצאת ירושלים תחת שלטון המנדט הבריטי, ששולט בארץ ישראל מ-1917 ועד קום המדינה ב-1948.

בשנים אלה מותקף הרובע היהודי על ידי ארגונים ערביים.

בשנת 1920 מגיעה רוזה לירושלים לביקור אצל דודה על מנת לסייע לאנשי הרובע היהודי בזמן ההתקפה, כמקשרת וכמסייעת.

באותה עת, מגיע אביו של יצחק, נחמיה, לא"י לאחר ששוחרר מהגדודים העבריים. הגדודים העבריים היו גדודי חיילים יהודים מגויסים שפעלו במסגרת הצבא הבריטי במלחמת העולם הראשונה ויועדו להשתתף במלחמה בעות'מנים (תורכים) ובכיבוש ארץ ישראל מידם. יוזם הגדודים, זאב ז'בוטינסקי, שאף לכך שבבוא היום יהוו הגדודים את הכוח הצבאי העצמאי של היהודים בארץ ישראל. חזונו לא התגשם, שכן הגדודים פורקו זמן קצר לאחר המלחמה.

נחמיה וחבריו לגדודים העבריים מגיעים לרובע היהודי בירושלים על מנת להגן על אנשי הרובע היהודי. נחמיה החייל ורוזה האחות נפגשים בירושלים וכעבור שנתיים נולד בירושלים יצחק רבין, בבית החולים שערי צדק.

קראו את הציטוט שלפניכם ודונו בשאלות:

"..ירושלים שלי היא דוקטור משה ואלאך מגרמניה, רופא חולי עם ישראל וירושלים, שבנה בית חולים, "שערי צדק", וקבע את דירתו בחצר בית החולים כדי להיות קרוב לחולים יומם ולילה, בבית החולים שבו נולדתי. אני ירושלמי."

מדוע חשוב לדעתכם ליצחק רבין להדגיש את היותו ירושלמי?

אילו משמעויות יש להגדרתו כירושלמי?

*הסתמכו על הדברים שהועלו בפעילות הקודמת בה עסקנו בקטעים מתוך הנאום 'ירושלים שלי'.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

תחנה מס' 2: מלחמת העצמאות

כתב חידה:

קראו בעיון את כתב החידה ולאחר מכן ענו על השאלות. (יש להיעזר בקטע המידע המצורף)

"..בערב גורלי, בו הצביעו אומות העולם בעד הקמת מדינה ליהודים

פורץ קרב דמים בו נהרגו טובי הבחורים

בקרב זה היו אנשי היישוב מעטים, בעלי אמצעי תחמושת מדולדלים

למול צבאות ערב החזקים והרבים

קצין הפלמ"ח הצעיר מוצא עצמו בעין הסערה

כאשר הוא מוביל את הקרב על פריצת העיר הנצורה

במשך ימים רבים נלחמו אנשי 'הראל' עד טיפת דמם האחרונה

אשר בסופם-המצור הוסר

ומערבה של העיר שוחרר.."

מהו אותו ערב גורלי?

מהו קרב הדמים? מדוע מדובר בקרב גורלי?

לאיזה אירוע חשוב נוסף מתקשר קרב זה?

מיהו קצין הפלמ"ח הצעיר?

מהי חטיבת הראל? באילו קרבות השתתפה?

מה היו תוצאותיו של אותו קרב מר?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

קטע מידע: מלחמת העצמאות

מלחמת העצמאות, ידועה גם בשמות מלחמת השחרור או מלחמת הקוממיות. המלחמה החלה מיד לאחר קבלת תוכנית החלוקה של האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947, והסתיימה רשמית ב-20 ביולי 1949 אף כי הקרבות הסתיימו כבר בינואר 1949.

ב-29 בנובמבר נערכה באו"ם הצבעה על תכנית החלוקה של ארץ-ישראל לשתי מדינות: יהודית וערבית כאשר ירושלים מוגדרת כשטח בינלאומי. ההחלטה על תכנית זו התקבלה ברוב של 33 מדינות בעד למול 13 נגד. כמו כן הוחלט באותה הצבעה, כי המנדט הבריטי יסיים את שהותו בארץ-ישראל עד אוגוסט 1948.

ערביי ארץ ישראל ומדינות ערב מתנגדים להחלטה זו ועקב כך פורצת המלחמה. ערביי ארץ ישראל החלו בלחימה מיד לאחר החלטת עצרת האו"ם, כשהם נעזרים בכוחות בלתי סדירים שבאו מבחוץ. מדינות ערב הצטרפו למלחמה, עם צבאותיהן הסדירים, בפלישה למדינה שזה עתה הוקמה, מיד עם הכרזת העצמאות ב-14 במאי 1948 (זה היה התאריך בו הבריטים החליטו לעזוב- שלושה חודשים קודם להחלטת האו"ם).

עקב פלישת צבאות ערב הסדירים, מוחלט על פריסה של כוחות הפלמ"ח באופן כלל ארצי: חטיבת "הנגב"-בדרום, "הראל"-במרכז ו"יפתח"-בצפון. יצחק רבין, שהיה מפקד חטיבת 'הראל' במלחמה מתאר את המלחמה על ירושלים כאחת החמורות ביותר שהיו שכן הייתה העיר היהודית היחידה רבת-האוכלוסין שהייתה נתונה במצור זמן ממושך. משימתה של חטיבת הראל הייתה להבטיח את הפרוזדור לירושלים (דרך שהיוותה מעבר בטוח לשיירות אספקה ומשוריינים שעלו אל העיר). במהלך המלחמה ניהלה חטיבה זו קרבות מרים על פריצת הדרך לירושלים ובקרבות בירושלים עצמה. עשרות מחייליה נהרגו.

בסופה של הלחימה בירושלים הצליחו כוחותיה של חטיבת הראל לכבוש את ירושלים העברית (מערב העיר) הר ציון והרובע היהודי בעיר העתיקה נכבש על ידי הירדנים. בתום המלחמה, העיר נותרה חצויה לשתיים: הצד המזרחי-ובו הרובע היהודי והכותל המערבי בידי הירדנים, והצד המערבי-בידי ישראל. גדר גבול ומעברי גבול הוקמו באמצע העיר. הר הצופים, על האוניברסיטה ובית הקברות שבו, נשאר מובלעת בשליטת ישראל בתוך העיר המזרחית. ישראל הכריזה על ירושלים כבירתה, והעבירה אל ירושלים המערבית את מוסדות השלטון. בתום המלחמה נכבש רוב שטחה של ארץ-ישראל וחלקים גדולים שהיו כלולים בצד הערבי בתכנית החלוקה בהם היו כעת חלק ממדינת ישראל.

המלחמה הסתיימה בניצחונו של צה"ל, שהדף את צבאות ערב והרחיב את תחום המדינה מעבר לגבולות שנקבעו למדינה היהודית בהחלטת עצרת האו"ם.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

קראו את הציטוטים הבאים ודונו בשאלות:

"..קשר הדוק עם ירושלים,אולי יותר מעצם הלידה, אני רואה בעובדה שאת התקופה הקשה של מלחמת השחרור, את מלחמתה של ירושלים, עברתי כמפקד חטיבת הראל, שלחמה, ולחמה קשה על הדרך לירושלים, ובירושלים. נלחמנו אז קשה, אבל אינני יכול לומר שהשגנו את כל המטרות..." (בית אבי, 1968).

"..אבד לנו הרבה בקרבות הללו, אבל כוחנו נתחשל. שני גורמים עיקריים עמדו לנו: כורח המלחמה היהודית, המפעם את לב כל אדם מישראל ללא יוצא מן הכלל וכוחו של הפלמ"ח.. טובי המפקדים שלנו, שילמו בחייהם בעד חישולו של הכוח הזה..גילויים מופלאים של גבורה טבעית ופשוטה, שהייתה נחלת המונים, גילויי אחווה קרבית, אי הזנחת פצועים והרוגים, הסתערויות ללא צל של סיכוי, להצלת אלפי יהודים נצורים ולגאולת אדמה מכורה-עד שהייתה המלחמה ללחם חוקנו, על פחדיה ומוראיה, פצועיה והרוגיה, ועל ניצחונות, שפילסו נתיבות לניצחון העם בארצו.." (יצחק רבין, 'פנקס שירות', כרך א' עמ' 11).

"..ירושלים טבועה עמוק בנשמתו של יצחק רבין. את מערכת תש"ח לפריצת הדרך לבירה לא ישכח לעולם. סיפר הרמטכ"ל (רבין): כאשר נלחמו על פריצת הדרך, נפלו רבים, מחצית הפלוגה כבר איננה. הלוחמים העייפים, הסחוטים והפצועים התמרמרו: מדוע אין תחמושת? למה עלינו להיות חשופים לכדורים? לנסוע במשאיות פתוחות? אמרתי להם: בסדר, מי שאינו רוצה, לא ילווה עוד שיירות! אבל איש לא וויתר על הזכות להיהרג בהבטחת הדרך לירושלים! ... הירדנים נסוגו לבסוף. מדוע? מנצח תמיד הצד שיש לו יותר נשימה ונשמה! אסור שמלחמת תש"ח תעבור עלינו בשנית, אסור להיכנס כך למלחמה..." (עיתון מעריב, 13.6.67).

❏ כיצד בא לידי ביטוי הקשר של יצחק רבין עם העיר ירושלים במלחמת העצמאות?

❏ מהם הגורמים שהביאו לדבריו לניצחון ישראל במלחמה זו?

❏ מהן המטרות שהושגו במלחמה זו? מה לא הושג?

❏ כיצד מתאר יצחק רבין את רוח הלחימה בתש"ח?

❏ איזה הלך רוח מייצג הביטוי: 'איש לא וויתר על הזכות להיהרג בהבטחת הדרך לירושלים'?

מדוע זו זכות? האם אתם חושבים שכיום ביטוי זה היה מתקבל בציבור?

❏ מה ניתן ללמוד מציטוטים אלה על תקופת מלחמת העצמאות?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

תחנה מס' 3: מלחמת ששת הימים

כתב חידה:

קראו בעיון את כתב החידה ולאחר מכן ענו על השאלות. (היעזרו בקטע המידע המצורף)

”..בעבור תשע-עשרה שנה

החלו לנשב בשלישית רוחות מלחמה

המדינה הקטנה מוצאת עצמה תחת איום וחרדה

בתקופה שכינויה- תקופת ההמתנה

לאחר שלושה שבועות של חוסר וודאות מפני הבאות

פורצת מלחמה בשלוש חזיתות

בתוך שישה ימים נחל צה"ל ניצחון מדהים

הר הבית בידינו! זעקו הצנחנים קולם חנוק מדמעות

בעודם צועדים בסמטאות העתיקות

העיר החצויה חוברה לה יחדיו

קולות השופר נשמעו כבחלום נשגב

העם נשא בגאון את רמטכ"ל הניצחון

שמימש את החלום אליו התפלל

העם בתפוצות ובישראל..”

✎ מדוע נושבות רוחות המלחמה בשלישית? לאיזו מלחמה מתכוונים?

✎ מהי תקופת ההמתנה?

✎ מתי פורצת מלחמה זו?

✎ באילו חזיתות פורצת המלחמה?

✎ מהן תוצאותיה של מלחמה זו?

✎ מיהו רמטכ"ל הניצחון? איזה חלום התממש לעם ישראל?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

קטע מידע: מלחמת ששת הימים

בשנת 1964 יצחק רבין מונה לרמטכ"ל והיה אחראי על בניית כוחו של צה"ל ועל הכנתו האסטרטגית למלחמה, שרבים העריכו כי בוא תבוא. ב-15.5.67 ריכזו מדינות ערב השכנות-מצרים, סוריה וירדן – כוחות צבא גדולים בסמוך לכל גבולות ישראל.

שלושת השבועות הבאים, שזכו לשם 'תקופת ההמתנה', התאפיינו במתח, חוסר וודאות ובהתלבטות קשה של הדרג המדיני והצבאי כיצד לנהוג. מצד אחד, השאיפה להימנע ממלחמה שתביא לקורבנות רבים ושסופה אינו ידוע דחפה את ישראל לנקוט באמצעים דיפלומטיים על מנת להחזיר את השקט לאזור. כמו כן היה חשש שעצם הכנת ישראל למלחמה תדרדר עוד יותר את המצב באזור. מצד שני, אי תגובה תתפרש כחולשה של ישראל על ידי מדינות ערב, ויגרום לאבדן כושר ההרתעה שלה. צה"ל מצדו מגייס את מערך המילואים ועורך את כל ההכנות לקראת המלחמה.

לאחר דיונים והתייעצויות ארוכות, ובלחץ של הדרג הצבאי הוחלט על פתיחת התקפה ישראלית יזומה. ב-5 ביוני 1967 יצאה ישראל במתקפת מנע מפתיעה וזכתה בניצחון מזהיר על צבאות ערב בשישה ימים בלבד.

ביומה השלישי של המלחמה פרצו חיילי חטיבת הצנחנים בפיקודו של מוטה גור לעיר העתיקה בירושלים וכבשו אותה.

במלחמה זו, צה"ל כבש גם את שטחי הגדה המערבית: שכם, חברון, רמאללה ובית לחם. שטחה של המדינה גדל פי שלושה וחצי. כיבוש זה של שטחים המאוכלסים באלפי תושבים פלסטיניים עתיד להוות בעיה מבחינות רבות: צבאית, פוליטית, חברתית ומוסרית, בעיה מורכבת ומתמשכת משידעה ישראל מעודה, שהשפיע על האזור כולו לאורך שנים.

ב-10 ביוני 1967 נכנסה לתקפה הפסקת האש שנקבעה על ידי האו"ם. ישראל נחלה ניצחון מזהיר במלחמת ששת הימים והציבור בישראל נמלא גאווה ותחושה של עוצמה.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

קראו את הציטוטים הבאים ודונו בשאלות:

"...הלכנו בסמטאות, שהכרתי מתקופת ילדותי. נופי ילדות מעוררים תמיד ריגוש. ככל שהתקרבו אל הכותל המערבי-גברה התרגשותי. הכותל המערבי-השריד לגדולתה של עצמאות ישראל בתקופות קדומות. האבנים המרטיטות כל לב יהודי, בכל מקום בעולם...שנים העזתי רק לחלום בחשאי..עתה, כשחלום זה התגשם, תמהתי: כיצד נתגלגלה זכות זו דווקא לידי? הרגשתי שלשיא מרקיע מזה, לא אגיע עוד בחיי. נצטרפו הדברים לכך, שפרקים מכריעים בחיי קשורים בירושלים. נולדתי בירושלים, נלחמתי בירושלים במלחמת העצמאות. חלמתי בירושלים על מדינה יהודית..." (יצחק רבין, פנקס שירות, א' עמ' 12).

✎ מהי הזכות הגדולה שנתגלגלה לידי של יצחק רבין? מה משמעותה בעיניו?

✎ אילו משמעויות יש לניצחון ולאיחוד העיר עבור יצחק רבין?

✎ מה ניתן ללמוד מרוח הדברים העולה מדבריו של יצחק רבין על האווירה ששררה במדינה לאחר הניצחון במלחמה?

"...ירושלים שוחררה ואוחדה ורק בצפון נמשכה הארטילריה...נתבקשתי להצטרף לשר הביטחון, משה דיין, להיכנס עימו לעיר העתיקה של ירושלים לבחון את המהלכים הבאים... הגענו למוצב של אלוף פיקוד מרכז, עוזי נרקיס, בבנייני האומה. ההתרגשות גדולה. עוזי היה אחד המפקדים בחטיבת 'הראלי' של הפלמ"ח. לחם בירושלים במלחמת העצמאות. שעה גדולה היא לו. גם לי. ירושלים. במלחמת העצמאות נאלצנו להשאיר את ירושלים המזרחית בידי האויב. מאז פרוץ מלחמת ששת הימים הייתה רוחנו קצרה: לא להחמיץ הפעם הזדמנות היסטורית..."

"...אסור שמלחמת תש"ח(1948) תעבור עלינו בשנית. לא כך צריך להיכנס למלחמה ובאותם ימים נדרתי, כי אם אצא חי מן המלחמה, ואמשיך לעסוק בענייני ביטחון, אעשה הכול כדי שלא נחזור ונילחם בצורה כזאת!" (מתוך כתבה על יצחק רבין בעיתון מעריב, 13.6.67, שכותרתה: "הוא קיים את נדר תש"ח").

✎ מהו נדר תש"ח?

✎ מהו הקשר בין חוויותיו והתנסותו של יצחק רבין במלחמת העצמאות לבין הניצחון במלחמת ששת הימים?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

תחנה מס' 4: שנות ה-90 ותהליך השלום

כתב חידה

קראו בעיון את כתב החידה ולאחר מכן ענו על השאלות. (היעזרו בקטע המידע המצורף)

"...שנים חלפו מאז מלחמת ששת הימים

וביהודה ושומרון התקוממו התושבים

הפלמחניק, איש הצבא

כעת כראש ממשלה

מקבל החלטה, בתמיכתו של הציבור

לצאת לדרך אמיצה, דרך של פשרה וויתור

בה אולי יושג פיתרון לסכסוך

המטרה: הגעה להסכמים

אותם יקבלו שני העמים

שאלת ירושלים שוב עולה

אך כאן מדגיש ראש הממשלה כי אין היא נושא לפשרה

את ירושלים אין לפצל

עליה להישאר מאוחדת, בבירת ישראל.."

🔍 כיצד השטחים המוזכרים קשורים למלחמת ששת הימים?

🔍 מי מתגורר באזורים אלה?

🔍 על איזו התקוממות מדובר? מדוע ישנה התקוממות?

🔍 מיהו ראש הממשלה?

🔍 איזו החלטה הוא מקבל? מהי הדרך שאליה יוצא?

🔍 על אילו הסכמים מדובר?

🔍 מהי שאלת ירושלים?

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

קטע מידע: שנות ה-90 ותהליך השלום

במהלך מלחמת ששת הימים, נכבשו שטחים נרחבים מהגדה המערבית: שטחי יהודה ושומרון הכוללים גם את ירושלים המזרחית, כמו כן נכבש גם חבל עזה. באזורים אלה התגוררו כמיליון וחצי פלסטינאים, בהם פליטים ממלחמת העצמאות שחיים במחנות פליטים משנת-1948. תושבים אלה חיו תחת שלטון ישראלי משנת 1967.

בשנת 1988 החלה התקוממות מאורגנת הידועה בשם- 'האינתיפאדה הראשונה'. מהותה של ההתקוממות היא דרישתם של הפלסטינאים להכירה בזכותם למדינה. בתקופה זו התגבשה ביצחק רבין ההכרה כי יש לפנות לדרך של משא ומתן עם הפלסטינאים. כאשר עולה יצחק רבין לשלטון בשנת 1992 הוא מוביל מהלך לקראת חתימת "הסכמי אוסלו" עם הפלסטינים. על צעד נועז זה, שנותר שנוי במחלוקת עד ימים אלו, זכה בפרס נובל לשלום (יחד עם שמעון פרס ויאסר ערפאת). הסכמי אוסלו הם סדרה של הסכמים שנחתמו בין מדינת ישראל ובין אש"ף - הארגון לשחרור פלסטין, כחלק מתהליך השלום בין ישראל לפלסטינים. השם הרשמי של הסכמים אלה הוא "הסכם העקרונות".

מרכיב בולט בהסכם זה הוא נסיגה של ישראל מהיישובים הפלסטיניים ביהודה ושומרון וברצועת עזה, והקמתה של הרשות הפלסטינית. הסכם אוסלו לא עסק במפורש בעתידה של הרשות, אך הייתה הכרה באש"ף כנציג העם הפלסטיני והקמתה של ישות פלסטינית כצעד בדרך להקמתה של מדינה פלסטינית במסגרת הסדר הקבע של הסכסוך הישראלי-פלסטיני. נושאים כבדי משקל, ובהם שאלת מעמדה של ירושלים, בעיית הפליטים, גורל ההתנחלויות וגבולות הקבע, לא נכללו בהסכם.

אחת ממהויות הסכסוך בין הישראלים לפלסטינאים, נוסף על נושא חלוקת השטחים וריבונות פלסטינית היא שאלת ירושלים. סוגיית שייכותה של העיר ירושלים והאתרים הקדושים לדתות השונות עומדת כמחלוקת מרכזית. חלק מרכזי במחלוקת הוא השליטה בהר הבית, ששני הצדדים טוענים לריבונות בו. נושא זה רגיש מאוד לשני הצדדים. בתקופת החתימה על הסכמי השלום, הצהיר יצחק רבין בהזדמנויות שונות כי אין לחלק את ירושלים, וכי ירושלים תישאר מאוחדת, כבירתה של מדינת ישראל.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

קראו את הציטוטים הבאים ודונו בשאלות:

"...באנו היום מירושלים, בירת הנצח של עם ישראל, באנו מארץ מיוסרת, באנו מעם, מבית ממשפחה, שלא ידעו אפילו שנה אחת, חודש אחד בחייהם שבו לא בכו אמהות על בניהן. באנו לנסות לשים קץ לשנאה, כדי שילדינו ונכדינו לא יחוו עוד את המחיר הכואב של המלחמות...באנו לשכך את הכאב והזיכרונות הקשים, להתפלל ולקוות לשלום..." (נאום רבין בטקס חתימת מסמך העקרונות הישראלי-פלסטיני, 13.9.93).

"...מחר אני חוזר לירושלים, בירת מדינת ישראל ולבו של העם היהודי. בצדי הדרך העולה לירושלים מונחים שלדי מתכת מפוחמים, קרים ואילמים. אלה הם שרידי שיירות הרכב, המזון והתרופות שעלו לירושלים הנצורה במלחמה לפני ארבעים ושש שנים...עבור רבים מאזרחי ישראל זהו סיפור גבורה...עבורי ועבור רעי הלוחמים, כל פיסת ברזל קרה בדרך לירושלים היא זיכרון מר...ומחר בדרך לירושלים, אלפי פרחים יעטפו באהבה את חלקי המשוריינים החלודים, אלה שלא הגיעו אל העיר. מחר, אלפי פרחים יחייכו שלום משלדי המתכת..." (נאום רבין בפני הקונגרס האמריקאי, 26.7.94).

- ✎ מדוע חשוב ליצחק רבין להזכיר את ירושלים בנאום בהסכמי השלום?
- ✎ מדוע חשוב לו להזכיר את משורייני המתכת ממלחמת העצמאות בנאום זה?
- ✎ מה מקומה של ירושלים עבורו בחותמו על הסכמים אלה?
- ✎ איזו משמעות יש לכך שיצחק רבין, שלחם רבות, חותם על הסכמי שלום אלה?

"...השכנים לאותו קרב, הקרב על גבעת התחמושת, היו מאז שכנינו לחיים. זו גם מציאות חיינו היום בירושלים. אנו והתושבים הערבים בירושלים חיים וצריכים לחיות זה לצד זה, כולנו יחד, מנסים לבנות בית, לבנות עיר, לבנות ארץ, לבנות עם... אני פונה אל כל העמים החיים בירושלים לא לחסוך מאמץ, לעשות הכול כדי לחיות בשלום, כי זו גזירת הגורל בירושלים, לחיות ביחד. כי אין, ולא יהיו, שתי ירושלים..." (יצחק רבין, נאום ליום ירושלים, 29.5.95).

- ✎ מהי משימתם של החיים בירושלים, לפי דברי יצחק רבין?
- ✎ מדוע, על פי הנאמר, לא יהיו שתי ירושלים? באיזה אופן יש לשמור על אחדות העיר?
- ✎ מתוך שלושת קטעי הקריאה, מהו חזונו של יצחק רבין באשר לעיר ירושלים?

פעילות מספר 6 – חברה במחלוקת ורצח פוליטי של מנהיגים

רציונל:

מנהיגות בעת מחלוקת מאלצת את המנהיג להתמודד עם סוגיות לא פשוטות הקשורות לדיאלוג בין אידיאולוגיות ועמדות שונות בתוך החברה ולניסיון להבנות זהות משותפת לכלל החברה. בפעילות זו ננסה לבחון, דרך מקרים בהיסטוריה, מהם התהליכים העוברים על חברה במחלוקת כאשר המנהיגות מנסה להוביל תהליך ולהתוות דרך בנושא שנוי במחלוקת. ננסה להבין אילו רגשות מעורר תהליך כזה, לאילו תגובות ודפוסי התנהגות של המונהגים הוא מוביל, ועל הקשר שבין הניסיון להכריע בנושא שנוי במחלוקת לבין רצח פוליטי.

מטרות:

1. המשתתפים יכירו אירועים בהם נרצחו מנהיגים פוליטיים.
2. המשתתפים יבחנו את הגורמים שהביאו לניסיונות ורציחות מנהיגים.
3. המשתתפים ידונו בתהליכים החברתיים שעוברים על חברה בתהליך שינוי.
4. המשתתפים יבררו את הקשר בין מנהיגות מחוללת שינוי לרצח פוליטי.

מהלך פעילות:

1. 'היכן היית כשרבין נרצח?' - רצח מנהיג כאירוע משמעותי בחייהם של אנשים.
2. רצח מנהיגים פוליטיים בהיסטוריה: הכנת כתבה עיתונאית.
3. דיון במקרי הרצח של מנהיגים פוליטיים.
4. קישור לרצח יצחק רבין: חופש הביטוי והסתה.

משך: שעה וחצי

עזרים: קטעי מידע על רצח מנהיגים בהיסטוריה, גליונות A3 להכנת כתבה עיתונאית, כלי כתיבה, מצגת "תחנות בחייו" – באתר מרכז יצחק רבין, הסתה, כרזות הסתה מרצח רבין. מצורף קובץ "כרזות הסתה" לשילוב בפעילות לפי שיקול דעתו של המנחה

רשימת נספחים:

נספח 1: קטעי מידע על רצח מנהיגים פוליטיים

נספח 2: גיליון לכתבה עיתונאית

א. פתיחה

המנחה יערוך סבב בין המשתתפים-היכן היו כשרבין נרצח (באם מדובר בתלמידים שהיו ילדים קטנים או כלל לא נולדו- אפשר לשאול מה יודעים על כך מהוריהם). ברוב המקרים, יש לאנשים רשמים כלשהם מהאירוע (באם ממקור ראשון או שני).

דין

מדוע לכולנו יש זיכרון מרצח יצחק רבין (או לפחות רשמים ששמענו, שההורים שלנו זכרו)?

רצח יצחק רבין כאירוע משמעותי ומכונן בחברה הישראלית. בסבב, ניתן היה לראות תופעה שנקראת – flashbulb memory, שמשמעותה היא שכאשר קורה אירוע טראומטי וחשוב - אנו נוטים לזכור פרטים קטנים - היכן היינו, באיזה שעה, איזו תכנית בדיוק ראינו בטלוויזיה שזה קרה וכו'. כך, ניתן לראות שאנשים בישראל נוטים לזכור במדויק היכן היו כשיצחק רבין נרצח (בארה"ב השאלה המקבילה היא - 'היכן היית כשקנדי נרצח').

מדוע הירצחו של יצחק רבין כמנהיג הוא כל כך משמעותי וטראומטי?

מעבר לדברים שמדברים עליהם בד"כ בהקשר של רצח רבין: השבר החברתי והאיום על הדמוקרטיה בנקודה זו חשוב להדגיש את המשמעות של רצח מנהיג. אפשר כאן להרחיב (אולי קטע קריאה) שמדבר על מנהיגות כמקנה תחושת ביטחון: יש מי שיוביל, מי שלוקח אחריות, שאפשר להישען עליו- וכשהוא נלקח מאיתנו זה שבר מאוד משמעותי לנו כחברה.

*** בפעילות זו נדבר על רצח פוליטי של מנהיגים, וננסה להבין מהם התהליכים המביאים לרצח פוליטי של מנהיגים.**

ב. רצח מנהיגים בהיסטוריה: עבודת חקר עיתונאית

- המשתתפים יתחלקו לארבע קבוצות. כל קבוצה מקבלת דמות מנהיג שנרצח: אברהם לינקולן, אנואר סאדאת, המלך עבדאללה ומרתין לותר קינג (ראה נספח 1 לקטעי מידע). כל קבוצה תקבל בריסטול גדול עליו תכתוב כתבה לעיתון של אותה תקופה המספרת על הרצח הפוליטי שאירע. בכתבה, יהיה עליהם להתייחס למסימימדים הקשורים לסיפור הרצח (ראה נספח 2).
- הצגת הכתבות: הכתבות ייתלו בכיתה ושאר המשתתפים יעברו ויתרשמו מהכתבות. אפשרות ב': לערוך מסיבת עיתונאים, כאשר המשתתפים שהכינו כתבה על הדמות מתראיינים ושאר המשתתפים שואלים שאלות על המקרה.

דין

המנחה ימפה על הלוח בטבלה גדולה את הדברים הבאים: הרקע לרצח, מניעי הרצח, מקום וסיפור הרצח ותגובות בעקבות הרצח.

- ✎ אילו גורמים, כפי שעולה מן המקרים, מביאים לרצח פוליטי?
- ✎ האם ניתן למצוא קווים דומים בין סיפורי הרצח השונים? מהם?
- ✎ מה התהליך שמביא חברה במחלוקת למצב בו נרצח מנהיג? אילו תנאים מובילים לדעתכם לרצח שכזה?

נראה כי לכל סיפורי הרצח קדמו תהליכים משמעותיים ושינויים במצב הקיים שאותה מנהיגות מובילה: אם זה סאדאת ברפורמות החילוניות שחולל, לינקולן בביטול העבדות ועל רקע מלחמת האזרחים ועוד. כאן אפשר לחזור למשחק ששיחקנו ביחידה הקודמת ולדון בתהליכים העובדים על קבוצת המיעוט במצב זה, על מה קורה כאשר נוצרים פערים גדולים מדי בין הדרך אותה מנסה להוביל המנהיג לבין האינטרסים והרצונות של המונהגים. הדבר הופך להיות מסובך במיוחד כאשר מדובר בחברה שהיא רב תרבותית ומשוסעת: קרוב לוודאי כי לכל מנהיג שינסה להוביל דרך יהיה קושי רב לענות על הרצונות של כל אחת מקבוצות האינטרס בחברה.

- ✎ האם ישנם קווים דומים בין המנהיגים שנרצחו?

בכל המקרים הנ"ל (וגם במקרי רצח מנהיגים פוליטיים אחרים) נראה שמדובר בדמות משמעותית, מעצבת מדיניות ובדרך כלל מובילה תהליך הקשור למחלוקת המתקיימת בליבה של החברה.

חשוב לדבר על הקשר בין הובלת תהליך שנוי מחלוקת בחברה לבין רצח פוליטי, וגם הקשר בין מנהיגות מובילה שינוי (מנהיגות מעצבת) לבין התרחשותו של רצח כזה.

- ✎ מה קורה לתהליך שהמנהיג ניסה להוביל?

מנהיגות מעצבת, בהגדרתה, רואה רחוק יותר מהמחנה אותו היא מובילה, ופעמים רבות מקדימה אותו. האתגר של המנהיג הוא להביא את המונהגים קרוב ככל הניתן לראייתו. על השאלה מה קורה לאחר שהמנהיג נרצח אין תשובה אחת, שכן הדבר תלוי בשלב בו הוא נרצח. במקרה של לינקולן, למשל, התהליך כבר היה בעיצומו, הוא נרצח לאחר שנסתיימה מלחמת האזרחים ותהליך ביטול העבדות כבר חלחל. במקרים אחרים, כמו זה של המלך עבדאללה התהליך היה שעון כולו על המנהיג ולא היה משהו שבאמת חילחל לחברה כולה, ולכן מת יחד אתו.

- ✎ מהן ההשלכות של רצח פוליטי על החברה בה מתרחש?

רצח של מנהיג פוליטי מגיע כתוצאה מאיום חריף שחשה קבוצה מסוימת בחברה על הזהות שלה. כתוצאה מדחיקתה לשולי החברה בעקבות התהליך אותו מנסה להוביל המנהיג, נוצרים פערים גדולים מדי שמוציאים אותה אל מחוץ לכללי המשחק ועל כן מאפשרים לשבור אותם. רצח של מנהיג פוליטי בא להגדיר למנהיגים גבולות הלגיטימציה שהם יכולים לפעול בהם. הדבר מסוכן ומחליש את החברה והדמוקרטיה, בעיקר אם מדובר במנהיג של מדינה, שכן המשמעות היא שימת גבול על ידי קבוצה מסוימת לכוחה של ממשלה נבחרת. הדבר קורא תגר על הלגיטימציה של בחירות דמוקרטיות ומחליש את כוחו של השלטון הדמוקרטי שכן מבטל את זכותה של קבוצה מסוימת להיבחר ולהשפיע. מבחינה חברתית, המשמעות היא שהחברה לא מסוגלת להכיל את החלקים השונים שבתוכה וליישב את השסעים והמחלוקות, כך שהדרך להתמודד עם נוכחותו ודרכו של האחר היא דרך אלימה ומבטלת. ניתן לצטט את אמירתו של ב.מיכאל: "...חברה של בני אדם היא חברה של מחלוקות, וי"א בחשוון הוא יום לציון השפל איליו עלולה להתדרדר חברה שלא יודעת לחיות עם המחלוקות שבתוכה"...

✎ באילו דרכים ניתן לדעתכם למנוע רצח פוליטי של מנהיגים?

ההסכמה על חוקי וכללי משחק ברורים, ההכרה בהשלכות של שבירתם. חשיבותו של הדיאלוג בין החלקים השונים, ההכרה וההקשבה לקבוצת המיעוט- דבר שמנהיג צריך לקחת בחשבון כשמנהיג חברה כזו, אולם האחריות במקרה הזה אינה רק על המנהיג אלא על החברה כולה.

ג. קישור לרצח רבין ולמערך של הסתה וחופש הביטוי (לסדנאות- נא לפנות למחלקה לחינוך, מרכז יצחק רבין)

יצחק רבין נרצח על רקע תהליך שנוי במחלוקת אותו ניסה להוביל. כאן המקום לספר ולתת קצת רקע על האירועים שקדמו לרצח ועל התהליך שהביא למסע הדרגתי של דה-לגיטימציה והסתה כנגד יצחק רבין והממשלה, שהחל כשנתיים - שלוש לפני הרצח והסתיים ברצח עצמו. ניתן לשלב את המערך של חופש הביטוי והסתה, להציג את הכרזות שהוצגו בהפגנות ערב הרצח ולבסוף להקרין את הסרט 'יצחק רבין 1922-1995'. (בסדנאות או במידה והסרט נמצא בספריית בית הספר)

דין מסכם לאחר הסרט

✎ מה המשמעויות של רצח יצחק רבין לחברה הישראלית? על מה מלמד?

- ✎ האם לדעתכם אירוע כזה יכול להישנות? האם יכול להירצח ראש ממשלה נוסף בישראל? מדוע? (או מנהיג אחר)
- ✎ אילו דברים צריכה החברה שלנו ללמוד מהרצח הזה?
- ✎ איך עלינו כחברה רב-תרבותית ומשוסעת להתמודד עם רצח כזה? כיצד אנו יכולים להכיל את החלקים השונים שבתוכנו? האם זה בכלל אפשרי?
- ✎ מה המקום שלנו כחברה/כאזרחים במניעת הרצח הבא?

כאן המקום לדבר גם עלינו כמעצבים ומשפיעים על המציאות. בסימון הקווים האדומים ובשמירה על כללי המשחק הדמוקרטיים בסביבה הקרובה אלינו: בית הספר, השכונה, המשפחה.

ד. סיכום

בפעילות זו קשרנו בין מנהיגות מעצבת, האתגרים הניצבים בפני מנהיגות במחלוקת לרצח של מנהיגים פוליטיים. ראינו כי רצח פוליטי של מנהיג קורה בדרך-כלל על רקע אירועים ומהלכים משמעותיים ושנויים במחלוקת, אותם מנסה המנהיג להוביל בחברה. רצח המנהיג מבטא, יותר מכל, כדבריו של ב.מיכאל- את כישלונה של החברה להתמודד עם החלקים השונים החיים בתוכה. תפקידנו כפרטים בחברה, לאפשר דיאלוג ולשמור על כללי המשחק הדמוקרטיים. תפקידו של המנהיג בחברה הנו גדול ומשמעותי אולם, עלינו לזכור כי בידינו האפשרות להשפיע ולקחת אחריות מנהיגותית בעצמנו. ככל שנהיה אכפתיים ואחראים כלפי החברה בה אנו חיים, כך נצמיח מנהיגים מעצבים ואחראים הראויים להובילה. שכן, כמו באמירתו של הגל:

“האיש הגדול בתקופתו הוא זה היכול לבטא במילים את רצון התקופה, לומר לה מה רצונה ולבצע אותו. מה שהוא עושה הרי זה דם התמצית של תקופתו: הוא מגשים אותה...” (הגל, 1952).

נספח 1- קטעי מידע רצח מנהיגים פוליטיים

אברהם לינקולן

אַבְרָהָם לִינְקוֹלן (12 בפברואר 1809 – 15 באפריל 1865), הנשיא ה-16 של ארצות הברית - והנשיא הראשון מטעם המפלגה הרפובליקנית. מנשיאה החשובים והנערצים ביותר של המדינה שאותה הנהיג בעת מלחמת האזרחים.

בבחירות שהתקיימו ב-6 בנובמבר 1860 נבחר לינקולן לנשיא הראשון מטעם המפלגה הרפובליקנית, לנוכח הפיצול בין יריביו שדגלו בעבדות.

לאחר שנבחר פרשו מדינות הדרום מהאיחוד והקימו את הקונפדרציה, ובמהרה פורצת בארה"ב מלחמת אזרחים בין מדינות הצפון למדינות הדרום.

מלחמת האזרחים האמריקאית הייתה קשה ומרובת קורבנות משני הצדדים. המלחמה נמשכה קרוב לארבע שנים והתנהלה בין מדינות הדרום שדגלו בעבדות השחורים בארה"ב לבין מדינות הצפון שראו בעבדות פגם מוסרי שראוי להלחם נגדו. במהלך המלחמה הכריז לינקולן רשמית על שחרור העבדים (במדינות המורדות) ודאג ב-1865 להעביר תיקון בחוקה האמריקנית בהתאם.

בשנת 1863 ניצח הצפון בקרב גטיסבורג, נצחון שהיווה נקודת המפנה במלחמה. לאחר הנצחון, הגיע לינקולן לגטיסבורג לחנוכת בית הקברות לחללי הקרב, ונשא את נאום גטיסבורג. במיוחד זכור המשפט בו סיים את הנאום: "ממשלה של העם, על ידי העם ולמען העם, לעולם לא תמחה".

המלחמה הסתיימה רשמית בשנת 1865 בכניעתן המוחלטת של מדינות הדרום.

ב-14 באפריל 1865, ימים ספורים לאחר כניעת כוחות הדרום, בא לינקולן לתיאטרון פורד שבווינגטון במטרה לצפות בהצגה "בן דודנו האמריקני". לא הייתה זו הפעם הראשונה שלינקולן צפה בהצגה בתיאטרון זה. מן הסתם צפה לינקולן גם ברצחו, השחקן ג'ון וילקס בות' כשהוא משחק על הבמה. בות' היה בן בית בתיאטרון, הואיל ומשפחתו הייתה מיוודת עם הבעלים. בות' לא שיחק באותו ערב, אך הגיע לתיאטרון. הוא חדר לתא הנשיאותי וירה בלינקולן בראשו. לאחר מכן קפץ לבמה תוך כדי שהוא שובר את רגלו וצעק בלטינית: "Sic semper tyrannis" ("כך ייעשה לרודנים" - המוטו של מדינת וירג'יניה). על פי גרסה אחרת צעק בות': "זוהי נקמת הדרום". בחסות המהומה שהתפתחה נמלט בות' מהמקום.

לאחר ההתנקשות ברח בות' לביתו של ד"ר סמואל מאד, שטיפל ברגלו השבורה. בות' נרדף על ידי חיילי האיחוד, ותפס מסתור באסם טבק בחווה בוויירג'יניה. לאחר שסירב להיכנע, הוצת האסם באש, והוא נורה בעת שניסה להימלט על ידי חייל בשם בוסטון קורבט. החייל ירה בו בניגוד להוראותיו של שר המלחמה סטנטון, שביקש לתפוס את

בות' חי. למרות זאת קיבל החייל היורה כ-1650 דולר - חלקו בפרס שהוכרז על ראשו של בות'.

לינקולן נפצע קשה, נכנס לתרדמת ומת מפצעיו בבוקר שלמחרת. לאחר מותו אלמנתו לקתה בדיכאון.

לאחר הירצחו של לינקולן, כתב המשורר האמריקני וולט ויטמן את השיר "הו רב חובל" בו הוא מבכה את מנהיג האומה.

לינקולן, איש צנוע ונעים הליכות, היה אחד המדינאים האמריקאיים הדגולים. לינקולן חולל מפנה בתולדות ארצות הברית. מותו היה אבדן גדול, אולם התהליך שהחל בו-למען חיזוק הברית בין הצפון לדרום וביטול העבדות – המשיך אחריו, והמורשת שהותיר נשתמרה. לינקולן נחשב לאחד מאבות האומה האמריקניים ולמנהיג מהחשובים בתולדותיה.

□ **אנואר סאדאת**

מוחמד אנואר סאדאת נבחר להיות נשיא מצרים בשנת 1970. כאשר ירש סאדאת את מקומו של נאצר הנשיא הקודם, הוא שינה את דרכה של המדינה. הוא הציג מדיניות מתונה יותר, בעיקר במדיניות פנים: ביטול חרמות על רכוש, עידוד של יוזמה פרטית, צומצם כוחה של המשטרה החשאית וניתן חופש גדול יותר בתחומי חופש הביטוי וההתארגנות. הוא גם מחליט להתנתק מהשפעתה של ברית-המועצות. ב-72' הוא מגרש 20,000 יועצים סובייטים ואנשי סגל צבאיים חזרה לברית המועצות. שנה לאחר מכן פתח במלחמה כנגד ישראל (מלחמת יום הכיפורים), מלחמה שנתפסה כניצחון בעיני המצרים, אולם מחיר הקרבנות הרבים שגבתה שיכנע את סאדאת כי יש להפסיק את המאבק הממושך בין שתי המדינות.

סאדאת בחר להגדיר את הזהות הלאומית סביב המורשת ההיסטורית של מצרים, שיסודותיה בתקופת הפרעונים וקבע שהיא ותיקה ועתיקה יותר מן האיסלאם ומהערביות גם יחד. תפיסה זו הקלה עליו לפתח מדיניות נפרדת-ואף מנוגדת-לזו של שאר מדינות ערב. כך, בוחר סאדאת להיכנס למשא ומתן עם השנואה שבאויבי העולם הערבי-מדינת ישראל. המטרה היתה להשיב למצרים את השטחים שכבשה ישראל בתקופת נאצר, ועמם להשיב את הכבוד הלאומי הפגוע-ולהתחיל בשלב של שיתוף פעולה עם ישראל. בשנת 1977 עשה סאדאת מחווה דרמטית ובא לביקור בישראל על מנת לפתוח במשא ומתן לשלום, עם ראש הממשלה דאז מנחם בגין. התהליך הסתיים כעבור חודשים ספורים בחתימת הסכם שלום בין שתי המדינות. ישראל ומצרים פתחו את הגבולות בין שתי המדינות, וייסדו קווי תקשורת ישירים ביניהן.

סאדאת ניסה לבסס שלטון הפועל על עקרונות החירות והקדמה, והירבה להדגיש מוטיבים כגון זכויות האזרח, מדינה הפועלת באמצעות מוסדות ולא סביב שליט רודן

ושלטון החוק. סאדאת היה גאה בכך שהשיב את המשטר הרב-מפלגתי, ולמפלגות השונות הותרה מידה מרשימה של חופש ביטוי. מפלגות אופוזיציה הורשו להביע את דעתן, ולפרסם עיתונים כדי להביע את עמדתן. עדיין, מתן חופש הביטוי לא היה מוחלט ונעשה בצורה זהירה ומבוקרת.

הרצח:

ב-6 באוקטובר 1981, עמד נשיא מצרים סאדאת על-גבי בימת הכבוד במצעד לציון יום השנה לתחילת המלחמה האחרונה נגד ישראל. בתוך טורי כלי-הרכב ששולבו במצעד היתה גם מכונית שנהג בה ח'אלד אחמד שווקי אל-אסלאמבולי. אל-אסלאמבולי עצר לפתע את המכונית, שבה נסעו קושרים שרצו במותו של הנשיא. המתנקשים קפצו ממנה, ותקפו את הבימה ביריות וברימונים. סאדאת הופתע, ובמקום לתפוס מחסה, הזדקף מלוא קומתו-וספג צרור כדורים.

בפרוטוקולים של חקירת הרוצחים, שהתפרסמו במצרים, הנאשמים מסבירים את הסיבה שבעטייה גזרו וביצעו גזר דין מוות על סאדאת: "מין חיית' אל חוכם בע-יר כתאב אללאה"- כלומר, שלא משל ושפט לפי ספרו של האלוהים. הסכם השלום עם ישראל היווה סיבה עקיפה לרצח. על פי תפיסתם של הרוצחים ושולחיהם, אך טבעי היה ששליט "לא אסלאמי" כמו סאדאת יעשה בכל שטחי מדיניותו ופעילותו את ההיפך הנדרש ממנו: ינהה אחר המערב, יאפשר מותרות ושחיתות, וגם ישלים עם היהודים. הוא סימל בעיניהם שלטון שיסודותיו חילוניים, ושאינו מציית לחוקי ההלכה האיסלאמיים, ועל כן נרצח.

לאחר הירצחו של סאדאת, ירש את מקומו הנשיא חוסני מובארק. מובארק תמך בהסכמי השלום עם ישראל, וב-1982 הושלמה הנסיגה מסיני. עם זאת, חיפש מובארק דרכים להתקרב אל מדינות ערב.

החוגים האיסלאמיים הקיצוניים המשיכו לזרוע הרס במצרים. תיירים היו ועודם מטרה לפיגועים. גם ממובארק עצמו לא נחסכו נסיונות התנקשות. עד כה הוא יצא מכולם ללא פגע. מצרים עודנה נקרעת בין מודרניזציה למסורת, בין מחויבות למערב לבין מחויבות לכתבי האיסלאם.

□ עבדאללה בן חוסיין

המלך עבדאללה בן חוסיין (1882-1951), היה מלך ירדן ומייסד הממלכה ההאשמית בירדן. הוא נולד במכה הנמצאת היום בשטח ערב הסעודית. עבדאללה ואביו חוסיין בן עלי הובילו את המרד בעות'ומנים (התורכים) ששלטו באיזור בשנים 1918-1518. בתום מלחמת העולם הראשונה מקבלים הבריטים מנדט מהאו"ם על ירדן והם ממנים את

עבדאללה לאמיר (שליט ערבי) על האיזור של ירדן. עבדאללה, בן למשפחת האצולה ההאשמית הכריז בשנת 1921 שהוא מלך, ועשרים שנה אח"כ זוכה ירדן בעצמאות מלאה. לפני מלחמת השחרור התנהל משא ומתן חשאי בין הנהגת היישוב, באמצעות גולדה מאיר מהמחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, לבין המלך, שכלל חילופי מכתבים ושתי פגישות.

הפגישה הראשונה נערכה בנהריים ב-17 בנובמבר 1947 בה נדונו אפשרויות לשיתוף פעולה אחרי קבלת תוכנית החלוקה של האו"ם. בין השאר הציע המלך הקמת רפובליקה יהודית עצמאית בארץ ישראל במסגרת המונרכיה הירדנית שתכלול צבא ופרלמנט משותפים, ושאל את גולדה מה דעתה על האפשרות שיספח לירדן את החלק הערבי של ארץ ישראל. על כך השיבה המשלחת היהודית שהיא תראה זאת בחיוב, אם הוא לא יפריע להקמת המדינה היהודית.

הפגישה השנייה נערכה בעמאן יומיים לפני טקס ההכרזה על המדינה, אור ליום ה-12 במאי 1948. גם בפגישה זו המלך היה ידידותי, אך "מדוכא, טרוד, עצבני" (כדברי גולדה). לפני הפגישה, העביר דרך איש הקשר את הצעתו לסיפוח ארץ ישראל כולה לממלכתו, והקמת "מדינה אחידה", בה תהיה אוטונומיה ליהודים באזורים המאוכלסים ביותר על ידם. גולדה דחתה את ההצעה ודרשה לחזור לסיכום הקודם על אי התנגשות בין הצדדים והסכמה בשתיקה להשתלטות עבדאללה על החלק הערבי של ארץ ישראל המערבית. עבדאללה ניסה לשכנע את גולדה לדחות את הכרזת העצמאות, ושאל מה חיפזון. על כך השיבה לו גולדה שאלפיים שנה אינן חיפזון. עבדאללה הסביר שאמנם הבטיח לא להלחם ביישוב היהודי, אך בינתיים השתנו הנסיבות. היו אירועי דיר יאסין, ועתה הוא "אחד מחמישה" (מנהיגי מדינות ערב שתכננו את הפלישה לארץ ישראל). שני הצדדים לא רצו במלחמה אך הבינו לצערם שהיא בלתי נמנעת. גולדה אמרה "אנחנו נילחם", ועבדאללה ענה: "חובתכם להילחם". כשהוזכר מהתוצאות ענה "אני יודע שאתם תכו בנו, אבל חובתכם לעשות את המוטל עליכם". גולדה נפרדה מעבדאללה באומרה: "ניפגש אחרי המלחמה".

המלך יצא ברווח מן המלחמה על ידי תפיסת רוב החלק הערבי של ארץ ישראל (שזכה לכינוי "הגדה המערבית") ומזרח ירושלים, לרבות העיר העתיקה ומסגדי הר הבית.

ב־1 בדצמבר 1948 אירגן את קונגרס יריחו שבו דאג לכך שנכבדי הגדה יציע לו לספח את השטח. בשנת 1950 סיפח פורמלית שטחים אלה לממלכתו ושינה את שמה לממלכת ירדן ההאשמית.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

בדצמבר 1949 החליטה עצרת האו"ם ברוב של למעלה משני שליש על בינאום ירושלים (הפיכתה לבינלאומית בשליטת או"ם). ההחלטה נתקבלה כתוצאה מהצבעתם של שלושה גושים: המדינות הקתוליות, מדינות ערב והגוש המזרחי.

מיד עם החלטת הבינאום התכנסה הכנסת וקיבלה לפי הצעת ראש הממשלה דוד בן גוריון החלטה להעביר את מושב הממשלה ומשרדיה (בשלב זה מלבד משרד החוץ ומשרד הביטחון) לירושלים.

גם ירדן התנגדה לבינאום ירושלים וההתנגדות המשותפת יצרה סיכוי חד פעמי להשגת שלום בין ישראל לבין ירדן. בחודשים דצמבר 1949 וינואר 1950 התנהלו שיחות חשאיות בין שתי המדינות, ונראה היה כי נמצא בסיס להסכם שלום בין שתייהן. דבר השיחות דלף והליגה הערבית התכנסה והחליטה לגרש משורותיה כל מדינה ערבית שתנהל משא ומתן לשלום עם ישראל. תחת איום זה נרתע המלך מלהגיע להסכם שלום עם ישראל, אך המגעים החשאיים בין שתי המדינות נמשכו והושגו הסכמות בדבר הגבלת סוגי הנשק באזורי הגבול, וכן הושג הסכם למניעת הסתננות, שביצעו נכשל.

הרצח

ב-20 ביולי 1951 נחלשו הסיכויים להשגת שלום בין ישראל לבין ירדן, כאשר המלך עבדאללה הראשון נרצח ביריות, בעיר העתיקה של ירושלים, על ידי קבוצת מתנקשים פלסטיניים קיצוניים, שהיו בקשר עם מופתי ירושלים לשעבר חאג' אמין אל חוסייני, בשעה שעמד להכנס לתפילה במסגד אל אקצה. הרוצח מוסטפה שוקרי, שהתחבא מאחורי דלת במסגד, יצא וירה במלך שמת במקום לעיני נכדו חוסיין. מאבטחיו ירו במתנקש למוות.

עם רצח פוליטי זה באה לקיצה למשך זמן רב האפשרות למשא ומתן לשלום בין ישראל לירדן.

בשנת 1953 הוכתר נכדו של עבדאללה, המלך חוסיין למלך ירדן. המשא ומתן בין ישראל לבין ירדן יתחדש כעבור כעשרים שנה, במגעים בין המלך חוסיין לבין בכירים בממשלת ישראל, בסדרה מתמשכת של פגישות חשאיות, שהבשילו לידי הסכם השלום בין ישראל לירדן בשנת 1994.

מרתין לותר קינג

ד"ר מרתין לותר קינג ג'וניור (15 בינואר 1929 - 4 באפריל 1968), כומר בפטיסטי, לוחם למען זכויות האדם של השחורים בארצות הברית וזוכה פרס נובל לשלום. מגדולי הדוגלים במאבק לא אליים. יום מרתין לותר קינג הוא חג לאומי בארצות הברית. נרצח על ידי מתנקש, ג'יימס ארל ריי, ב-4 באפריל 1968.

מרתין לותר קינג נולד באטלנטה שבג'ורג'יה לאביו, מרתין לותר קינג האב ואמו, אלברטה ויליאם קינג. למד סוציולוגיה ותאולוגיה לתואר ראשון וקיבל דוקטורט

בתאולוגיה סיסטמטית מאוניברסיטת בוסטון בשנת 1955 והיה חבר באחוות אלפא פי אלפא. נושא עבודת הדוקטורט שלו היה שאלת הפניית הלחי השנייה שבתורת ישו והמאבק הלא אליים שהנהיג מהטמה גנדי בהודו. בשנת 1954 התמנה לכומר של הכנסייה הבפטיסטית במונטגומרי, אלבמה.

בשנים אלו למרות החוקה האמריקאית הקוראת בין היתר להעניק זכויות שוות לכל אזרחי ארצות הברית ללא קשר לדת, גזע ומין עדיין היו נהוגים בארצות הברית חוקים אשר קיפחו את זכויותיהם של השחורים. מדיניות זו נקראה מדיניות ההפרדה שבה מתקנים ציבוריים כמו בריז מים, ספסלים ציבוריים ועוד היו שמורים ל"לבנים" בלבד. בנוסף נותני שירות פרטיים כמו מסעדות, אוטובוסים וכולי לא היו חייבים לשרת "שחורים". אך האפליה הבוטה ביותר הייתה במדיניות ההפרדה בבתי הספר הציבוריים. בנוסף לאפליה זו, הייתה אפליה כנגד שחורים (ומיעוטים נוספים, כמו יהודים, או ציבוריים אחרים כמו נשים), גם במקומות העבודה, בכל הקשור לקבלה לעבודה, שכר, או קידום מקצועי. צבע עורו של אדם, המדינה ממנה היגר ודתו היו עילה למניעת כניסתו לאוניברסיטאות, חוגים, מקצועות, פירמות או משרות ציבוריות. בנוסף, הייתה אפליה במקומות המגורים - שכונות מגורים רבות היו שכוונות ללבנים בלבד, כאשר אם שחורים היו עוברים לגור בשכונה זו, הם היו עלולים להיתקל בגילויי אלימות, שריפת הבית או רצח.

במדינות הדרום, שחורים אף נתלו או נשרפו על ידי הקו קלוקס קלאן. במקרים רבים אלימות כנגד שחורים קיבלה עידוד, חצי קריצה או התעלמות מצד שופטים, מחוקקים ובעיקר המשטרה המקומית. ואילו במקרים אחרים, היו משפטים מוטים כנגד שחורים שהואשמו בעברות כמו אונס או רצח על סמך ראיות מפוברקות, כאשר ההרשעות ניתנות על ידי חבר מושבעים לבן. חלק מהמשפטים הללו קיבלו תהודה רבה והיו לבימות של מאבק ציבורי לזיכוי הנאשמים, כאשר במשך השנים המקומות בהן התנהל המשפט הפכו לשם הפרדה גזעית באוטובוסים ציבוריים הייתה לסמל לגזענות כלפי השחורים בארצות הברית, בעיקר במדינות הדרום. בשנת 1955 התעוררה סערה ציבורית לאחר שאישה שחורה בשם רוזה פארקס סירבה לוותר על כיסאה באוטובוס ציבורי לטובת אדם לבן, כפי שנדרש לפי חוק. ד"ר מרטין לותר קינג החליט לעשות מעשה, והנהיג את חרם האוטובוסים של מונטגומרי שבו החרימו השחורים את האוטובוסים בשל ההפרדה הגזעית בהם.

הוא אף סייע בארגון אוטובוס שחצה את העיר מונטגומרי והוביל רק נוסעים שחורים, כשללבנים נאסרה אליו הכניסה. פעולה זו זכתה לתשומת לב ברמה לאומית והייתה אחד מהזרזים שהובילו להקמת התנועה לזכויות האזרח של ארצות הברית. החרם נמשך 362

יום, ובמהלכם פוצץ ביתו של לותר. השביתה הסתיימה כאשר בית המשפט העליון פסק שההפרדה הגזעית באוטובוסים תיפסק. ב-1957 היה קינג ממקימי לשוויון זכויות האזרח, ועמד בראשו עד מותו.

לותר קינג היה מחסידי שיטת אי הציות האזרחי והפעולה הישירה ששימשה בהצלחה את מהאטמה גנדי בהודו וברוח שיטה זו אירגן צעדות עבור זכויות הצבעה לשחורים, ביטול ההפרדה הגזעית ועוד.

ב-2 ביולי 1964 נחקק החוק לזכויות האזרח בארצות הברית, חוק זה אסר על כל קיום של אפליה במקומות ציבוריים, מתקנים ציבוריים ובתי ספר ציבוריים. לותר היה גם ממתנגדיה של מלחמת וייטנאם.

נאומו "יש לי חלום", אותו נשא ב-28 באוגוסט 1963 מעל מדרגות אנדרטת לינקולן בווינגטון הבירה, הוא אחד הנאומים המפורסמים מאז ומעולם. הרצח:

ב-4 באפריל 1968 בעת ששהה במוטל בממפיס טנסי, לשם הגיע כדי לתמוך בשביתה עובדי התברואה בעיר שהתחוללה באותו הזמן, נרצח ד"ר מרטין לותר קינג בירה. גיימס ארל ריי הודה ברצח והורשע אבל לאחר מכן חזר בו מהודאתו. אחר כך העלו חשדות בקשר למעורבות של ה-FBI (המשטרה החשאית) ברצח שכן רצו להפסיק את פעילותו של מרתין לותר למען זכויות האפרו-אמריקאים. עד היום נותר התיק לא פתור. רצח מרתין לותר קינג נזכר בארה"ב, ובשנת 1983 נקבע תאריך הולדתו של קינג כיום חג לאומי בארצות הברית.

במאבקו נתן מרתין לותר תקווה לאמריקנים רבים, אשר פיללו לשינוי באורח חייהם ולשוויון זכויות. מרתין לותר היה דובר של שכבה גדולה בעם שלא יכלה לדבר בעד עצמה. בארה"ב הולכת ושוכחת הגזענות. לשחורים יש זכות דיבור, ליגת ה-NBA, שבעבר סירבה לקבל שחורים שינתה את מדיניותה, בתי הספר מעורבים וברובם לומדים שחורים ולבנים יחד. אף שהושג שוויון זכויות עדיין נותרה דרך ארוכה לשוויון זכויות מלא.

הקטעים לקוחים מתוך:

אתר וויקיפדיה: <http://he.wikipedia.org/>

אתר סנונית: <http://www.snunit.k12.il/assassinations>

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

🔍 **נספח 2: תבנית לכתבה עיתונאית**

כותרת ראשית:

כותרת משנה:

**תגובות בציבור
(ציטוטים):**

סיפור האירוע:

הרקע לאירוע:

האירוע עצמו: (כיצד אירע הרצח, היכן התרחש, מתי, ועוד פרטים)

זהות הרוצח:

מניעים משוערים לרצח:

פרשנות: (הסברים לאירוע: מדוע קרה, אילו אירועים יכולים להסביר את התרחשותו של הרצח, מהו הקשר בין הרקע לאירוע לאירוע עצמו, אילו תהליכים עברו על החברה לפני הרצח, ועוד).

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

כרזות הסתה

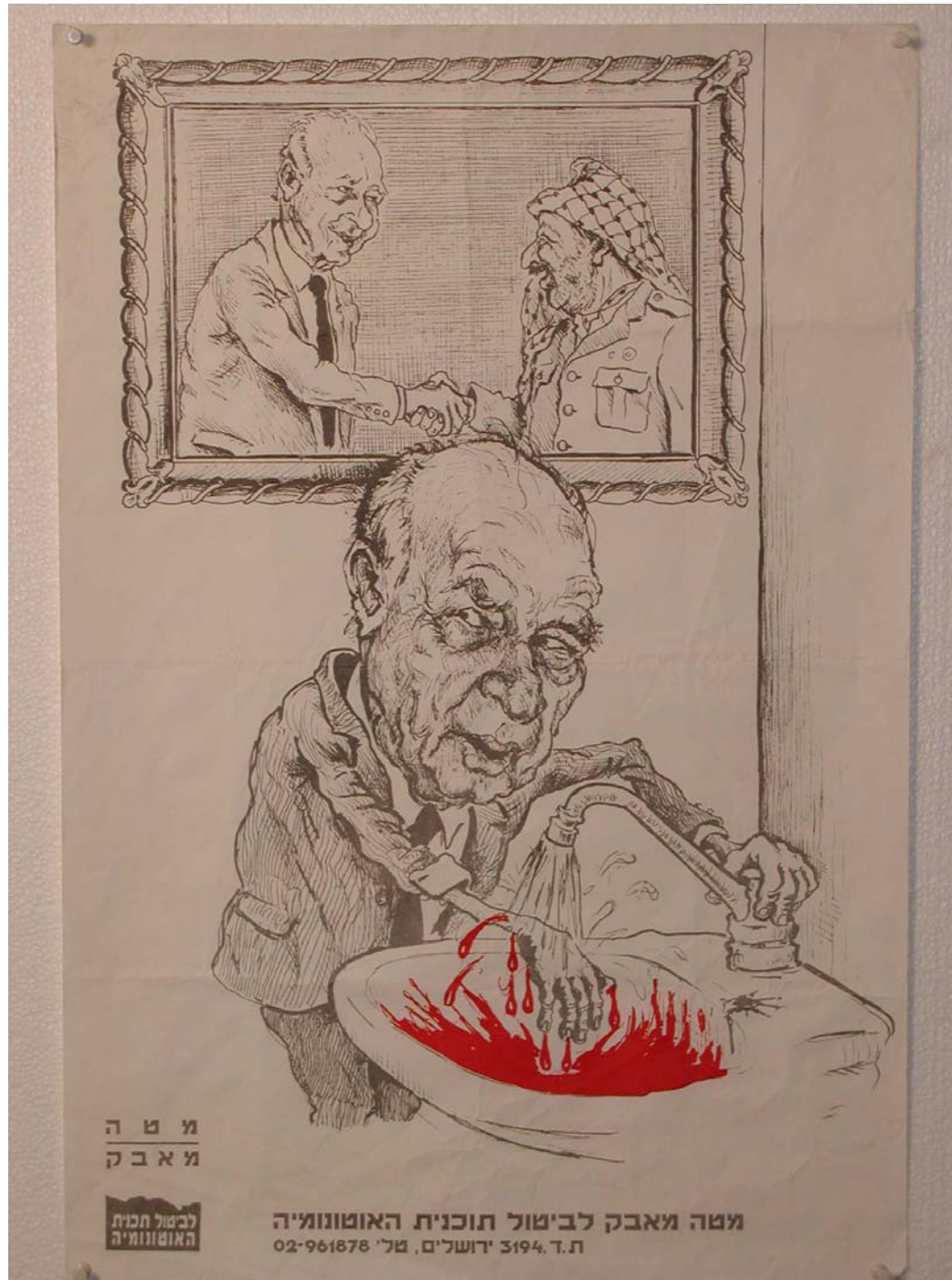
מה עשיית היום **להפיל את הממשלה!?** טוב עיי הנדל

הדבק. הפגן. מחה. כתוב. תרום. צעק. חתום. התנחל. מלא את חובתך האזרחית.

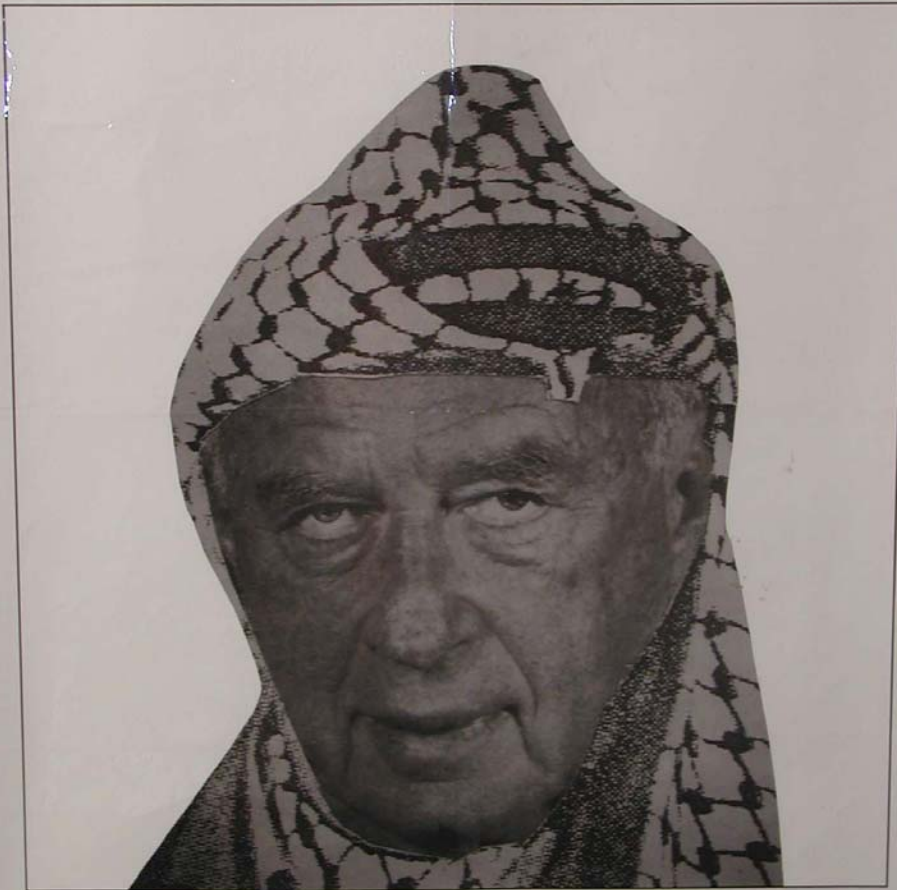
מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

השקרו

בחירות עכשיו!

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

היא שוב מוסרת

את יריחו

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

רבין! מן הדם שעל ידו של ערפאת

לא תינקה!

ראש ממשלתו של עם
שסבל יותר מכל עם אחר -
הכשיר את הטרור העולמי.

ראש ממשלתו של עם
שבישר לעולם "לא תרצח" -
התיר את הרצח.

זי שמכיר ומתיר טרור ורצח בעבר -
מלמין אותם גם בעתיד!

הוא מלמין את הדם שיישטק -
חלילה -

■ **מידה**ם של 10,000 רוצחים שלחיצת
היד שחררה אותם מבית הסוהר
ומשלחת אותם להרוג בנו.

■ **מידה**ם של 20,000 מחבלים
במדי שוטרים, שלחיצת היד
פתחה להם את השער לארץ.

■ **מידה**ם של מאות מבוקשים,
רוצחים מתועבים,
שלחיצת היד נתנה להם חנינה.

■ **מידה**ם של עשרות אלפים ערבים
שישיגו כלי נשק מיד לאחר
שעזה ויריחו יהיו בשליטת המחבלים.

יצחק רבין - עם היד הזאת - איך אתה יושן הלילות?

מטה מאבק
לביטול תכנית
האוטונומיה

נזור ושלח

מטה מאבק לביטול תכנית האוטונומיה
ת.ד. 3194 ירושלים 91031 טל' 02-961878

אני החתום מטה מוכן לפעול. נא התקשרו אתי.

טלפון

הכתובת

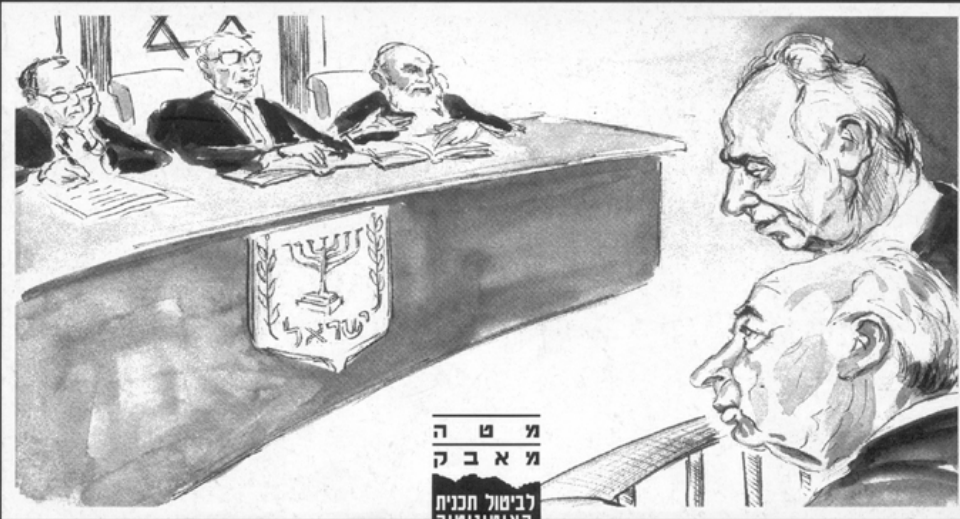
המיל

השם

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

למי יגן את הציון על "קורבנות השלום"? משפט "פושעי השלום"

מ ט ה
מ א ב ק
לביטול תכנית
האוטונומיה

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

בס"ד

רבין והרוצחים החוצה

עד מתי ישפך דם יהודי כמים?

הפגנה

ביום רביעי ה' אדר 16.2 בצומת בר-אילן

שמואל-הנביא בשעה 4.30

נצטק כולנו לערבים ולרבין לצאת החוצה.

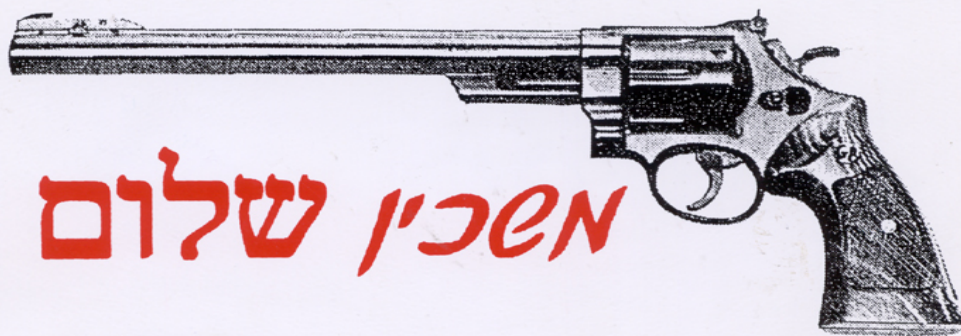
נחסל אותם ביחד.

(1994)

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

הבגידה הגדולה רביץ 1993

ג. בראנץ' / גרפית "תעשית מדבקות"

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

פעילות מס' 7 - "הציווי לנהוג כבוד במנהיג הוא מדאורייתא.."

פרק ראשון גזר הדין

מטרות

התלמידים ידונו בנקודות עקרוניות העולות מגזר הדין שנגזר על רוצחו של ראש הממשלה יצחק רבין.

מהלך

חלקו לתלמידים עותקים מגזר הדין (נספח) שנגזר על רוצחו של ראש הממשלה יצחק רבין והקציבו מספר דקות לקריאתו.
3 קראו או כתבו על הלוח את הציטוטים מגזר הדין, המובאים בדיון שלהלן, ודונו בהם עם התלמידים.

דיון

1. "והרי ההיסטוריה מלמדת שכל אידיאולוגיה המקדשת את הרצח כאמצעי, סופה שהרצח נהפך להיות כל האידיאולוגיה, כולה". (השופט אדמונד א' לוי, אב בית-הדין)
☒ האם אתם מסכימים אם המובאה מגזר הדין? הביאו דוגמאות מההיסטוריה המוכיחות או סותרות אותה.
☒ עד כמה, לדעתכם, מותר להרחיק לכת בשם אידיאולוגיה? האם יש קווים אדומים שאסור לחצות? אם כן, נסו להגדירם.
2. "הציווי לנהוג כבוד במנהיג, הוא מדאורייתא - אלוהים לא תקלל, ונשיא בעמך לא תאור" (שמות כ"ב, כ"ז). ולא למותר להדגיש שהכתוב ראה לנכון לעסוק בפסוק אחד ב"אלהים" ו"נשיא". (השופט אדמונד א' לוי)

פרשנות:

"אלוהים לא תקלל" - אל תזלזל בכבוד האלוהים, ובמיוחד אל תקלל את שמו
 [...]
 "ונשיא בעמך לא תאור" - ולא תקלל את ראשי העם
 (ספרי המקרא, על פי שיטת פרופ' מ.ד. קאסוטו ז"ל, ספר שמות, מפורש על-ידי א.ש. הרטום, הוצאת "יבנה", תל-אביב)

- ☒ מה הכוונה, לדעתכם, באיסור שנקבע בתורה שלא לקלל את ראשי העם? מהי קללה בהקשר זה?
- ☒ מדוע, לדעתכם, התורה עוסקת בגבולות המותר והאסור ביחסים שבין העם למנהיג?
- ☒ מדוע הביא השופט לוי את הסוגיה מן התורה, העוסקת בחובה לכבד את ראשי העם?
- ☒ האם בעקבות רצח רבין חל שינוי בחברה הישראלית ביחס של העם למנהיגיו?
- ☒ חז"ל פירשו את הפסוק שלעיל כאיסור לפגוע בשופטים (דיינים) - האם, לדעתכם, החברה הישראלית מכבדת את שופטיה?

3. "החברה בישראל, על כל רבדיה, חטאה שוב ושוב בשנאת חינום ומיעטה באהבת אחים." (השופט אדמונד א' לוי)

- ☒ הביאו דוגמאות לדברי השופט מהמציאות של ימינו. האם, לדעתכם, חל שינוי בעקבות רצח רבין?
- ☒ מהי שנאת חינום? האם כל שנאה בין אחים היא שנאת חינום? ושנאה שלא בין אחים?

* מטח, פיתוח: אהוד פלג, שלמה זיס, רינה לאור, טל דגן.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

4. "את הוויכוח יש לנהל כפי שנהוג במשטר דמוקרטי, בתקיפות אך גם מתוך כבוד הדדי וסובלנות, זו האחרונה מבחנה העליון הוא דווקא בשעה שנשמעות דעות לא-אהודות מפיו של מיעוט".
(השופט אדמונד א' לוי)

✓ מהו לדעתם הגבול בין ביקורת לגיטימית לבין הסתה לרצח? נסו למצוא דוגמאות.

5. "נחמה פורתא היא, שלא זו בלבד שהרצח לא השיג את מטרתו, אלא שאף קרב לרגע את הלבבות".
(השופט אדמונד א' לוי)

✓ האם גם היום אתם מסכימים עם השופט לוי?

6. "כאשר אדם מבקש להיות אלוהים, הוא נוטל לעצמו את הזכות לקצוב חיים ומוות לזולתו. כתעשיין של גזיות ותת-אנשים, הריהו תת-אדם ולא אלוהים, הריהו משרתו השפל של המוות".
(השופט סביונה רוטלוי מצטטת מספרו של אלברט קאמי, האדם המורד).

✓ מהי הסכנה לחברה באדם שלוקח לעצמו את תפקיד אלוהים הקוצב חיים?
✓ מדוע הוא תת-אדם?

ההפעלה פותחה על-פי פעילות של מלי פלג -רכז ההוראה בבית-ספר אורט כרמים, כרמיאל, שהועברה בו לקראת יום הזיכרון הממלכתי ליצחק רבין ז"ל.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

נספח:

גזר הדין

מדינת ישראל נגד רוצחו של ראש הממשלה
יצחק רבין (תיק פלילי חמור מס' 498/95)
בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (27.3.96)

השופט א' א' לוי

1. "וגדול מאד, מאד הכאבו
היה איש - וראו: איננו עוד.
ושירת חייו באמצע נפסקה,
עוד שיר מזמור אחד היה-לו.
והנה אבד המזמור לעד,
אבד לעדו" (אחרי מותי / ח.ג. ביאליק)

בחרנו לפתוח במילותיו של המשורר הלאומי, כי יש בהן להדגיש את העיקר במשפט זה - אובדנו של מנהיג, שנגרם בעטיו של מי ששם עצמו לשופט הארץ. בכדורים ששיגר לעבר קורבנו טרף את חייו של ראש הממשלה המנוח, ופצע את אחד ממאבטחיו - יורם רובין.

2. כתב האישום הנוכחי הוא מן החמורים שהוגשו לבית משפט בישראל. ההחלטה לרצוח את ראש הממשלה, שהתקבלה בשיקול קר ובדעה צלולה, אינה עוד עבריינות "רגילה", שגם בה אין להקל ראש, אלא כזו שהתבצעה, כך לפחות על פי גירסת הנאשם, על רקע פוליטי, שעד כה סברנו לתומנו שהיא נחלתם של אחרים אל לא נחלתנו.

כל תיק העוסק באבדן חיי אדם, מותיר בלבו של השופט משקע וצללקת עמוקים. כל תיק כזה מקצר את ימיו של הדיין. כך בדרך כלל, ובמקרה הנוכחי - על אחת כמה וכמה. גם ברגעים אלה כאשר אנו משיעיים את גזר הדין, מלווה אותנו תחושה קשה, ולא נפריז אם נאמר שהלב דואב והעין דומעת. אנו חשים צער עמוק על שהומת אדם, מנהיגם של מדינה ועם שנשא בעולו של השירות הציבורי במשך עשרות שנים, תחילה כחייל, ואחר כך כמדינאי. לאורך דרכו ארבו לו סכנות רבות, ומכולן הצליח לחמוק. עד אשר בהיותו בשיא פעילותו, השיגוהו כדורים שנורו מכיוון בלתי צפוי, לא זר ואויב, אלא של אחד מתוכנו.

גלי הזעזוע שפקדו אותנו פרצו גבולות וימים, וגם המשורר ייבגני יבטושנקו חש צורך לשפוך את מר שיחו -

לכדורים אין לאום. האם יש סוף לרציחות בעולם. תמה דרכו של חייל ותיק בעופרת מוכרת, משלו, אין לאום לרשע ואין סגנון גם הוא רשע...	...תני לנו תקווה המאה ה-21 המאה העשרים - מי את? את תא הגזים של תקוותינו והוא מונח שם, בודד לחלוטין, עייף עד מוות מהאחר ומעמו שלו. יצחק רבין החייל הוותיק שלא ידע לשיר, וגופת שיר מוטלת על שפתיו.
---	---

(החייל הוותיק שלא ידע לשיר" - פורסם בעיתון "ידיעות אחרונות", ביום י"ז בחשוון תשנ"ו 10.11.95)

3. לב דואב והעין דומעת, גם משום שאנו כעם ספגנו סטירה מצלצלת על לחי חשופה, כשהתברר שהעבריינות הגיעה גם לחיינו הפוליטיים, כשממניעים, לכאורה אידיאולוגיים, קופד פתיל חייו של אדם. והרי ההיסטוריה מלמדת שכל אידיאולוגיה המקדשת את הרצח כאמצעי, סופה שהרצח נהפך להיות כל האידיאולוגיה, כולה. ושוב ניצבת לפנינו הוכחה, שפיחות הערכים בקרבנו הפך לנגע, עד

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

שגם חשיבותם של החיים וקדושתם, שהיו ערך נשגב וכזה שאינו שנוי במחלוקת, שוב אינם כתמול-שלשום; גם בהם גס לבם של אחדים מתוכנו. כשעלו הרהורים בדבר האפשרות של התנקשות בחייו של מנהיג בישראל, ביטלונה כבלתי סבירה, הואיל והאמנו לתומנו שבתחום זה אין אנו ככל העמים. ולפתע באה אשליה זו לקיצה, והתמונה של ראש הממשלה המנוח מתמוטט, לאחר שכדוריו של מתנקש השיגוהו, אינה משה מאז מנגד עינינו. אותם כדורים פצעו אנושות אומה שלמה ומיליונים רבים, שזמן רב ביקשו להאמין שזהו חלום ביעותים ושזו אינה מציאות, אך בכל פעם שפקחו את עיניהם שבו וראו את גודל הזוועה. גם הזמן שחלף מאז לא היה בו כדי להפחית מעוצמת הכאב.

4. הציווי לנהוג כבוד במנהיג, הוא מדאורייתא - "אלהים לא תקלל, ונשיא בעמך לא תאר" (שמות כב, כ"ז [ד] ולא למותר להדגיש שהכתוב ראה לנכון לעסוק בפסוק אחד ב"אלהים" ו"נשיא"..

חשובה מכך העובדה, שהחיים קודשו עוד כערש לידתנו כעם, כשצוינו במעמד חורב "לא תרצח". ציווי זה צריך לפעם בלבו של כל בן-תרבות. מקל וחומר בלבו של יהודי שקיבל על עצמו, ומרצון, לקיים תרי"ג מצוות. מידת החשיבות הנודעת לציווי זה גרמה לחכמינו להוסיף לו נדבך אחר נדבך, כדי לבצר את מעמדו ולתת לו משנה תוקף.

- א. "כל מי ששופך דמים כאילו ממעט בצלם ודמות אלקים" (שבת, ל"ג ה).
- ב. "מקדש ראשון חרב בעון שפיכות דמים" (יומא, ט' ו).
- ג. "שפיכת דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה להסתלק מישראל" (יומא, פ"ג ו).
- ד. "הקב"ה מצטער על דמן של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמן של צדיקים" (חגיגה, ט"ו ז).
- ה. ולבסוף נביא מדבריו של הרמב"ם במשנה תורה, ספר הנזיקין, הלכות רוצח ושמירת נפש, ד' ט'. "שאף על פי שיש עוונות חמורין משפיכות דמים, אין בהן כדי השחתת יישובו של עולם כשפיכות דמים; שאלו עוונות הן מעבירות שבין אדם למקום. אבל שפיכות דמים מעבירות שבינו לבין חברו, וכל מי שיש בידו עוון זה, הרי הוא רשע גמור, ואין כל המצוות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עוון זה, ולא יצילוהו מן הדין..."

העולה מכך הוא, שמעשיו של הנאשם, ובמיוחד הניסיון המגוחך לטעון כי קיימת הבחנה בין פגיעה ברבין כראש ממשלה לבין פגיעה בו כבאדם, הוא ניסיון גס, פרי מחשבה מעוותת, שנועד להכשיר את הרצח כציווי דתי או כשליחות מוסרית. אין לך חילול השם גדול יותר ממעשה זה, הואיל והנאשם ניסה למצוא בתורה פנים שאין בה כדי להצדיק את המעשה הנורא.

5. הנאשם הניצב לפנינו ודומיו הם חלום הביעותים של כל שוחר דמוקרטיה, ולא חשוב כלל המחנה שאליו הוא משתייך. עם זאת, ראינו צורך להדגיש, שהמשפט שהתנהל בפנינו לא היה "משפט פוליטי" אלא פילי רגיל. לפיכך, ההילה שהנאשם ביקש להתעטף בה, כמי שהקריב את עצמו על מזבח אמונתו, היא כוזבת.

לא תפיסת עולמו של הנאשם בדבר קדושתה של ארץ עמדה למבחן, וגם לא השאלה אם נכונים היו מהלכיה של ממשלת ישראל מאז חתימת "הסכמי אוסלו". השאלה האחת והיחידה שבה נתבקשה הכרעתנו, וכך עשינו, היתה אם הנאשם ביצע עבירת "רצח" כהגדרתה בחוק העונשין, התשל"ז-1977, על שאלה זו השבנו בחיוב.

כל רצח הוא מעשה נתעב, אך זה הנדון בפנינו נתעב שבעתיים, הואיל ולא זו בלבד שהנאשם לא הביע חרטה או צער, אלא ביקש להראות כמי ששלם עם המעשה שביצע. מי שמקפד פתיל חייו של אחר בדם קר ובשלוות נפש שכזו, רק מעיד על עצמו לאילו תהומות של דלות ערכים התדרדר, והוא אינו ראוי ליחס כלשהו זולת חמלה, על שאיבד צלם אנוש.

העובדה, שצמחו בקשבנו גידולי פרא שכאלה, מחייבת לבדוק אילו חלקים במערכת החינוך בישראל כשלו, כשלא הצליחו להנחיל ולבסס את עקרונות הדמוקרטיה בקרב חלק מהדור הצעיר. מעשיו של הנאשם אינם רק כישלונו האישי, ולא עימו לבדו אנו באים היום חשבונו, אלא עם כל מי שבדרך ישירה או עקיפה, במפורש או מכללא, נתנו לו להבין שמותר לגדוע חיי אדם על מזבח ה"מולך" של אידיאולוגיה כלשהי.

ועוד עניין שסברנו שיש להדגיש - החברה בישראל, על כל רבדיה, חטאה שוב ושוב בשנאת חינוך ומיעטה באהבת אחים. במשטר דמוקרטי מותר, ולעתים אף רצוי, לחלוק על השקפת השלטון ועל קו מדיני שאותו נקט. אך הכל צריכים לשנן, השכם והערב, שעם החפץ חיים אינו מחליף את הנהגתו בכדוריו של מתנקש והדרך האחת לעשות זאת היא - בחירות חופשיות ודמוקרטיות, או הצבעת אי-

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

אמון בכנסת. כל עוד לא נפלה החלטה ברוח זו, הממשלה שנבחרה היא היחידה הממונה על ענייני המדינה והכל סרים למרותה.

בעניין אחרון זה, לבנו מלא חרדה שמא מוראותיו של יום י"א בחשוון תשנ"ו (4.11.95), נשכחו מלב. הימים הם ימי הכרעה, וכבר עולה באחזינו קול צחצוח החברות הפוליטיות, ואנו תוהים מה עוד צריך להתרחש לאחר האסון הנורא שפקד אותנו, כדי שהכל ישננו את הלקח הנדרש.

הוויכוח המתנהל בתוכנו הוא קשה ונוקב משום שהוא עוסק בשאלות יסודיות וקיומיות למדינת ישראל, לא רק בדורנו אלא גם ובעיקר לדורות הבאים. ועם זאת, לכל יש מכנה משותף אחד - דאגה אמיתית וכנה לשלום המדינה מחד גיסא, ולשלום עם שכנינו, מאידך גיסא. את הוויכוח הזה יש לנהל כפי שנהוג במשטר דמוקרטי, בתקיפות אך גם מתוך כבוד הדדי וסובלנות. זו האחרונה מבחנה העליון הוא דווקא בשעה שנשמעות דעות לא אהודות מפיו של מיעוט. זאת ועוד. התפלגות בעם לא תתבטל ולא תתאחה במלל בלבד, אלא במעשים, ובראש וראשונה של מנהיגי הציבור, על כל גווניה של הקשת הפוליטית המצויה לשנן לעצמם השכם והערב - "חכמים היזהרו בדבריכם".

[...]

8. פתחתי בדברים לזיכרו של ראש הממשלה המנוח וגם אסיים בהם. הצער על מותו הוא רב; ונחמה פורתא היא, שלא זו בלבד שהרצח לא השיג את מטרתו, אלא שאף קרב לרגע את הלבבות, ואין לך ראייה טובה יותר לכך מאשר ההמונים מכל שכבות הציבור, שזימרו חרישית בלילות חשוון תשנ"ו -

"...איפה ישנם עוד אנשים כמו האיש ההוא

אשר היה כערבות הבוכיות

וכמו מבצר עתיק היה בסוף הדרך".

(נתן יונתן - מתוך "האיש ההוא")

לנגד עינינו ניצבת התמונה כשיצחק רבין מתמוטט, וככל הנראה מנסה להבין את אשר התרחש, וייתכן שהיה היחיד שהבין כבר אז כי לא זו בלבד שכדוריו של המתנקש השיגוהו, אלא ששעתו קרבה. לעולם לא נדע מה חשב, ואם נשא תפילה, ועל כן אנו מבקשים להיות לו לפה, וסברנו שאין דרך טובה יותר לעשות זאת מאשר במילותיה של המשוררת לאה גולדברג -

ועל כן לא דרשתי נקם ושילם
ולא אח לי ולא מלאך לי
והגעתי אליך בודד ושלו
ואתה אם תוכלי פתח לי..."

"...כי קטנו המלים מהביע השאול
כי למוות אין ניב שפתיים
ואני שאיני יודע לשאול
כבד פה אנכי שבעתיים...
ואני לא ידעתי, הלי האשם,
הבגדתי המעלתי -
לא רשע אנכי, לא חכם אף לא תם,
ועל כן שאלות לא שאלתי..."

לאה גולדברג/כנגד ארבעה בנים - שאינו יודע לשאול".

מוקדם ומאוחר - מבחר שירים, בהוצאת ספריית הפועלים.

השופט ס' רוטלוי:

ראוי למצות את הדין עד תומו עם נאשם זה לגבי שתי העבירות, ואת הגיגיו ומחשבותיו, מעבר לנחוצו בגור הדין, אשמור להזדמנות אחרת.

דברי הסופר והפילוסוף אלברט קאמי (האדם המורד, הוצאת עם עובד, עמ' 203), מבטאים בתמצית את השקפתי כי:

אשר אדם מבקש להיות אלוהים, הוא נוטל לעצמו את הזכות לקצוב חיים ומוות לזולתו. כתעשיין של גוויות ותת-אנשים, הריהו תת-אדם ולא אלוהים, הריהו משרתו השפל של המוות.

השופט דר' ע. מודריק

[...]

אולם מעבר לאסון האישי, מעבר לצער, הכאב ואפילו הזעם על הרצחו של אדם, מצביא ומדינאי רב עלילה, מצוי דבר נוסף שהוא מהותי ומייחד; שלוש יריות האקדח שנורו מאקדחו של הנאשם כווננו אל יצחק רבין

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

כמשל, כמי שמחזיק בידיו את שרביט ההנהגה של מדינת ישראל במתכונתה ובצלם משטרה הנוהג. היריות הללו, כשם שנתכוונו לרוצחו נפש, הן גם כווננו להמיט חורבן על המדינה כולה. מגמת פני הרוצח היתה להשמיט את הבסיס מתחת לפני המשטר במדינת ישראל, לזרוע שיטנה ושנאה ולגרום לפירוד לבבות. לדידו לא תהי יד איש באחיו והוא במעשיו ראש ודוגמה לכך. קמצא מזה ובר קמצא מזה עד שתחרב ירושלים. על כן כמדומה, באו הנרות באלפיהם לא רק לשם עילוי הנשמה וזיכרה, אלא גם כדי להאיר את חשכת הצלמוות שהרצח הזה ביקש להשרות.

[...]

הושטת יד אחים היא צו המקום והזמן. היא נחוצה להגן על שלנו, אם יש עוד בנו מי שמעלה במחשבתו את איבוד עמו לדעת. שלנו הם ערכי היסוד של מדינת ישראל הם בבת עינה וככזו יש לנצור אותם ולשמרם מכל משמר. הכל מצווים בדבר וכך יהיה. נצח ישראל לא ישקר.

לפיכך, אנו מחליטים, פה-אחד, לגזור לנאשם את העונשים הבאים:

- א. בגין עבירת הרצח שבה הורשע - מאסר עולם.
- ב. בגין העבירה של פציעה בנסיבות מחמירות - 6 שנות מאסר.

הנאשם ישא בעונשים אלה במצטבר.

(מתוך: **פסקים מחזיים**, ההוצאה לאור של לשכת עורכי-הדין,
כרך תשנ"ו, חלק שני, תשנ"ו-1996).

פעילות מספר 8 –

מנהיגות מעצבת חברה: 60 שנות מנהיגות ישראלית

רציונל:

מנהיגים מעצבים, על פי תיאורית המנהיגות המעצבת, הם מנהיגים פורצי דרך המביאים לשינוי משמעותי בחברה. בהיסטוריה של מדינת ישראל, לאורך כל שנותיה, היו מנהיגים שהשפיעו ועיצבו את החברה באמצעות אישיותם ופועלם יוצא הדופן. בפעילות זו יבחנו ויעריכו המשתתפים, דרך המסגרת של המנהיגות המעצבת, דמויות מנהיגותיות אשר עיצבו את פני החברה בישראל.

מטרות:

1. המשתתפים יכירו מנהיגים שונים מתחומים שונים בהיסטוריה ובהווה של מדינת ישראל.
2. המשתתפים יבחנו את מידת ההשפעה של מנהיגים אלה על החברה הישראלית.
3. המשתתפים יבחנו את מנהיגותם של מנהיגים אלה לאור העקרונות של מנהיגות מעצבת.
4. המשתתפים ידונו ביחסי ההשפעה שבין חברה למנהיג.

מהלך פעילות:

1. סבב פתיחה: א"ב מנהיגים ישראלים.
2. עקרונות המנהיגות המעצבת.
3. מנהיגות ישראלית מעצבת: עבודת חקר על מנהיגים ישראלים.
4. הצגת הדמויות: פאנל מנהיגים/קפה מנהיגות.
5. דיון מסכם.

משך הפעילות: שני שעורים של שעה וחצי.

עזרים: דפים לבנים, כלי כתיבה, דפים מנחים לעבודת חקר, ביוגרפיות מנהיגים.

רשימת נספחים:

□ נספח 1: משחק הרכבה:	□ נספח 5: שאלות מנחות לפאנל מנהיגים
□ נספח 2: תיאורית המנהיגות המעצבת	□ נספח 6: שאלות מנחות לדיון בקפה מנהיגות
□ נספח 3: ביוגרפיות לעבודה בכתה	
□ נספח 4: הנחיות לכתיבת עבודת חקר	

א. פתיחה: א"ב של מנהיגים

1. המשתתפים יתחלקו לקבוצות. מטרת המשתתפים היא למצוא במינימום זמן כמה שיותר מנהיגים ישראלים לפי הא"ב - לפחות מנהיג אחד לכל אות.
 2. לאחר 5 דק' המנחה יעצור את הפעילות וכריז על הקבוצה המנצחת.
 3. דיון:
 - אילו מנהיגים עלו?
 - מאילו תחומים? מאילו תקופות?
 - מה הופך את האנשים הללו למנהיגים?
- לחזור לדיון ב"מהי מנהיגות" ואבני היסוד המרכיבים את הגדרת המנהיגות.
- אילו מן המנהיגים שציינתם אתם הכי מעריכים / אוהבים? מדוע?

ב. עקרונות המנהיגות המעצבת

1. בקבוצות של ארבעה, המשתתפים יקבלו משחק הרכבה (ראה נספח 1).
2. במשחק ההרכבה, המשתתפים יצטרכו להתאים בין הסבר העוסק במאפיין אחד של **תיאוריית המנהיגות המעצבת** של באס ואבוליו (ראה נספח 2) לבין ציטוטים של מנהיגים מפורסמים הממחישים את אותו מרכיב.
3. אפשרות ב': המשתתפים יקבלו דף ציטוטים ודף עם מאפייני המנהיגות המעצבת (ראה נספחים). על המשתתפים לכתוב ליד הציטוט את המאפיין המתאים לו, לדעתם.
4. לאחר שסיימו להרכיב את הפאזל, יציגו המשתתפים בצורה יצירתית (משחק תפקידים, פרסומת, כרזה) את המרכיבים השונים של התיאוריה על פי ההסבר, כך שכל קבוצה תציג מאפיין אחד מתוך הארבעה (לשיקולו של המנחה). לאחר כל הצגה המנחה יסכם את המרכיב המסוים שהוצג.

על פי באס (1985), מנהיג מעצב הוא מנהיג כריזמטי (גורם למונהגיו ללכת אחריו מתוך הנעה פנימית) חיובי - כלומר, לא יוצר יחסי תלות אלא מעצים ומגדיל את האמונה ביכולותיהם של מונהגיו. על כן, מנהיג זה מצליח לסחוף ולהביא לשינוי מהותי במונהגים ובמציאות החברתית. להלן ארבעת המאפיינים המרכזיים של מנהיגות מעצבת על פי התיאוריה:

➤ **חזון והשפעה באמצעותו**

➤ **מופת מוסרי והתנהגותי**

➤ **הזמנה של המונהגים לחשוב אחרת**

➤ **התייחסות אישית למונהגים**

ג. מנהיגות ישראלית מעצבת

לאחר תרגיל הפתיחה וההכרות הראשונית עם מנהיגים ישראלים, נכיר מספר מנהיגים נבחרים יותר לעומק. מדובר במנהיגים שונים בהיסטוריה של מדינת ישראל בתחומים שונים. בפעילות זו נבחן:

1. האם הם מנהיגים מעצבים?

2. כיצד סגנון המנהיגות שלהם תרם לעיצובה של החברה בישראל?

למנחה: המנהיגים אותם בחרנו להציג הנם מתחומי עיסוק שונים ונתפסים כאנשים שחוללו שינוי/עיצבו את פני החברה. חשוב להכין את המשתתפים ולשאול - האם אמן / סופר יכול להיות מנהיג? אנו פועלים מתוך ההגדרה כי מנהיג הוא אדם בעל מטרה ויש לו השפעה על ציבור מסוים. השפעה זו יכולה ללוש צורות שונות. חשוב גם לציין כי לא כל מנהיג עונה על כל הקריטריונים של מנהיגות מעצבת.

היכרות עם מנהיגים ופועלם: עבודת חקר

לפעילות זו שתי דרכי פעולה אפשריות:

א. עבודת חקר בה יבחרו המשתתפים בעצמם את הדמויות. ניתן להיעזר ברשימה המופיעה בנספח 3 (אפשרות זו תדרוש עבודה בבית ועל כן מתאימה יותר למסגרת בית ספרית).

ב. עבודה בקבוצות: כל קבוצת משתתפים מקבלת ביוגרפיה של דמות מתוך חמש דמויות מנהיגים (ראה נספח 3), לחילופין - כל משתתף / קבוצה חוקרת את הדמות בה בחרה על פי ההנחיות בדף העבודה (נספח 4).

ג. הצגת המנהיגים: שתי אפשרויות לעבודה:

א. **פאנל מנהיגים:** נציגים המעוניינים להציג את דמותם יבואו להשתתף בפאנל

שייערך למול כל הכתה. בשלב הראשון על כל מנהיג להציג את עצמו מבלי להזדהות בשמו, ועל יתר המשתתפים לנחש באיזו דמות מדובר. בשלב השני המנחה ישאל שאלות את המשתתפים בפאנל ואלה יצטרכו לענות בהתאם לדמות אותה הם מייצגים. (ראה נספח 5 - שאלות למנחה הפאנל).

במהלך הפאנל, ניתן לשלב גם 'שאלות מהקהל', שהמשתתפים האחרים בסדנה ישאלו שאלות את המנהיגים בפאנל. כמו כן, ניתן להפוך את הפאנל לתחרותי נוסח - 'מי רוצה להיות מנהיג?' שבסופו המשתתפים האחרים יצביעו בעד המנהיג הזוכה. ניתן גם לקבוע קטגוריות: המנהיג הערכי ביותר, הכריזמטי ביותר ולערוך הצבעה.

ב. **קפה מנהיגות:** המשתתפים, מחופשים לדמויות אותן הם מייצגים יתחלקו

לקבוצות של 4-5 בקבוצה. רצוי להתחלק כך שבכל קבוצה ישנם מנהיגים מתחומים שונים ומתקופות היסטוריות שונות. בשלב הראשון, כל מנהיג יציג את עצמו מבלי להזדהות בשמו, באמצעות חידת 'מי אני', ועל יתר המשתתפים לזהות במי מדובר. בשלב השני יקבלו המנהיגים דילמות וסוגיות אקטואליות, בהן יצטרכו להכריע/לדון (ראה נספח 6).

ד. דיון מסכם:

במידה והמשתתפים בצעו עבודת חקר, יש למפות על הלוח את המנהיגים אותם בחרו המשתתפים, על פי ציר זמן היסטורי והן על פי תחומים.

מה ניתן ללמוד מתמונת המנהיגות המופיעה על הלוח? מאיזו תקופה יש הכי הרבה מנהיגים? מאיזה תחום? (באם עשו עבודת חקר בבית).

האם יש קשר לדעתכם בין תקופה לסגנון המנהיגות שצומח באותה תקופה? האם מנהיג כמו דוד בן-גוריון היה יכול להיות ראש ממשלה היום?

כאן אפשר לדבר על כך שסיטואציה של הנהגה היא שילוב של מנהיג, הרצון והלך הרוח של המונהגים (החברה) ושל הסיטואציה - ההקשר ההיסטורי. כך, ניתן לומר שכדי להקים מדינה היינו צריכים מנהיג ריכוזי וסמכותי כדוד בן גוריון, מה שלא בטוח שהיה עובד בתקופה מאוחרת יותר.

באיזה אופן תרמו המנהיגים לעיצובה של המדינה? האם לדעתכם ההשפעה של פועלם ניכר גם היום? תנו דוגמאות...

חשוב להדגיש כי זוהי המהות של מנהיגות מעצבת: היא מצליחה לעורר שינוי פנימי בקרב המונהגים, מתוך הזדהות עמוקה עם המנהיג. מנהיגים אלה הנם בעלי חזון רחב ועל כן מצליחים להביא לשינוי משמעותי, שמנהיגים אחרים לא תמיד מצליחים.

האם אתם חושבים שישנו הבדל בסוג המנהיגים שליוו את המדינה בתחילת דרכה לבין אלה שמלווים אותה היום? מהו ההבדל, אם ישנו ומדוע לדעתכם הוא קיים?

◀ נספח 1: משחק הרכבה

לפניכם ארבעה הסברים, כל אחד עוסק במאפיין אחד של המנהיגות המעצבת. עליכם להתאים בין המאפיין לציטוטים המתאימים לו.

א. המנהיג מלהיב את המונהגים באמצעות הצגת אפשרות לעתיד שונה, מדגיש את משמעות ההשקעה בהווה כאמצעי להשיג עתיד מושך וסוחף את תשומת - הלב והדמיון של המונהגים. הוא מעורר בהם הזדהות עמוקה עם המשימה, מעלה את ציפיות האנשים מעצמם ומשדר ביטחון מלא ביכולתם של המונהגים לעמוד בציפיות.

ציטוטים מתאימים

1. "...זהו שינוי עמוק ויסודי, שינוי שישפיע על כל אורחות חיינו: מהמשאית שתצא מחיפה ועליה מטען לרבת עמון..אנשי עסקים שיטוסו בבוקר לסגור עסקה ויחזרו בערב לירושלים, ומשפחות שיצאו לטייל עם ילדיהן בפטרה, שלוש שעות נסיעה מתל-אביב. השינוי הזה ישפיע על חיי כל אחד ואחת מאתנו בחיי היומיום..." (יצחק רבין)
2. "...מנהיגים, בעיני, הם אותם אנשים שעולה בידם לשכנע את הזולת כי להיסטוריה יש לא רק עבר אלא גם עתיד, וכי נולדנו להגשים תקוות דורות ולא כדי לממש את אושרינו..." (נתן שחם)
3. "אילו באתי לסכם את קונגרס באזל באמרה אחת, שעלי לבטאה בפומבי, הרי הייתה זו: בבאזל יסדתי את מדינת היהודים... לו אמרתי זאת היום בפומבי, הייתה התשובה צחוק מכל עברים. אולי בעוד חמש שנים, לכל היותר בעוד חמישים שנה, יכירו בה הכול" (בנימין זאב הרצל)
4. "אם תרצו-אין זו אגדה..." (בנימין זאב הרצל).

ב. מנהיג זה מציב מופת מוסרי והתנהגותי וגורם למונהגים להזדהות עמו ולחקות את דרכי פעולתו. מפגין עוצמה, ביטחון עצמי, עקביות ודבקות במשימה. מגלה נכונות להקריב אינטרסים אישיים כדי לסייע לאחרים. אינו מהסס ליטול על עצמו סיכונים בעת הצורך. אינו מתחמק מלקיחת אחריות מלאה לפעולות המתבצעות על ידי מונהגיו. נמנע משימוש בכוח לשם השגת מטרותיו האישיות. מפעיל כוח רק כאשר טובת המשימה דורשת זאת.

ציטוטים מתאימים:

1. "הדרך הנכונה לחנך בני אדם היא להיות להם לדוגמא..." (אלברט איינשטיין)

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

2. "...לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה. זהו צירוף שתי המילים "יהיה בסדר". צירוף המילים האלה הוא בלתי נסבל... מה אני רואה לעצמי זכות וחובה לתבוע מכם? בראש ובראשונה - אחריות... האחריות שלכם היא מוחלטת. אין לכם אל מי להביט מאחורכם. האחריות נעצרת אצלכם..." (מתוך: נאום רבין למפקדים בכירים בצבא, בטקס סיום מחזור של בית הספר פו"מ בצה"ל, 27.8.92).
3. "ישנו רק שימוש מוצדק אחד לכוח, וזאת כאשר הוא משמש אותך לטובתם של אחרים..." (ג'ורג' בוש האב).

ג. **המנהיג גורם למונהגים ולסובבים אותו לחשוב בדרכים אחרות, יצירתיות ומגוונות על בעיות ומצבים שונים. אין מדובר בהיבט אינטלקטואלי בלבד אלא בפתיחות, סובלנות, וביכולת להקשיב לאחרים מתוך ידיעה שהמנהיג אינו יודע כל. מנהיגים אלה מזמינים גירוי אינטלקטואלי בכך שמזמינים את המונהגים שלהם לייצר חשיבה ביקורתית ואחרת משלהם. מנהיג זה אינו מאיים מאינטליגנציה של אנשים אחרים ואף נותן להם מקום.**

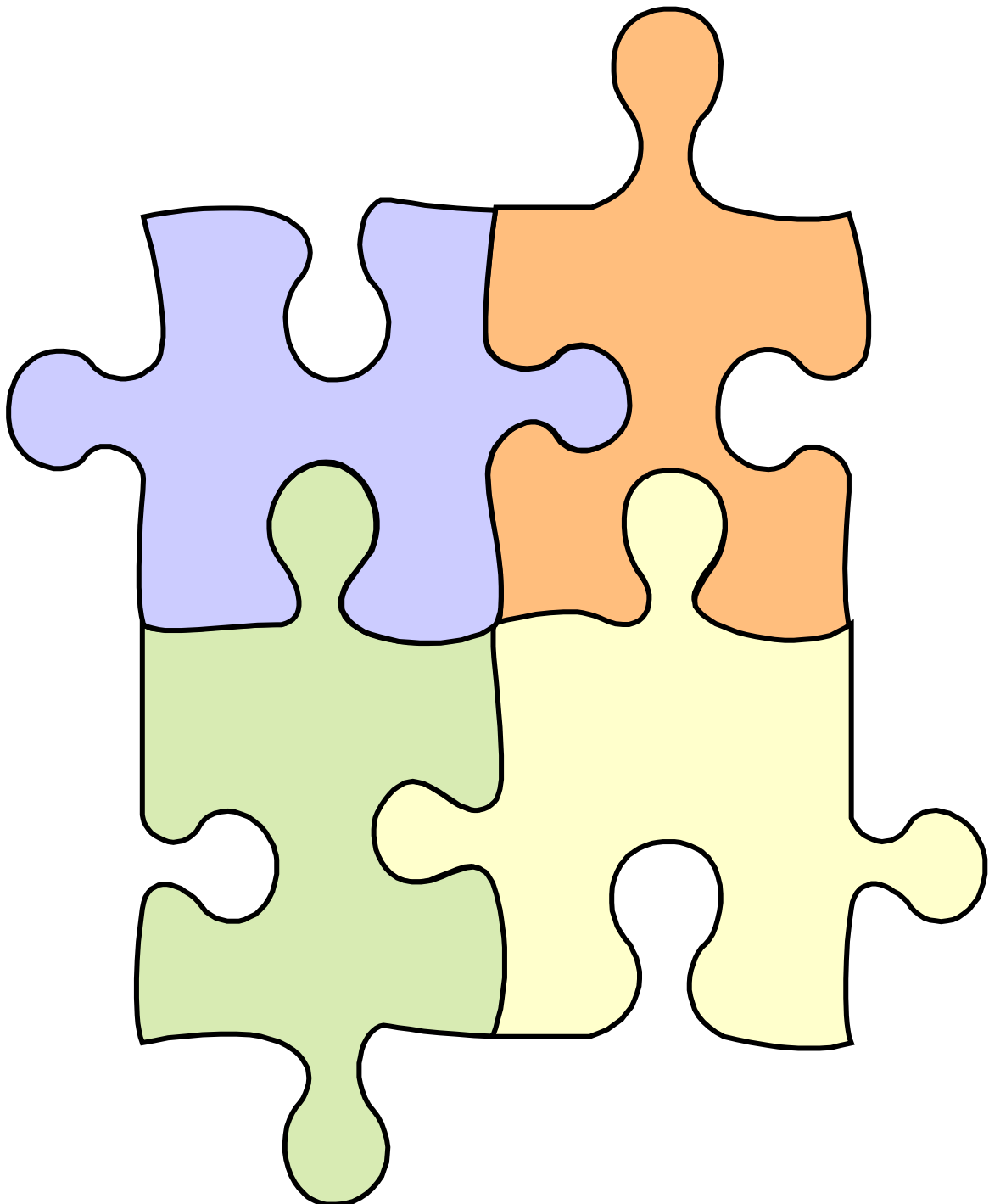
ציטוטים מתאימים:

1. "לעולם אל תאמר לאנשים כיצד לעשות דברים. אמור להם מה צריך להיעשות והם יפתיעו אותך במקוריותם" (גנרל ג'ורג' פאטון)
2. "...לו השתמש המנהיג רק ברעיונותיו שלו, היה פועל כתזמורת של איש אחד במקום כמנצח טוב, וזו בעצם מהותו של מנהיג..." (ציסטר בראנד, מנכ"ל ג'נרל אלקטריק לשעבר)
3. מנהיג אמתי מקפיד תמיד להשאיר את קהל מאמיניו במצב של הפתעה והתרגשות..." (שארל דה-גול)
4. "אין לנו (הממשלה) עניין בהסכמה עיוורת, איננו זקוקים למעריצים, אנו זקוקים לאנשים שחושבים בצורה ביקורתית ואשר נוטלים חלק בהחלטות ובאחריות..." (ווילי ברנדט, קנצלר גרמניה לשעבר).
- ד. **מנהיג זה מעניק למונהגיו אפשרויות רבות ללמידה. הוא מעצים אותם וגורם להם לפתח את הצדדים החזקים שלהם. הוא מבטא הכרה בקיום הבדלים בצרכים וביכולות של אנשים שונים ומרבה לקיים קשרי גומלין אישיים. מקפיד להיות נגיש וזמין ומקיים תקשורת דו-סטרית עם המונהגים. מגלה הבנה לבעיות אישיות של המונהגים, מתייחס אל כל מונהג כאל אדם בעל צרכים ייחודיים ולא כאל "בורג במערכת".**

ציטוטים מתאימים:

1. "...מנהיג חייב ללכת לפני המחנה, אבל לא במרחק רב מדי. אחרת, כשיביט לאחור יגלה שאין איש מאחוריו..." (יצחק רבין, בתוך: יורם פרי עמ' 339).
2. "...המנהיג הוא לא אדם שקובע את המטרה והדרך להגיע, מנהיג הוא אדם מתוך הקבוצה, שקובע איתה את המטרה והדרך להגיע אליה, אך מקדם את חברי הקבוצה האינדיבידואלים לפעול מתוך אמונה בעצמם שהם יצירתיים, בעלי אמביציה ויכולת, שיעזרו לכולם להגיע למטרה הסופית..." (מתוך: אתר תנועת הנוער העובד).

אפשרות ב' לדף עבודה על הציטוטים:

לפניכם רשימת ציטוטים מאת מנהיגים מפורסמים. קראו בעיון את ארבעת מאפייני המנהיגות (על פי נספח 2), וציינו ליד כל ציטוט לאיזה מאפיין הוא הכי המתאים, לדעתכם.

_____ "הדרך הנכונה לחנך בני אדם היא להיות להם לדוגמא..." (אלברט איינשטיין)
_____ "...זהו שינוי עמוק ויסודי, שינוי שישפיע על כל אורחות חיינו: מהמשאית שתצא מחיפה ועליה מטען לרבת עמון... אנשי עסקים שיטוסו בבוקר לסגור עסקה ויחזרו בערב לירושלים, ומשפחות שיצאו לטייל עם ילדיהן בפטרה, שלוש שעות נסיעה מתל-אביב. השינוי הזה ישפיע על חי כל אחד ואחת מאתנו בחיי היומיום..." (יצחק רבין)

_____ "...לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה. זהו צירוף שתי המילים 'יהיה בסדר'. צירוף המילים האלה הוא בלתי נסבל... מה אני רואה לעצמי זכות וחובה לתבוע מכם? בראש ובראשונה - אחריות... האחריות שלכם היא מוחלטת. אין לכם אל מי להביט מאחוריהם. האחריות נעצרת אצלכם..." (מתוך: נאום רבין למפקדים בכירים בצבא, בטקס סיום מחזור של בית הספר פו"מ בצה"ל, 27.8.92).

_____ "ישנו רק שימוש מוצדק אחד לכוח, וזאת כאשר הוא משמש אותך לטובתם של אחרים..." (ג'ורג' בוש האב).

_____ "אילו באתי לסכם את קונגרס באזל באמרה אחת, שעלי לבטאה בפומבי, הרי הייתה זו: בבאזל יסדתי את מדינת היהודים... לו אמרתי זאת היום בפומבי, הייתה התשובה צחוק מכל עברים. אולי בעוד חמש שנים, לכל היותר בעוד חמישים שנה, יכירו בה הכול" (בנימין זאב הרצל).

_____ "לעולם אל תאמר לאנשים כיצד לעשות דברים. אמור להם מה צריך להיעשות והם יפתיעו אותך במקוריותם" (גנרל ג'ורג' פאטון)

_____ "אם תרצו-אין זו אגדה..." (בנימין זאב הרצל).
_____ "...לו השתמש המנהיג רק ברעיונותיו שלו, היה פועל כתזמורת של איש אחד במקום כמנצח טוב, וזו בעצם מהותו של מנהיג..." (צ'סטר בראנד, מנכ"ל ג'נרל אלקטריק לשעבר)
_____ "...מנהיג חייב ללכת לפני המחנה, אבל לא במרחק רב מדי. אחרת, כשיביט לאחור יגלה שאין איש מאחוריו..." (יצחק רבין, בתוך: יורם פרי עמ' 339).

_____ "אין לנו (הממשלה) עניין בהסכמה עיוורת, איננו זקוקים למעריצים, אנו זקוקים לאנשים שחושבים בצורה ביקורתית ואשר נוטלים חלק בהחלטות ובאחריות..." (ווילי ברנדט, קנצלר גרמניה לשעבר).

_____ "...המנהיג הוא לא אדם שקובע את המטרה והדרך להגיע, מנהיג הוא אדם מתוך הקבוצה, שקובע איתה את המטרה והדרך להגיע אליה, אך מקדם את חברי הקבוצה האינדיבידואלים לפעול מתוך אמונה בעצמם שהם יצירתיים, בעלי אמיציה ויכולת, שיעזרו לכולם להגיע למטרה הסופית..." (מתוך: אתר תנועת הנוער העובד).

◀ נספח 2: מנהיגות מעצבת:

בניתוח שערך ברנרד באס (Bass) הוא מצא ארבעה גורמים מרכזיים המאפיינים את המנהיגות המעצבת:

• כריזמה

כריזמה נמצאה כמרכיב המרכזי ביותר של מנהיגות מעצבת. משתנה זה מחולק לשני גורמי משנה:

חזון והשפעה באמצעותו:

המנהיג מלהיב את המונהגים באמצעות הצגת אפשרות לעתיד שונה, מדגיש את משמעות ההשקעה בהווה כאמצעי להשיג עתיד מושך וסוחף את תשומת - הלב והדמיון של המונהגים.

הוא מעורר בהם הזדהות עמוקה עם המשימה, מעלה את ציפיות האנשים מעצמם ומשדר ביטחון מלא ביכולתם של המונהגים לעמוד בציפיות דבר זה גורם להזדהות עמוקה של המונהגים עם המטרה ואמונה ביכולת שלהם לבצע אותה.

• מופת מוסרי וערכי:

זאת הרמה הגבוהה ביותר של מנהיגות מעצבת. היא דורשת את המידה הרבה ביותר של אקטיביות מצד המנהיג ומשיגה את הדרגה הגבוהה ביותר של אפקטיביות בהשגת המטרות והיעדים.

מנהיג זה מציב מופת מוסרי והתנהגותי וגורם למונהגים להזדהות עמו ולחקות את דרכי פעולתו.

מפגין עוצמה, ביטחון עצמי, עקביות ודבקות במשימה. מגלה נכונות להקריב אינטרסים אישיים כדי לסייע לאחרים. אינו מהסס ליטול על עצמו סיכונים בעת הצורך. אינו מתחמק מלקיחת אחריות מלאה לפעולות המתבצעות על ידי מונהגיו. נמנע משימוש בכוח לשם השגת מטרותיו האישיות. מפעיל כוח רק כאשר טובת המשימה דורשת זאת. המונהגים רוחשים למנהיג אמון מלא ומאמצים לעצמם את חזונו של המנהיג. חזון המנהיג הופך להיות חזונם שלהם.

• הזמנת המונהגים לחשוב אחרת:

המנהיג גורם למונהגיו ולסובבים אותו לחשוב בדרכים אחרות, יצירתיות ומגוונות על בעיות ומצבים שונים. אין מדובר בהיבט אינטלקטואלי בלבד אלא בפתיחות, סובלנות,

¹ מתוך: "מנהיגות מעצבת-מבט פסיכולוגי"/מיכה פופר, הוצאת אוניברסיטת ת"א.

וביכולת להקשיב לאחרים מתוך ידיעה שהמנהיג אינו יודע כל. מנהיגים אלה מזמנים ירוי אינטלקטואלי בכך שמזמינים את המונהגים שלהם לייצר חשיבה ביקורתית ואחרת משלהם. מנהיג זה אינו מאוים מאינטליגנציה של אנשים אחרים ואף נותן להם מקום.

• התייחסות אישית למונהגים:

מנהיג זה מעניק למונהגיו אפשרויות רבות ללמידה. הוא מעצים אותם וגורם להם לפתח את הצדדים החזקים שלהם. הוא מבטא הכרה בקיום הבדלים בצרכים וביכולות של אנשים שונים ומרבה לקיים קשרי גומלין אישיים. מקפיד להיות נגיש וזמין ו מקיים תקשורת דו-סטריית עם המונהגים. מגלה הבנה לבעיות אישיות של המונהגים, מתייחס אל כל מונהג כאל אדם בעל צרכים ייחודיים ולא כאל "בורג במערכת".

נספח 3:

א. ביוגרפיות לעבודה בקבוצות (בכיתה)

צ'רלי ביטון

צ'רלי-שלום ביטון פעיל חברתי ישראלי, ממייסדי הפנתרים השחורים וחבר כנסת מטעם חד"ש. נולד ב־11 באפריל 1947 בקזבלנקה, מרוקו ועלה עם הוריו ועם חמשת אחיו לישראל כשהיה בן שנתיים. ביטון נמנה עם מייסדי תנועת המחאה הישראלית "הפנתרים השחורים" ב־1971. הפנתרים השחורים הייתה תנועת מחאה ישראלית של צעירים מבני הדור השני של עולי ארצות האיסלם, שהוקמה בתחילת שנות ה-70, מקימי התנועה ביקשו להביע מחאתם על מה שכינו "התעלמות הממסד מהבעיות החברתיות הקשות", ולהילחם למען שינוי עתידם, הם נשבעו להתרחק מעולם הפשע ולסייע לכל אדם במצוקה. השם "הפנתרים השחורים" לקוח משמה של תנועת מחאה של אפריקאים אמריקאים שפעלה למען שוויון זכויות בארה"ב של שנות השישים. בתאריך ה-14 במרץ 1972, התקיים בירושלים מבצע החלב של "הפנתרים השחורים": במבצע לילי נוסח רובין הוד, העבירו צ'רלי ביטון ופעילי התנועה בקבוקי חלב שהיו מיועדים לשכונת רחביה המבוססת, לשכונת העוני בקרית היובל. בכרוז שהוצמד לבקבוקי החלב נאמר: "מבצע חלב לילדי שכונת העוני. ילדים אלה אינם מוצאים מידי בוקר מאחורי הדלת את החלב לו הם זקוקים. לעומתם יש כלבים וחתולים בשכונות העשירות שלהם יש חלב כל יום ובשפע." הוא פנה לתושבי השכונה בקריאה להצטרף לפעולת המחאה: "אנחנו הפעם הצלחנו להביא חלב לילדיכם אך אל תתרגלו לכך כי אנו לא יכולים לעשות זאת כל יום. אם תתלכדו ונפעל יחד נוכל להשיג עוד הרבה יותר.."

הפנתרים השחורים ארגנו הפגנות סוערות ברחבי הארץ כנגד מדיניות הממשלה והעומדת בראשה גולדה מאיר, בהם הונפו שלטים הקוראים "גולדה למדי אותנו אידיש" ו "אנו שכולם יאכלו מהעוגה, או שלא תהייה עוגה!". בשיאה של המחאה נפגשה גולדה עם ביטון ושאר מנהיגי הפנתרים, לאחר השיחה היא צוטטה כאומרת "הם לא נחמדים". פעולות המחאה הללו הביאו את ביטון בין היתר להיות נידון למאסר בגין תקיפת שוטר ב־1974. עונש אותו הוא סירב לרצות וירד למחתרת. ב־1977 נבחר לכנסת כסיעת הפנתרים השחורים במסגרת חד"ש, הוא שימש כחבר כנסת מטעם חד"ש עד הכנסת השתים עשרה, שבמהלך כהונתה התפצל מחד"ש ופעל כסיעת יחיד. ביטון והפנתרים נכנסו להיסטוריה הישראלית כתנועה הראשונה שהקימה קול זעקה כנגד אפליית המזרחיים בישראל והעלתה על סדר היום את המדיניות החברתית של הממשלה, יש הטוענים כי התקוממות זו הייתה בגדר הסנונית המבשרת של המהפך הפוליטי ב-1977 בו עלה לראשונה

הליכוד בראשות מנחם בגין לשלטון. כיום ממשיך ביטון במאבק החברתי ובין היתר הוא תומך שינוי המדיניות החברתית של הממשלה ובמאבק הסטודנטים כנגד העלאת שכר הלימוד. הוא מתגורר במבשרת ציון, נשוי ואב לחמישה ילדים.

"..היום מפרספקטיבה של יותר משנות דור, ולאחר התבוננות מחקרית מעמיקה, אני מבקש לקבוע באופן ודאי: "הפנתרים השחורים" היו "המפץ הגדול", האירוע המחולל של המאבק המזרחי בישראל. משם התחיל הכל והכל כבר התנסח שם... הפנתרים השחורים" הפעילו אפקט רדיקלי ענק על החברה הישראלית ואציין שלושה תחומים מרכזיים של השפעתם: ראשית, הם העניקו לגיימצייה והאצה, בצירוף תנאים פוליטיים נוספים, לתהליך יציאת המזרחים מהמרכז הפוליטי ההגמוני בראשות מפא"י, אל האפשרות היחידה האלטרנטיבית אז – הליכוד. מרד הקלפיות ב-1977 היה נקודת הציון המשמעותית של התהליך הזה. תחום שני הוא ההתעוררות התרבותית המזרחית, שהחלה מיד לאחר מחאת הפנתרים ונמשכה ככל שהתמוטטה ההגמוניה של מפא"י אשר ייצגה את הדיכוי התרבותי של המזרחים. ראשית פרצה המוסיקה ואחריה, השירה, הפרוזה ויותר מכל המחקר האקדמי. אחר-כך הגיעו הקולנוע והאומנות... אך יותר מכל, אני מבקש לציין ולהדגיש את אומץ הלב וההקרבה של חבורת הנערים ממוסררה, סעדיה מרציאנו, צ'ארלי ביטון, כוכבי שמש, ראובן אברג'ל, רפי מרציאנו, אדי מלכא, קוקו דרעי ורבים אחרים, אשר התייצבו מול כוחות הדיכוי והתעמתו עם המדינה בראשות מפא"י ברמה האידיאולוגית והפיסית כאחת..."

(סמי שלום-שטרית על הפנתרים השחורים)

צ'רלי ביטון: "אנחנו היינו ילדים בגיל 17 שהתקוממנו, על זה שדיכאו אותנו ולא ידענו אפילו מי מדכא ואיך הוא מדכא. רק תוך כדי המאבק התחלנו להבין מה קורה אתנו, מי דורך עלינו ולמה הוא דורך."

דויד גרוסמן

דויד גרוסמן נולד בירושלים ב-25 בינואר 1954 כבן ליצחק ולמיכאלה גרוסמן. גרוסמן החל לכתוב כבר בגיל תשע ככתב צעיר בעיתון והמשיך במהלך לימודיו בתיכון. לאחר שירותו הצבאי, החל גרוסמן לעבוד ב"קול ישראל" ככתב וכשחקן תסכיתים ובמקביל למד באוניברסיטה העברית פילוסופיה ותיאטרון. גרוסמן זכה לפרסום כסופר במהלך שנות השמונים, ספרו הראשון, "חיוך הגדי", בחן את החיים בגדה המערבית תחת שלטון ישראל ועורר תגובות רבות. ספר זה עובד גם לסרט, הנושאת אותו השם.

בספרו "הזמן הצהוב" שהתפרסם ב-1987, תיאר גרוסמן את רשמיו בגדה המערבית. בספר זה הוא טבע את המונח "מכבסת המילים". מונח זה מתאר תהליך המתבצע על ידי התקשורת על מנת להעביר מסר שונה מכפי שמעביר המונח המקורי, מסר "רד" יותר. כך למשל הפך הפינני מעזה ל"התנתקות". "מתפתח פה זן חדש של מילים מגויסות, בוגדניות, מילים שאיבדו את משמעותן המקורית, מילים שאינן מתארות מציאות אלא משתדלות להסתיר אותה." גרוסמן כותב רבות על הבעיה הישראלית – ערבית ותומך בכל הזדמנות בדו שיח עם הערבים, בשנת 1988 עזב גרוסמן את תוכניתו ב"קול ישראל" כדי למחות נגד ההגבלות שהוטלו על כתבים, במיוחד בנושאי פלסטינים. באותה שנה קיבל את פרס הר ציון בעבור מאמציו לתרום לשלום ולהבנה בין ערבים ליהודים.

גרוסמן כתב ספרים רבים לילדים ביניהם: "איתמר מטייל על הקירות" ו"השפה הסודית של אורי". כמו כן כתב רבות לנוער ומבוגרים, מבין ספריו: "ספר הדקדוק הפנימי", "מישהו לרוץ איתו" ו"יש ילדים זיגזג". גרוסמן כתב גם את השיר "שירת הסטיקר", שמבוצע על ידי להקת "הדג נחש" והפך ללהיט, השיר מדבר בעיקר בעיית הפילוג בעם על ידי כך שהוא מורכב מסטיקרים פוליטיים משני צדי הקשת הפוליטית. דוד גרוסמן זכה בפרסים ישראלים רבים ביניהם פרס ניומן (1979), פרס ראש הממשלה ליצירה (1984) ופרסים בינלאומיים רבים ביניהם פרס ספרותי ותואר אצילות מחצר המלוכה הדנית ומועמדות לפרס נובל לספרות. גרוסמן מתגורר במבשרת ציון ונשוי למיכל, הוא אב לשני בנים ובת. בנו אורי, חייל סדיר בחיל השריון, נפל במלחמת לבנון השנייה, יומיים לאחר שגרוסמן, יחד עם סופרים ואנשי רוח נוספים, ערך מסיבת עיתונאים המתנגדת להמשך הלחימה ובה אמר: "אם האינטרס של חיזבאללה להשקיע את ישראל בביצה הזו, אולי האינטרס של ישראל הפוך... מנהיגים חייבים לזהות את הרגע שבו הם יכולים להשיג את מירב ההישגים לעמם. מתוך דאגה לעתידה של מדינת ישראל,

למקום שלנו כאן, ליחסים שלנו עם שכנינו, לכוח ההרתעה שלנו שהולך ונשחק מיום ליום, עצרו את הלחימה ותנו סיכוי למשא ומתן. תמיד יהיה זמן להמשיך במלחמה ותמיד יהיו לה כאן סנגורים. זה הרגע האחרון לדבר בכדי להציל את עצמנו". לקריאות אלה קמו מתנגדים ומבקרים רבים שטענו שלדברים אין לגיטימציה כישראל נמצאת במלחמה.

לאחר נפילת בנו אורי נאם גרוסמן בעצרת לציון 11 שנים לרצח רבין ואמר: "אני מדבר כאן הערב כמי שאהבתו לארץ הזו היא אהבה קשה ומסובכת. ואף על פי כן היא חד משמעית. וכמי שהברית שהייתה לו תמיד עם הארץ הפכה לאסון - לברית דמים. אני אדם חילוני לחלוטין, ואף על פי כן בעיני הקמתה ועצם קיומה של מדינת ישראל הם מעין נס שקרה לנו כעס. נס מדיני, לאומי, אנושי. אני לא שוכח את זה אף לרגע אחד. גם כאשר דברים רבים במציאות חיינו מקוממים ומדכאים אותי, גם כשהנס הולך ונפרט לפרוטות של שגרה ועליבות, של שחיתות וציניות. גם כשהמציאות נראית כמו פרודיה גרועה על הנס הזה, אני זוכר תמיד. ומתוך התחושות האלה אני מדבר אליכם הערב..."

בעצרת יצא גרוסמן כנגד ההנהגה הישראלית בביקורת קשה ואמר: "אחד הדברים הקשים שחידדה המלחמה האחרונה הוא התחושה שבימים האלה אין מלך בישראל. שההנהגה שלנו חלולה, ההנהגה הצבאית והמדינית שלנו חלולה". נאום זה זכה לתמיכה רבה בישראל גם מפני שהוא התאים לדעת הקהל של אחרי המלחמה וגם מפני שהיה ברור שגרוסמן שילם מחיר אישי כבד מאוד עם נפילת בנו.

עוד אמר גרוסמן בנאומו: "לא פחות נוראה התחושה שכבר שנים רבות מדינת ישראל מבזבזת באופן נפשע לא רק את חיי בניה, אלא גם את הנס שאירע לה, את ההזדמנות הגדולה והנדירה שהעניקה לה ההיסטוריה, ההזדמנות ליצור פה מדינה מתוקנת, נאורה, דמוקרטית, שתנהג על פי ערכים יהודיים ואוניברסליים. מדינה שתהיה בית לאומי ומקלט, אבל לא רק מקלט, אלא גם מקום שייתן משמעות חדשה לקיום היהודי. מדינה שחלק חשוב ומהותי מזהותה היהודית, מהאתוס היהודי שלה, יהיה יחס של שוויון מלא וכבוד לאזרחיה הלא יהודיים. וראו מה קרה..."

על כתיבתו של גרוסמן: "כשגרוסמן אומר לכתוב, אני חושב שהוא גם אומר לדבר. לתמלל. לפרוט לפרוטות את תפיסתנו את המציאות, דרך השפה. להתמודד דרך השפה, בכל כלי שהיא מספקת לנו, כדי להשיג את אותה נחמה שביכולתה של הכתיבה הטהורה לספק. להגיד את מה שחובה על האדם להגיד לנוכח מציאות חיוו, כדי שלא יואשם, בידי עצמו ואחרים, ברבות הימים ובגבור הסבל, כי שתק."

עדי גורדון

עדי גורדון נולד בבנימינה בשנת 1966 לברוריה ויוסי. כילד שיחק טניס, טניס שולחן וכדורגל ואף זכה בגביע ואלופות המדינה עם קבוצת הילדים של הפועל חדרה. כישרונו בתחומי הספורט השונים הביא אותו לנקודה בה היה צריך לבחור בין תחום הכדורגל לתחום הכדורסל, הוא בחר בכדורסל על אף גובהו ה"לא מרשים", 1.80 בסך הכל. את דרכו ככדורסלן התחיל במכבי חדרה, שם שיחק כרכז. בגיל 18 עבר, לראשונה בחייו, לשחק בליגה הלאומית בקבוצת מכבי חיפה אותה אימן באותו הזמן פני גרשון. במחזור הראשון של אותה עונה זימנה ההגרה למכבי חיפה משחק נגד מכבי תל אביב, האלופה הנצחית, באולם רוממה בחיפה. גורדון, במשחקו הראשון אי פעם בליגה הלאומית, קלע סל ניצחון בשנייה האחרונה של המשחק. כבר מעונה זו ניכר היה שגורדון מצטיין בדקות ההכרעה, תכונה שבלטה לאורך כל הקריירה שלו, הרצופה משחקים אותם הכריע גורדון בדקות הסיום. בהמשך הקריירה שלו נדד גורדון להפועל גליל עליון לשנה אחת ואז עבר להפועל ירושלים, שם זכה לפריצתו הגדולה, ולמעמד של אחד מגדולי השחקנים בארץ. בעונותיו בירושלים הציג גורדון יכולת מעולה ומעוררת השראה, ובעיקר התפרסם בשל יכולת ניהול המשחק וקבלת ההחלטות שלו. גורדון הוביל את ירושלים להישגים ולמעמד של אחת הקבוצות הטובות בליגה. בעונת 94/95 עקב בעיות כספיות בירושלים עזב גורדון את הקבוצה, יחד עם סמל אחר של הקבוצה, דורון שפר, להפועל חולון שאומצה על ידי איש העסקים נחום מנבר. הציפיות היו גבוהות וכך גם התוצאות: חולון הגיעה למקום שני בליגה הסדירה, ולגמר גביע המדינה בו הפסידה לבני הרצליה. עונה לאחר מכן, יחד עם הספונסר מנבר, חזר גורדון להפועל ירושלים, לשמחתם של אוהדיה הרבים שראו בו את סמלה הבלתי מעורער של הקבוצה. בעונה זו, הוביל עדי את ירושלים לתואר הראשון שלה אי פעם - גביע המדינה לעונת 95/96, באחד הגמרים הגדולים והזכורים ביותר בכדורסל הישראלי. את סל הניצחון המכריע קלע גורדון בשנייה האחרונה, מעל טום ציימברס - הרכש היקר והכושל של מכבי באותה שנה. בעונה הבאה, שחזרה ירושלים את הישגה, וזכתה שוב בגביע המדינה לאחר משחק גדול נוסף של גורדון.

גורדון פיתח יחסים מיוחדים עם קהל האוהדים הירושלמי, בין היתר מימן מכספו הפרטי את הטסתה של קבוצת ילדים למשחק הקבוצה באילת. בתקופה השנייה שלו בירושלים חילק גורדון בחינם אלפי חולצות לאוהדים עליהם מוטבעת הסיסמה משירו של אריק איינשטיין "יש בנ אהבה והיא תנצח" - ביטוי שמבטא את פילוסופיית המשחק שלו, ואומץ כסמל על ידי אוהדי הקבוצה. מערכת היחסים המיוחדת לא נעצרה אצל האוהדים. גורדון, שכבר הפך לסמל של הפועל ירושלים, הוביל את הקבוצה למעורבות עמוקה יותר בענייני הקהילה. הוא הביא לקבוצה את התפישה האומרת כי "ירושלים היא לא קבוצה שיש לה קהל, אלא קהל שיש לו קבוצה". תפיסה

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

זו הוא יישם על ידי הקמת בית ספר לכדורסל בקהילה, אירועי צדקה ופעילויות חברתיות אחרות. גורדון מתגורר כיום בכפר ויתקין עם אשתו ועוסק ברפואה משלימה. הוא מבודד עצמו מן התקשורת ואף מקהל האוהדים הישן שלו ומופיע רק באירועים בעלי הקשרים חברתיים.

שולמית אלוני

שולמית אלוני (אדלר) נולדה בתל אביב ב-29 בנובמבר 1928, לאם תופרת ואב נגר, כנצר למשפחת רבנים. בנעוריה הייתה חברה בתנועת הנוער "השומר הצעיר" ובארגון "ההגנה". בין היתר, שירתה בפלמ"ח במהלך מלחמת השחרור. אלוני היא בוגרת הסמינר למורים ע"ש דוד ילין בירושלים ובוגרת הפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית. בשנת 1952 נישאה לראובן אלוני והם עברו להתגורר בכפר שמריהו. לזוג נולדו שלושה ילדים: דרור, נמרוד ואהוד. ראובן אלוני נפטר בשנת 1988.

בשנות החמישים החלה את פעילותה הפוליטית במסגרת "צעירי מפא"י". כבר בתחילת הקריירה שלה חרטת על דגלה את המלחמה בקיפוח האזרחים הפשוטים ופגיעה בזכויות האזרח שלהם, נושא שהיה מרכזי אצלה בכל שנות פעילותה הפוליטית. אלוני הנחתה שתי תוכניות רדיו העוסקות בזכויות הפרט: "מחוץ לשעות הקבלה" ו"הנושא בטיפול". בהמשך לפעילותה ברדיו יזמה אלוני את הקמת מוסד נציב תלונות הציבור במשרד מבקר המדינה ואת "המועצה הישראלית לצרכנות", כדרך נוספת לטיפול בפגיעה של הממסד בזכויות הפרט. בשנת 1965 נבחרה לכנסת השישית כנציגת המערך, בכנסת המשיכה לפעול בנושאי זכויות האזרח והמחאה כנגד הכפייה הדתית. לאחר מספר שנים פרשה ממפלגת העבודה והקימה את התנועה לזכויות האזרח ולשלום, (רצ) שהשתתפה בבחירות לכנסת השמינית, וזכתה להישג של שלושה מנדטים. בבחירות 1977 נבחרה ממשלת הליכוד בראשות בגין ואלוני נותרה באופוזיציה, שם יצבה עצמה כאחת מהדוברות החריפות נגד ממשלה זו והמשיכה במאבקה בכפייה הדתית לאחר עליית כוחן של המפלגות החרדיות. בבחירות לכנסת השלוש עשרה רצה בראשות רשימת מרצ שהורכבה מ"רצ", "שינוי" בראשות אמנון רובינשטיין ומפ"ס, וזכתה להישג משמעותי של 12 מנדטים שסייעו לרבין להקים את ממשלתו השנייה, בשנת 1992. היא קיבלה בה תפקיד בכיר של שרת החינוך והתרבות, אך לאחר עימותים עם החרדים נאלצה לפרוש מתפקידה והסתפקה בתפקידים בכירים פחות של שרת המדע והאמנויות ושל שרת התקשורת. עם חתימתם של הסכמי אוסלו הביעה אלוני תחושה לפיה ההסכמים הם תפנית חיובית בקנה מידה היסטורי: *"אני מרגישה כמו בכ"ט בנובמבר - אז לא ידענו לקראת מה אנו הולכים, אבל ידענו שאנו הולכים לימים גדולים"*.

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

בשנת 2000 הוחלט להעניק לה פרס ישראל בקטגוריה של תרומה לחברה על פעילותה רבת השנים בנושאי זכויות הפרט והגנה על האזרחים, וזאת חרף מחאות הממסד הדתי. במשך השנים הפכה אלוני לסמל של השמאל הליברלי בישראל: המאבק למען זכויות הפרט, בעד משא ומתן עם הפלשתינאים והמאבק בכפייה הדתית הציבו אותה בראש המחנה. "שולמית אלוני ידועה בכך שהיא אינה מפחדת להגיד את דעתה, ולא משנה עד כמה היא לא פופולרית, אין היא נרתעת ממאבקים קשים ומרים עם יריבים פוליטיים, או עם שותפים לדרך, ואפילו עם חברים בתנועתה שלה. תמיד היא נאמנה לאמת שלה ולאופן שבו היא רואה את פני הדברים במדינה ובחברה. לדבריה, כבר בילדותה גמלה בלבה ההכרה שאין להתיירא מאיש".

עקב התבטאויותיה הקשות היא הקימה לעצמה אויבים רבים, התבטאויותיה החריפות כנגד החרדים ובפרט כנגד מפלגת ש"ס גרמו בין השאר להתבטאויות חריפות נגדה ברחוב הדתי. בעקבות אינתיפאדת אל אקצה התבטאה אלוני נגד מדיניות הממשלה והמתנחלים בראיונות לכלי תקשורת ישראלים וזרים ובכתיבת מאמרי פובליציסטיקה.

על מאבקה למען זכויות הפרט: "אני בן אדם עם מיתר אחד, כמאמר המשורר. גם לי יש רק שיר אחד ופזמון קבוע, והוא זכויות האזרח. אני עוסקת כל ימיי בעניינים רבים, תרבות ופילוסופיה ופסיכולוגיה, אבל הנושא האמיתי שלי הוא זכויות האזרח. אני גדלתי בדור שתנועות הנוער ומלחמת העצמאות חינוכו אותו שלא לשאול למי צלצלו הפעמונים, אלא להיות בטוחים שהם צלצלו בשבילם."

על הקמת המדינה ועל הצורך בחוקה: "באנו למדינה ב-1948 ערב רב של יהודים שכמעט ולא היו מעורבים בפוליטיקה בארצות מוצאם, מלבד התמחות בלרמות ראשי מדינות ולעשות לביתם. לא היה להם שום חוש אחריות לאומית. כאשר הקמנו את המדינה, לא השתתנו אותה על בסיס נורמלי, חוקתי, אלא על בסיס של טלאי ועוד טלאי, וזה פתח לשחיתות ולאי צדק כלפי האזרח הקטן. הוא תלוי היום בממסדים, ולא להיפך. ייקח הרבה מאוד זמן לשנות את זה, אבל אם נהיה עקביים יש סיכוי להצליח."

על הכפייה הדתית: "אני רואה עצמי כאזרחית ישראלית, בת לעם הישראלי, במדינת ישראל. אני מוחה על כך שהפכו אותנו לעדה דתית סגורה, יהודית, שאני לא יכולה לצאת ממנה... אני לא מסכימה להיות משויכת לשבט הסגור, הכת המתבדלת הזאת, יהודה. ישראל היא מדינה ריבונית. זו חרפה שבמרשם האוכלוסין רושמים אותי כיהודייה ולא כישראלית...אני פשוט רוצה שתהיה כאן מדינת חוק ושוויון זכויות בין האישה לאיש. אני בעד קיום שבת כיום המנוחה ובעד חגי ישראל, כי אלה קובעים את ריתמוס החיים שלנו, בהיסטוריה ובכלל, בקרב היהודים. אבל שלא יכפו עליי את אופי עונג השבת שלי ואת האופן שבו אני חגה את החגים..."

על חובות המדינה כלפי האזרחים: "באומרנו כי מטרת המדינה כיום היא הנחלת אושר וביטחון, אין הכוונה רק לביטחון מפני אויב הקם עליה במלחמה. ביטחון פירושו גם ביטחון כלכלי, ביטחון ממחסור. המדינה חייבת לדאוג שלאזרחיה יהיו אמצעי קיום. אדם המסוגל לעבוד, יש לדאוג לעבודה בשבילו. ומאידך גיסא, מי שאינו מסוגל לעבוד, כגון חולה וזקן, יש להבטיח לו קיום הוגן, לבל יגוע ברעב. כן אין לשכוח, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם. יש להבטיח לעם תברואה, חינוך, שירותים שונים וכיוצא באלה - שכן כולם כאחד מובילים לקראת האושר והביטחון."

על היחס לערבים: "איננו שונים ממה שהיה בדרום אפריקה, בכל הקשור להתייחסות לערביי ישראל ולפלסטינים. אפילו היום ישראל משתמשת בחוקי החירום של המנדט נגד ערביי ישראל, ואלו אותם חוקים אותם תיאר דוד בן גוריון כ"חוקים נאציים". כך, למשל, נמנעה ישראל מלהרוס את ביתו של רוצחו של ראש הממשלה, יצחק רבין, או של מחולל הטבח בחברון, ברוך גולדשטיין, אבל היא הורסת את בתיהם של מבצעי פיגועי התאבדות. בישראל יש חוק אחד ליהודים וחוק אחר לערבים."

מנחם בגין

נולד בברסט ליטובסק שבבלרוס ביום ה-16 באוגוסט 1913. בן לחסיה וזאב דוב. אביו היה מזכיר הקהילה היהודית בעירו ואחד הראשונים שתמכו בהרצל ובציונות בקרב יהודי העיר. המשפחה חיה במצב כלכלי דחוק, אולם שני בניה (מנחם היה הצעיר ביניהם) ובתה זכו לקבל חינוך יהודי וציוני. בהיותו תינוק נאלצה המשפחה לנטוש את ביתם בשל מלחמת העולם הראשונה ועברה לנדוד בין כפרים במזרח פולין. כאשר תמה המלחמה חזרו אל ברסט ליטובסק ובגין החל את מסלול לימודיו. כילד חלם להיות עורך דין 'כדי לעזור למסכנים', כדבריו. בהמשך למד בגימנסיה הממשלתית והמשיך לאוניברסיטת ורשה, שם למד בפקולטה למשפטים.

כילד היה חבר בתנועת השומר הצעיר. לאחר ששמע לראשונה נאום של המנהיג הציוני זאב ז'בוטינסקי, נכבש מיד על ידי תורתו והצטרף לתנועת בית"ר. הוא סיפר כי 'קסמה לי בבית"ר הציונות השלמה, ארץ ישראל, ומדינה יהודית בקרוב בימינו'. כאשר למד בגימנסיה היה נתקל לפרקים בביטויי אנטישמיות שהגיעו לידי אלימות. הוא למד מהניסיון ומן הצורך להתגוננות, ובאוניברסיטה נמנה בגין על מארגני ההגנה העצמית של הסטודנטים היהודיים כנגד פורעים אנטישמיים. בשנת 1935 סיים את לימודיו כמשפטן. בשנת 1937 ארגן הפגנה מול שגרירות בריטניה בפולין כדי שיתאפשר ליותר חברי בית"ר לעלות אל ארץ ישראל. על כך נאסר וישב בכלא 6 שבועות. הוא הוזהר כי להבא ישלח למחנה מעצר אם ימשיך בפעילות, אך ענה כי יהיה מוכן להקריב קורבנות למען מאבקו. בשנת 1940, במהלך מלחמת העולם השנייה, נעצר בגין על ידי סוכני המשטרה החשאית הסובייטית, הוא הואשם על ששיתף פעולה עם האימפריאליזם הבריטי. הוא נשלח לשמונה שנים ב"מחנה עבודה מתקן". בגין הועבר לצפון רוסיה, שם החל לעסוק בעבודת פרך מענה של סלילת כבישים, אך שוחרר מוקדם מהצפוי בשל הסכם שנחתם בין סטלין לראש הממשלה הפולנית הגולה. בגין המשוחרר התגייס לצבא הפולני, ותחת פיקודו של הגנרל אנדרס הגיע דרך איראן ועיראק אל ארץ ישראל. בחצי השנה האחרונה בצבא אנדרס שימש כנציב בית"ר בארץ ישראל, תוך קיום מגע הדוק עם מחתרת האצ"ל (ארגון ציוני לוחם). בסוף 1943 התמנה בגין למפקד האצ"ל והחל בארגון מחדש של המחתרת. בארבע השנים בהן פיקד בגין על האצ"ל, ביצע הארגון קרוב ל-300 פעולות. בולטות ביניהן היו פיצוץ מלון המלך דוד ביולי 1946 - מרכז השלטון הבריטי, פריצת כלא עכו ושחרור אסירי אצ"ל ולח"י ממנו במאי 1947, ומבצע

האצ"ל בכיבוש יפו. כשרדפו אותו הבריטים כטרוריסט התחפש לאברך בישיבה והתגורר בצפון תל אביב, תחת השם "רבי ישראל ססובר".

כשקמה מדינת ישראל, אמר בגין "קמה מדינת ישראל. והיא קמה "רק כך": בדם, באש, ביד חזקה ובזרוע נטויה, בייסורים ובקורבנות. אחרת לא יכלה לקום... הארגון הצבאי הלאומי נוטש את המחתרת בגבולות המדינה העברית העצמאית... אין צורך במחתרת עברית. במדינת ישראל נהיה חיילים ובונים. לחוקיה נשמע, כי חוקינו הם. ואת ממשלתה נכבד, כי ממשלתנו היא..."

ביוני 1948, בזמן ההפוגה בקרבות. הגיעה לארץ אוניית הנשק אלטלנה. בין ראשי המדינה לבין ראשי האצ"ל שררו חילוקי דעות באשר לאן צריך להגיע הנשק. בן גוריון שאף להעבירו לצה"ל שקם זה עתה ללא חלוקה מפלגתית ואילו בגין והאצ"ל שאפו להעבירו לידי לוחמים של האצ"ל (שברובם היו משויכים ליחידות צה"ל השונות). הויכוח הגיע לידי כך שהאצ"ל קיבל אולטימטום להעביר את האונייה לידי צה"ל ולא היא תילקח בכוח. סביב האונייה התפתחו קרבות בהם מצאו את מותם 16 אנשי אצ"ל ושלושה חיילי צה"ל, האונייה הוטבעה והנשק אבד. בגין עצמו מנע את התדרדרות המצב שקרא ללוחמיו לא להפעיל כוח ולהיכנע על מנת שלא תפרוץ מלחמת אחים. עם פירוק האצ"ל בקיץ 1948, הקים בגין את "תנועת החרות - מיסודו של הארגון הצבאי הלאומי" ועמד בראשה. בבחירות לכנסת הראשונה זכתה המפלגה ל 14 מושבים בכנסת. בן גוריון אשר הקים את הקואליציה בראשות מפא"י, השאיר את המפלגה מחוץ לקואליציה. בינואר 1952, עת נדון בכנסת הסכם השילומים עם גרמניה. הסכם לפיו תעביר גרמניה לידי ישראל סכום כסף גדול כפיצוי על עוולות השואה. בן גוריון ראה בהסכם הזדמנות לקבל מימון למפעלים הגדולים של קליטת העלייה וביסוס המדינה הצעירה, ואילו בגין ראה בהסכם מתן לגיטימציה וסליחה לגרועים שבאויבי עם ישראל מעולם, ובגידה בקורבנות השואה. ביום שבו עמדה הכנסת לאשר את ההסכם, עמד בגין בראש הפגנת ענק כנגד ההסכם, שנערכה בכיכר ציון בירושלים. בנאומו אמר בין השאר: "כאשר יריתם בי בתותח (הכוונה להפגזת אלטלנה), נתתי את הפקודה: לא! היום אתן את הפקודה: כן! אמנם לא תדעו רחמים עלינו, אך זאת הפעם לא נדע רחמים גם כלפיכם, זאת תהיה מלחמה לחיים או למוות... היום הזה אני מודיע לכם כי לא תהיו עוד ממשלה יהודית, ולא תהיה לכם הזכות המוסרית בישראל. ממשלה זו, שתפתח במשא-ומתן עם המרצחים משמידי עמנו, תהיה ממשלת זדון שתבסס את שלטונה על כידון ורימון." ההפגנה יצאה לכיוון בניין הכנסת והידרדרה לאלימות. רבים מהמפגינים נעצרו ובגין הורחק מהכנסת לשלושה חודשים. חרף התנגדותו של בגין אישרה הכנסת את הסכם השילומים.

במאי 1977 נערכו הבחירות לכנסת התשיעית שבהן ניצח הליכוד, לראשונה בתולדות המדינה ובגין התמנה לראש הממשלה השישי של ישראל. בגין הרכיב את ממשלתו והוביל תהליכים משמעותיים כגון "מבצע ליטאני" בלבנון בשנת 1978 וכן תהליך השלום עם מצרים.

הסכם השלום עם מצרים - ב-9 בנובמבר 1977 הכריז נשיא מצרים סאדאת במועצת העם המצרית: "אני נכון ללכת אליהם לביתם, לכנסת עצמה ולהתווכח איתם". בגין ענה בפניה

באנגלית לעם המצרי: "הבה נאמר איש לרעהו, והבה תהיה זו שבועה אילמת בין שני העמים, של מצרים ושל ישראל: לא עוד מלחמות, לא עוד שפיכות דמים, לא עוד איומים... אלא שלום, שלום אמיתי, ולעולם". שבוע מאוחר יותר, ב-19 בנובמבר, קיבל בגין את פניו של סאדאת בנמל התעופה בן גוריון. בשני ימי ביקורו, בחמש שיחות פרטיות ביניהם, נרקמו בין המנהיגים יחסי הבנה. מעל בימת הכנסת הכריז סאדאת כי יהיה מוכן לשלום עם ישראל תמורת נסיגה מלאה משטחי סיני והקמת מדינה לפלסטינים בעתיד.

תוכנית השלום עוררה כלפי בגין ביקורת קשה, ובייחוד בתוך מפלגתו, מאחר והיה כרוך בה ויתור על רוב שטחה של סיני וכן מתן אוטונומיה לערביי השטחים הכבושים.

"הסכמי קמפ דייוויד", כללו ויתורים לא מעטים מהצד הישראלי. הגדול שבהם היה נסיגה מלאה, בשלבים, מכל שטחי סיני. בין היתר עתידים היו לפנות את מושב נאות סיני אשר אליו הצטרף בגין כחבר בתחילתה של אותה שנה. לפני חתימת ההסכם הסופי זכה בגין לכבוד רב, בקבלו את פרס נובל לשלום לשנת 1978 יחד עם סאדאת. ביום 26 במרץ 1979 נחתם הסכם השלום בין ישראל למצרים, הסכם השלום הראשון שנחתם עם מדינה ערבית.

לאחר שנרצח סאדאת בשנת 1981, התעורר חשש לגבי הסכם השלום, אך בגין הכריז כי פינוי סיני יושלם במועד שנקבע. מאז ועד היום שורר שלום בין ישראל למצרים.

ב-3 ביוני 1982 נורה שגריר ישראל בלונדון, שלמה ארגוב, על-ידי מחבלים ונפצע קשות. באותו לילה החליט בגין על מתקפה אווירית רחבה על תשתיות מחבלים בלבנון. בגין ושר הביטחון דאז, אריאל שרון, הורו על פתיחת מבצע רחב היקף בשם "מבצע שלום הגליל". המבצע נועד ליצור מציאות חדשה בלבנון, לטהר את קיני המחבלים, לחבור לקבוצות הנוצריות ששיתפו פעולה עם ישראל וליצור עמק ברית אסטרטגית. בגין קיווה כי המבצע לא יאריך ימים, ושאחריו "תשקוט הארץ 40 שנה", אולם המבצע נמשך כשנתיים, גבה קורבנות רבים, וגרר עמו ביקורת ציבורית גורפת וקריאה לבגין להתפטר.

בספטמבר 1983 פרש בגין מתפקיד ראש הממשלה והסתגר בביתו. בגין צוטט כאומר "איני יכול להמשיך למלא את התפקיד הזה". מעבר לכך לא הסביר את מניעיו. בגין השאיר אחריו שתי בנות, חסיה ולאה, ובן, זאב בנימין.

סטף ורטהיימר

סטף ורטהיימר, מחלוצי התעשייה בישראל מעשירי המדינה. לאורך כל שנות פועלו שם לעצמו למטרה לפתח את יישובי הנגב והגליל באמצעות הקמת תשתיות ומפעלים. סטף ורטהיימר נולד בשנת 1926 בקיפנהיים, כפר גרמני. הוא הבכור למשפחה בת חמש נפשות. למרות הקושי לחטט בעבר, הוא מודה ששנות ילדותו, שבהן נעקרה המשפחה מביתה בגרמניה והגיעה לישראל חסרת כל והוא בן 11 בלבד, היו השנים שעיצבו את תפיסת עולמו. לאחר הגעתם לארץ-ישראל, השתקעו משפחת ורטהיימר בתל-אביב, שם ניסה אביו של ורטהיימר להקים מחדש את טחנת הקמח, העסק המשפחתי, אך ללא הצלחה. סטף ורטהיימר למד בבית הספר תל-נורדאו, ובגיל 16 נשר מבית הספר והחל לעבוד. הוא החל לעבוד בחנות צילום ולאחר מכן בבית המהנדס בת"א, שם החל לטענתו הרומן שלו עם התעשייה.

ב-1943, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, הצטרף לחיל האוויר הבריטי. ורטהיימר שרת כמומחה לציד אופטי.

ב-1945 התגייס לפלמ"ח, לדבריו התחנה המשמעותית בחייו ושם סיים את קורס הטייס הראשון של הארגון, שנערך בקיבוץ נען. ורטהיימר נעצר בשבת השחורה על ידי השלטונות הבריטיים והושם במחנה מעצר ברפיח למשך 4 חודשים. ב-1947 פעל במסגרת התעשייה הצבאית של ההגנה ועסק בפיתוח תותח ללא רתע. במסגרת תפקידו אף נשלח לצרפת ובלגיה ללמוד כיצד מייצרים קנים.

במהלך מלחמת השחרור היה לקצין הטכני בחטיבת יפתח. ורטהיימר המשיך לעסוק בפיתוח נשק ולקח חלק בפיתוח מרגמות ונשקים שונים.

פעולות עיקריות: בתום מלחמת השחרור עבד בארגון 'רפאל', התחתן ועבר לגור בנהרייה. לאחר זמן קצר פוטר מכיוון שלא היה מהנדס. ורטהיימר מצא עצמו מובטל עם שני ילדים. הוא קנה צריף קטן והקים את 'ישקר'- מפעל קטן בחצר ביתו, העוסק בייצור כלי חיתוך למתכת המורכבים במכונות לעיבוד שבבי (כגון מחרטות). לדבריו, לא האמין שכל כך יצליח. ישקר גדל לחברה משגשגת המייצאת תוצרתה למדינות זרות.

ב-1964 היה שותף בהקמתו של בית הספר התעשייתי "צור" בנהריה. בית הספר סיפק הכשרה מקצועית לבני נוער שנפלטו ממערכת החינוך הציבורית.

ב-1968 לאחר מלחמת ששת הימים ועקב האמברגו הצרפתי למכירת נשק למדינת ישראל, הקים את "להבי ישקר", מפעל לחישול להבים למנועי סילון, כדי לסייע למאמץ הביטחוני. עם לקוחות המפעל נמנים יצרני מנועי הסילון בעולם: "רולס רויס", "פראט אנד וויטני" ו"ג'נרל אלקטריק".

בין 1974 ל-1975 כיהן במועצת עיריית נהריה ושימש כראש מחלקת החינוך. כמו כן כיהן בין השנים 1976-1986 כחבר ויו"ר הוועד המנהל של בית הספר "בסמת" שליד הטכניון.

בשנת 1976 נמנה עם מייסדי התנועה הדמוקרטית לשינוי (ד"ש), ונבחר מטעמה לכנסת התשיעית. ב-14 בספטמבר 1978 התפצלה ד"ש, ורטהיימר הצטרף, יחד עם אמנון רובינשטיין ואחרים, לחלק שנקרא התנועה לשינוי וליוזמה, שלאחר פיצול נוסף קיבל את השם "שינוי - מפלגת מרכז". ב-1981 התפטר מהכנסת וחזר לעסקיו ולפיתוח הגליל.

כבר באותה שנה יזם את הקמת כפר ורדים, שהפך לדגם התיישבותי ליישוב קהילתי. חזונו היה למזג את יתרונות העיר הגדולה עם תנאי המגורים באזור בסגנון כפרי. בכפר ורדים התגוררו בראשית 1996 כ-560 משפחות, ותנופת בנייתו נמשכת. זהו היישוב הקהילתי הגדול ביותר בצפון הארץ. ב-1982 יזם את הקמת גוש תפן ואזור התעשייה "תפן" בגליל המערבי, ובמרכזו כפר ורדים. אל אזור התעשייה עבר מפעל ישקר. אזור התעשייה גדל וכיום מכיל מפעלים רבים. על סמך מודל זה המשיך ורטהיימר בהקמת גני תעשייה בתל חי ב-1990 וכן בעומר ב-1995.

ב-1982 הועתקו מפעלי ישקר כלים מנהריה לתפן. שנה לאחר מכן יזם והקים את גן התעשייה בתפן, המשמש חממה ליזמים תעשייתיים בראשית דרכם. גן התעשייה כלל בראשית 25 מפעלים שונים, מוזיאונים וגן פסלים, את בית הספר לתעשיות יצוא צור, בית ספר ניסויי ומרכז שירותים. המופעים והתצוגות במקום הפכו מוקד משיכה לרבבות מבקרים. מטרתו של ורטהיימר היא לאפשר גם למפעלים קטנים ומתחילים פיתוח תעשייתי מצליח, יפה ונקי.

ב-1988 החל להגביר את פעילותו החינוכית. הוא יזם והפעיל בתפן שתי סדרות חינוך לחיילים, בשיתוף עם קצין חינוך ראשי בצה"ל. מ-1988 מתקיימות סדרות בנות שבוע לחיילים בשנה האחרונה לשירותם הצבאי. מטרת הסדרות, המתקיימות במסגרת גן התעשייה, היא לפתוח בפני המשתתפים צוהר אל עולם התעשייה בישראל בכלל ואל התעשייה לייצוא בפרט. החיילים מקבלים הרצאות בנושאי תעשייה, ייצור ושיווק.

כמו כן, הקים ורטהיימר תכנית הכשרה לבוגרי צבא בשם 'צור'. בתכנית הכשרה זו מקבלים המשתתפים הכשרה אקדמית והזדמנות להשתלב בעולם התעשייה. בסוף תהליך ההכשרה רואה ורטהיימר את בוגרי התכנית כנושאי האחריות בעתיד לתחומי הייצור השונים, לשיווק ויזמות שיובילו את המדינה לעצמאות כלכלית וקדמה.

בשנת תשנ"א (1991) זכה ורטהיימר בפרס ישראל על תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

ביום העצמאות ה-58 של מדינת ישראל נבחר להדליק אחת משתים עשרה המשואות בהר הרצל. עבור תרומתם לפיתוח יוזמות בגליל.

ב-5 במאי 2006 נרכשו 80% מקבוצת ישקר שבבעלותו ובבעלות בנו על ידי וורן באפט בסכום של 4 מיליארדי דולרים. עסקה זו הפכה את משפחת ורטהיימר למשפחה העשירה בישראל.

ציטוטים מתוך דברים שנאמרו עליו/דברים שאמר:

"...הכול מתחיל ביצירתיות. השגת מטרה זו חייבת להקיף ולהפעיל את אמצעי התקשורת שלנו ואת מוסדות התרבות והחינוך שלנו. אנשים שזוכים לחינוך לחופש כלכלי הם בעלי יכולת טובה יותר ליצור מרקם חברתי, תשתית תעשייתית, ואתיקת עבודה המבוססים על עצמאות. הם יהיו מצוידים טוב יותר גם כדי שיוכלו להקדיש את זמנם וכוחותיהם להעשרת מאמצים רוחניים ואופקים אומנותיים חדשים."

"...יהיה עלינו להגדיר לעצמנו במדויק את השינוי ואת מטרתו: השינוי הוא העתקת מרכז הכובד אל הנגב ואל הגליל, המטרה היא הקמת תעשיית יצוא. את מקומנו באגן המזרח התיכון נמצא בעזרת הטכנולוגיה המודרנית..." (גלובס, 17.5.95).

"...מדי בוקר ומדי ערב נתקעים החברה הישראלית, הכלכלה הישראלית והציונות בפקק של כפר שמריהו...ורק שני קצוות הארץ, בגליל ובנגב, שבהם העתיד האמיתי של כולנו, אין פקק...הגיע הזמן לשחרר את הציונות, הכלכלה והחברה מן הפקק..." (מעריב, יוני 93).

"...המיליארדר הציג בפני שרת החוץ ליבני תכנית, לפיה במחנות הפליטים הפלסטיניים יוקמו אזורי תעשייה ובתי מגורים מודרניים התעשיין המיליארדר, סטף ורטהיימר, יזם תכנית לשיקום מחנות הפליטים ברצועת עזה וביהודה ושומרון..." (וואלה, 20.10.06).

"...בגיל 77, כשהונו האישי מוערך כיום בכ-10 מיליארד שקל, סטף ורטהיימר לא נח לרגע. ביום ביקורנו חלפו בחדרו שני אלופים בצה"ל, משלחת אמריקאית שהגיעה מווייטנאם כדי להציע את

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

שירותיה לקמפיין שהוא מנהל למען תיעוש המזרח התיכון, צוות עוזריו האישי שדיווח על ההתקדמות שהושגה בפרויקטים שונים שהוא מממן למען הגליל והנגב, ועוד רבים אחרים. סטף עובד ביעילות. סולד מסמול טוק ומדיבורי סרק. רק בעשר בבוקר הוא מוצא כמה דקות לשיחה. "אני לא עוסק בלעשות כסף, אני עסוק בלעשות מוצרים", הוא מנסה להסביר את החזון הפשוט שעומד מאחורי הצלחתו האישית..." (עיתון תל-אביב, 2.4.2004).

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

ב. רשימת מנהיגים מוצעת (לעבודת חקר בבית)

- דוד בן גוריון
- יצחק רבין
- מנחם בגין
- אריאל שרון
- סטף ורטהיימר
- משה דיין
- אביב גפן
- מיקי ברקוביץ'
- אילנה דיין
- טדי קולק
- הבאבא סאלי
- חיים ויצמן
- שולמית אלוני
- דוד גרוסמן
- צ'רלי ביטון
- עדי גורדון
- אמיל חביבי

* המנהיגים ברשימה זו עונים להגדרה של מנהיגות מעצבת, לפחות לחלקה.

נספח 4: הנחיות לעבודת חקר

א. בחירת הדמות

בתהליך בחירת הדמות חישבו על דמות שמעניינת אתכם, שהייתם מעוניינים ללמוד עליה יותר ושעונה לפחות לחלק מהקריטריונים של מנהיגות מעצבת כפי שלמדתם אותם בכתה. עבודת החקר תאפשר לכם לענות טוב יותר על הקריטריונים, ככל שתיטיבו להכיר את הדמות.

ב. היכרות עם הדמות

1. על מנת להכיר את הדמות, עליכם תחילה לאסוף מידע העוסק בדמות זו. מידע זה תוכלו למצוא במקורות הבאים:

□ אנציקלופדיות וספרים

□ חיפוש באינטרנט

□ עיתונים

□ סרטים ותכניות טלוויזיה שעוסקות/עסקו בדמות

חשוב שתתנו את דעתכם לא רק על מידע שנכתב על הדמות, אלא גם על נאומים, דברים שנאמרו על ידיה, תמונות, ועוד. כל מידע שהוא יכול לסייע לכם.

2. לאחר איסוף החומרים, כתבו תעודת זהות לדמות המסכמת את מה שהנכם יודעים עליה. התייחסו לקריטריונים הבאים:

שם: ספרים/ סרטים אהובים:

משפחה: סגנון לבוש:

ארץ לידה: משפחה ויחסים עם המשפחה:

ארץ פטירה (אם יש): אמירה מפורסמת שנאמרה על

מקום מגורים: ידה:

תכונות בולטות: מנהיגים/אישים שהשפיעו עליה

תחום עיסוק: רגלים או דפוסי התנהגות (כמו

אירועים משמעותיים בחייה של עישון, עמידה על הראש..)

הדמות (גם אישיים וגם

ציבוריים):

תחביבים:

ג. הערכת הדמות כמנהיג

- מהו החזון/ מטרות של המנהיג?
 - מהם המניעים של המנהיג לעשייה?
 - מיהם המונהגים?
 - מהן דרכי ההשפעה של המנהיג על המונהגים? כיצד הוא גורם להם ללכת אחריו?
 - הכרעות חשובות שלקח המנהיג: חשוב להתייחס למה הייתה ההכרעה, מדוע החליט להכריע באופן שהחליט ומה זה מלמד אותנו עליו?
 - אילו נקודות משבר מנהיגותיות היו למנהיג (אם היו)?
 - מהי התרומה העיקרית לעיצוב החברה הישראלית?
- לאור ההערכה של הדמות כמנהיג, ולאור היכרותכם עמה, ציינו כיצד דמותכם עונה על הגדרת המנהיגות המעצבת, בכל אחד מהסעיפים שלפניכם. חשוב לתת דוגמאות למעשים, אירועים, הכרעות, ציטוטים מתוך דברים שנאמרו על ידה, תכונות אופי, מה חושבים עליה מונהגים ועוד.
- ✎ מהו חזונה של הדמות? כיצד הוא מסייע לה לקחת אחריה את המונהגים?
 - ✎ האם הדמות מהווה מופת מוסרי והתנהגותי? אילו תכונות שלה מעידות על כך?
 - ✎ כיצד מעודדת הדמות את מונהגיה לחשוב אחרת? האם היא מאפשרת ריבוי דעות? האם היא לומדת מן האחרים הסובבים אותה?
 - ✎ מהו היחס של הדמות למונהגים? האם ישנה התייחסות אישית למונהגים ולצרכים שלהם?

ד. הכנה לקראת הצגת הדמות בכתה

1. בשיעור הקרוב, תצטרכו להציג את הדמות שבחרתם בכתה. לשם כך, עליכם להיות בקיאים ולהכיר את דמותכם לעומק. כמו כן, תצטרכו להציג בפני אחרים. למדו היטב על הדמות, ובחרו אמצעים שיעזרו לכם להציג את הדמות: פריט שקשור אליה, כרזה עם סיסמא כלשהיא, תלבושת המאפיינת את הדמות ועוד.
2. על מנת להציג את הדמות בפני המשתתפים האחרים, עליכם לחבר חידת "מי אני" על הדמות. בחידה זו על המשתתפים האחרים יהיה לנחש באיזו דמות מדובר. התייחסו למאפיינים מרכזיים של הדמות, ולפעולות עיקריות בהן עסקה.

◀ נספח 5: שאלות מנחות לפאנל מנהיגים

מנחה: לאחר שכל מנהיג הציג את עצמו ברצוני להפנות אליכם מספר שאלות...

1. אתם כולכם יושבים כאן בפאנל כמנהיגים. הייתי מעוניין לדעת, מה לדעתכם הופך אתכם למנהיגים?
2. ספרו סיפור או הכרעה דרמטי/מעניין שקרה לכם בזמן כהונתכם כמנהיגים. מה סיפור זה מלמד אותנו על מנהיגותכם?
3. האם אתם מנהיגים מעצבים? מה הופך אתכם לכאלה, לפי דעתכם?
4. כולכם מנהיגים נכבדים, עסוקים. ספרו קצת על עיסוקכם בשעות הפנאי? מה אתם הכי אוהבים לעשות כשיש לכם זמן פנוי?
5. ספרו על קושי בו נתקלתם כמנהיגים. כיצד התמודדתם עמו?
6. מה גורם לדעתכם למונהגים שלכם ללכת אחריכם? איך אתם גורמים ל"קסם לקרות"?
7. לסיכום, כל מנהיג יאמר משפט לסיום, אמירה שהיא מבחינתו מפתח למה מגדיר אותו כמנהיג. לחילופין-כל מנהיג יאמר אמירה לקהל: מדוע הוא המנהיג הכי:

◀ נספח 6: סוגיות לקפה דיאלמה

1. חוו את דעתכם ביחס לחברה הישראלית כיום. אילו בעיות מרכזיות יש בה? אילו נקודות חוזק? מה הייתם אתם עושים על מנת להתמודד עם הקשיים בפניהם עומדת החברה שלנו כיום?
2. נניח ואתם עומדים לנהל את המדינה בעוד 20 שנה. איך הייתם רוצים שתראה החברה? מה יהיו הערכים המרכזיים עליהם תהיה מושתתת?
3. חוו את דעתכם על מנהיגים היום בישראל. מי לדעתכם מנהיג? אילו סוגי מנהיגים יש כיום? אילו מנהיגים הייתם רוצים לראות כאן?
4. מהי לדעתכם הליבה המשותפת (מכנה משותף שכולם מזדהים עמו) לאנשים החיים בחברה הישראלית כיום? האם לדעתכם יש בכלל ליבה משותפת? האם צריכה להיות? התייחסו בדיון למחלוקות בין קבוצות בחברה שלמשל: דתיים וחילוניים, יהודים וערבים, עניים ועשירים.